

ცისკარი.

1866

ი ა ნ კ ა რ ი.

წელიწადი მეათე.

წოდება თხზულებათა:

I—ახსარება ქალისა, მარიონ დელორმისა. (ნათ.) გრიგოლ მსუ-
ღლოვის.

II—ლექსები: 1, კელას ყვავილა ღ მისაკი. (ნათ.) თ. მის. ფა-
ვლენოვისა.—2. ტიტკარი. კოლხიდელისა.—2. კპიტაფია. თ.
მის. ფავლენოვისა.—

III—ისტორიული მიმოხილვა. ივ. კერ.

IV—საღაუბოს ფურცელა. მოღაუბისა.

V—იოანე გუტენბერგი. კოსტ. ვიფიანისა.

—სსჭა ღ სსჭა ანბავი (იხილე მეორე გვერდზედ.)

ცფილისს

კერესელიძის ტიპოგრაფია

ცისკარი.

ქართული სალიტერატურო ჟურნალი.

გამოცემის ივ. კერესელიძის სახელით.

ი ა ნ ვ ა რ ი.

წელიწადი მეორე

«თუ შეიუვარო სმენად, — მიიღებდა მკვლელს მიუზერს
ეური შენი, — ბრძენ იქმნე» (წიგ. ისო. შირ. თავი 6
მუს. 34).

ტფილისს.

კერესელიძის ტიპოგრაფიაში.

1 8 8 6

Дозволено цензурою. 1866 г. 1. Января.

საწილი მესამე

სატანა რომ ქალთ გარდაქცეულიყო, ისიც არ მოინდომებდა ეგრე ეგდო კარდინალისათვის სიუჟეტულის გატყუებაში. — ამას ამიტომ ვამბობ რომ მტრები მძინარემდინენ მე კარდინალისგან. ჩემს სულს ბევრი მართალი ცოდვა ამძიმებს; ტუფილი რაღათ მაგიდო? ეს გაცი ჰირველის გაცნობიდან იმის სიკუდილამდინ სულ მძაგებია. ის იყო ჩემი წამწემედი, იმან დამიშალა, იმან შამიკრა გზა საკეთილთ, სანამუსო სიცოცხლისა. იმისმა ჩუმმა განგარგულებამ შეამინა დუდაჩემი მიეღო თავისი ცოდვილი შჯლი თავის სასლში და მოყნანებინა ცოდვა. მე ესენი გულზედ მქონდა ღრმით შთაბეჭდილი და ამის მომქმედს შევიუვარებდი მე?...

მე მკითხამენ, რა ღამარავი მქონდა მე თომა გამზანულთან გარტში? მე არა მქონდა მოცალება დროების დაკარგვისა, ამისათვის ჩუქსნი ღამარავი იყო მოკლე და უბრალე.

— შენ ატყუებ კარდინალს? გჭკითსე მე სიცილით.

— თქვენ ეგრე ჭფიქრობთ? მიზანსუხა მან.

— არა თუ ვფიქრობ, არამედ დარწმუნებული ვარ... მე თვითონ ატყუებ იმას, ... მასხადამე ჩუქსნი ერთმანეთისა გვესმის. — ამასთან სამოცი თუმნის ბილეთი ჩაუდე მე მას სელში. —

ეს მეტად იამა იმას. — მე აუსხენ თომას, როგორ უნდა დასდლოვოს ჩემი და კარდინალის გარსკვლავები, რომლისგანაც მითომ მე ჩუქსნი ის უნდა მიუყარდეს.

— ნახევარ საათის უკან ამოდით კარდინალთანა, მითხრა იმან, როდესაც გარტიდგან გარდმობდა: და რა რამ გითხრათ, შენ მითომ არა გვერარა. კარდინალი ეტყვს კერ აილებს, რომ ჩუქსნი ერთმანეთი გვინახავს ადრევე. —

დანარჩენი უფვე იცის მკითხველმა. —

რას კამხანგელი გაისტუმრა, რაიშლეო მოვიდა და საჯარო მომიჯდა მხიარულად.

— მარიონ, შენ შეტად აწეინე ის პატროსანი ჯიჩი შენის ურწმუნოებით. ეს სომ პირველი არ არის იმისაგან ქსწორეთ შეტება. დიდ დედოფალს მარია მედიწსაცა ქუაგს თავისი საკუთარი ვარსკვლავთ მრიტსველი, მაგრამ ის ვერ შეეღარება ჩუქსს თამასა. იმას დაურწმუნების დედოფალი, რომ შენი შული ღუდოვიკი ჩქარა უნდა მოკვდესო. მე ამ ცნობამ შემაშინა...

რასაგვრველია ამის უშუალო სიკუდილის შემდეგ. გვირგვინი გადგიდოდა ამის ქმანთან გასტონთან, რომელიც ჩემი დაუძინებელი მტერა, და რაგი ეს გამოეფეობდა, მე აღარ მომსვენებდნენ... ამასთან დაგვიბარე კამხანგელი. ღმერთმა უშველოს, ამან დამამშვიდა და მითხრა, რომ მეთვის სასიკუდილო ვარსკვლავი ცაში არა ბუეუტამსო — მანამ მეფე ცოცხალია, მე არაფრისა არ შემანიან, იმისი ძალა ჩემს გულში; ესლა გვანადგურებ ჩემს მტრებსა... ქსედავ მარიონ, როგორ მართაღია თამას მკითხველობა; შენ გვეარებივარ, და მე არა გიცოდი რა... ეს სასლი ამბავი ბედნიერათა შესდის მე. იმედი მაქვს, ესლა ისე მოუყარებელი აღარ იყო ჩემთან, როგორც აქამდინი. —

იმან დამიჭირა გელები და მიიერა ტუჩებსად.

მე გული გამოეცლივე.

— გვედრები, კარდინალო, შემებრადე!

— ეგ რას ნიშნავს? მე მგონია აქამდინ გიბრადებოდა... მგონია აქამდინ მოთმინებით ვიტანდი შენს ჟინიანობას! ნუღარ ატდებ უკან ჩემს ნეტარებასა... იმეს უნდოდა მომსველოდა. —

მე წამოგდექ და შედიდურათ უთხარ:

— წმიდაო კარდინალო, გათხოვ მოიგონო, რომ აქამდინს გიბრადები სიყვარულს, ჩემს შესარცხვენებს. — ცის მნათობლებმა მიღლატეს მე და გამოაცხადეს ჩემი საიდუმლო, რომელსაც ესრე ღმერთ ვინასადი გულში, მაგრამ ისინი ვერ შევსცვლიან ჩემს მტეიცე განზრახულებას. აოღომდან ვეზრბოლო ჩემს გულსა.

— მაშ რითხვს მოსულსარ? შევყვითა რაიშლეომ, რომელსაც თვალები გაუტენა მრისხანებით... უთუფთ იმისათვს; რომ მოსოლო ვინიმე შებრადება ჩემან მტრისა. —

— არა, მაგისტოზს არა გსვამია.

— მაშ? სდამ არა შეგიტყვიან არა სხალი შეთქმულება ჩემზე? — ნუ
სთბოთ; დაჯექ, დაწინარდი... მსოფლოდ მე უნდა შემსვდნენ სულის
მოყვარნი... აბა მითხარ, რა საჭირო საქმემ მოგატანა ჩემი უდი-
რსი თავი? —

— მე კაღად ვრატყე მოგასხენო, ღორდი ბუკინდემი...

— ბუკინდემი!... გახუდდი, ჩემს წინ ნუ წარმოსთქვი მაგ სასაზ-
ღარ სასეღს!... იმ სულებს ლეკანდსა ჩაეღო გუნებაში რაღაც იმედი,
რომ დედოფალი... მაშინ შენც იმისი მშველელი იყავ, მკონია, მარინ!

— მე მაშინ არა ვიცდიდარ, გეფიცები...

— განაღამ შატლუში ჩამაბრუნა შენი თავი მეფემა იმისი გუდი-
სთვს, მითხარა რიშელიემ: მითხარ, იღანაჩა რამ ჩემსედ მიღობ-
დმა? რას ამბობდა? — ის სდამ ექუსა კვირას, რაც აქედან წავიდა; ესე
გვიან რათ მოგგონებია იმავედ ამბების მოტანა ჩემთან? —

— ის დამხიდა წიგნათ მოგწერო, რა ზღანიცა მაქვს გუნებაში
კარდინალის ჯავრის ამოხსნელათაო. მე ველოდი იმის წიგნსა, რომ
მედიც აქამდინ არ მომსვლია; ამისთვის კაღად ვრატყე გაცნობო წი-
ნათვე.

— რა გითხარა, რას ამბობდა ჩემზე? — მკითხა კარდინალმა,

— ის თქვენს გამტყუებდა, როგორც თავის მეტოქეს; თუ რომ
კარდინალი მე მიშლისო ერთის სიყვარულსაო, ამას იმიტომეი არა
შერება, რომ თავის მეფის ერთგულიაო, არამედ იმიტომ, რომ თვ-
ითნაც იმედუდობსო...

— ეგ ტყუილია! წმიდა ტყუილი... დაიძახა რიშელიემ ღ გავი-
თლდა როგორც სამთელი: კარგი რომ მევე უერს არ უდებს ჩემს
მტრებსა მაგ გვარ ბეზღებაში... მეჩემ, მარინ, დაბოლოვე!

— ბუკინდემი ჭიჭინასედ მოდიოდა ღ გემუქრებოდა... თუ რომ
კარდინალი თავის ნებასედ, როგორც უნდა ღუდოვიე მეფეს
ათამებო, მეც ჩუწნს მეფეს კარლსა ჩემს ნებასედ ვატყობო...
ის ჩქარა შეიტყობს რას ნიშნამ ჩემი გადამტყობაო... აბა ერთი
რიშელიემ ჭიჭადოს ღიზურს ღარომელიო!... ესენი იყო საკუთ-
რი სიტყვები მიღობდისა. —

— ნუთუ იმასა აქვს განსრისნულება მაშველს გემეი ბუნტოკ-
ჩიკებსა? კარდინალი წამოღდა დაფიქრებული, რათსმი გა იარ გამოი-

რა, შემდეგ მივიდა სტოლთან და წაღაც დაწერა.

მართალია, ბუგინდმა სიტყვა ის სიტყვები, რაც მე მოვასხენე კარდინალს. ეს კარგს დროს მომაგონდა, რომ მიზეზად მომეხმარებინა ჩემი იმასთან მისვლისა. თუ რომ გამამტყუვნებენ მე ბუგინდმის გაცემას, მე ვასუსად ამას ვიტყვი, რომ თუთონ ბუგინდმის არ უნდა ეთქვას ეს სიტყვები ანგლისთან. მართალია, მე მძულდა კარდინალი, მაგრამ მე არ ვსეკადი მაზეყვას, რატომ არ უნდა მეთქვას იმისთვის ბოროტი განზრახვა ძიანტიის წინააღმდეგად, მეტადრე მასთან, რადესაც ჩემი სარგებლობა ითხოვდა კარდინალი შემეთრია მასში. —

რისეულიმ გაათავა წერა, მოვიდა და მომიჯდა გვერდით.

— მე ვაწნობუბ ანგლიის მეფეს კარლსა კეთილშობილურ განზრახულებას იმის სავსადლის მილორდისას. — შენ ჭკამარიტი სამსახური გადმისადე ამითი, მარიონ, ჭსწორეთ ჭკამარიტი... ამის მეტი აღარა იტირა?

— არა, ეგ იყო. —

— ესეც ბეგია, გოფიტები ვატოხსენებს! თუ რომ ანგლიის გეშე ბი მიეშელებიან ღაროშელსა, მასთან ეს ცისე აუღებელი შეიქმნება და კადნიერება იმ წვეულა კალვინისტების განძლიერდება. — მაგრამ მე ვეკლას რიგზედ მოვიყვან... ბუგინდში ეს ლეონდი... გვერა სულა ჩემო, იმან რთი ათასი თუმანი მიწისა ანნა ავსტრიელის ვატარა ზორტრეტში დედოფლის შირის ფარეშას? ის გუფსუდ იტარებდა სოღმე ამ სასეს, მაგრამ მე მაინც მოვაზარეინე ეს ძვირფასი ნივთი, თუმცა ანტ მე დამიჯდა იათათ.

— ასლა შენ ატარებ გუფსუდ, კარდინალი? ვჭკათხე მე.

ამან მითომ არ გაიგონა, და განაგრძელა:

— მაგის გარდა, შენ ვერ წარმოადგენ, ბუგინდში ისე შეუზოვრად მოიქცა, რომ თავის მეფის კარლას საცალო შრინცესა გენრიეტა კალში დაგდო, და თუთონ შარეში მარტოკა მოვიდა განგებ იმითომ, რომ ერთი კიდეც ენას ანნა ავსტრიელი!... იმ დროს მე და მეფე ძირტენებლოში ვიყავით. ბუგინდში ძალის ძალათ შეჭრილიყო დედოფლის საწოლში, რადესაც ეს ისეც ლეონში წოლილიყო, და დეტმულიყო მუნღებზედ... ურცხვი! ოო, თუ იმ დროს მე იქა ვყოფილევიყვ, იმას ელნობის წოდება ვერ გამოიხსნიდა? გენრიეტას ჯვარის წერას მოვაძლევიყვდი და ანგლიას ომს გამოუცხადებდი! —

მე ყურადღებით დავატყობდი კარდინალსა და მოვასხენე:

— შევე დიდი მადლობელი უნდა იყოს თქვენს ფიცხის მონაწილეობისათვის, რომელიც მივიღეთ დედოფლის პატივსენებაში.

— გამაძა ამხედ; ახლა სხვა რაზედმე ვილაშარავოთ, მითხრა რიშელიემ, რომელმაც იგრძნო, რომ ღრმად შევიდა ჩემთან დედოფალზედ ღამაზებაში. —

— იგი რა, მარიონ? შენ დღე დღეზედ ღამაზდები. შენ ასეთი თვალები გაქვს, რომ მაგათ გულისათვის, რაც ქვებისაზე კარდინალებია ყველანი მზათ იქნებიან ვოჯოხეთში დაწვან სულთ... მე პირველი მარიონ?

— მაგას როგორ მიბრძანებთ?

— მართლაც გეუბნები, ჩემო სულა, მართლაც?... ჩვენს იხე უძღურნი და მომკვდარიან ვართ, როგორც სხვები... აქ მომეცე ეგ შენი კელი? ნუ მიუერთებ ეგრე შიშით... მე ვერ გამოვიკევი სიმუცლავზე მაგ სიყვარულთან... სპინელუბა არ არის, როცა მაგონდებიან მეთვის საზინადარი და ბუკინელი...

— ოჰ, თუ მე ვცოდამდი, თქვენს სახით დამნაშავე ჩემის ცოდვისა, მოვასხენე მე:

მე მოვიღრვი თქვენთან აღვსნებულის სურვილით რომ ნება მოგვცათ ჩემთვის წავსულვიყავ სპინელუბას. მე ვეცდები თქვენს სიყვარულს; კარდინალის შეუვარება?... ეს სომ ქვეყნის დაქვეყნება? მე მაგით პირდაპირ სომ ცას ვაწეუნიებდი?... მე მინდოდა ეს საიდუმლო ჩამეტანა საფლავში... ღმერთმა შეჩვენოს თქვენს ვარსკვლავთ მრისხავი, რომელმაც გარდასწია ფარდა ჩემის საიდუმლოებისა, რომელმაც დაგანახა ტანჯვა ჩემის გულისა...

— შეიღო, მე ვიყავ შენი სულეფერი მამა, შენი სინილისის წინამძღვარი. შენ უნდა ყველაფერში მე გამტყდომოდი, ნდობა უნდა გქონოდა ჩემი. — მე გეუბნები, შეიღო, რომ კაცი უძღურია, და ღმერთი დაუსრულებელი წყაროა მოწყალებისა. მაგდალინას ბეერი უყვარდა, მაგრამ ბევრიც ეზატია... თუ სეციური ცუცხლი არა მსწენდებს ქვენიურს სიყვარულსა, თუ რომ თვთ უფაღსა არ ეჭიროს კაცის კელი... ოჰ, ჩემო სიყვარულა, აქ არა არის რა წამყმედელი ცოდვა... დაე მდაბალმა საღმრთო ტაროს აღვირი სარწმუნოების სიმტკიცისა, ეს იმათთვის საჭიროა, მხოლოდ ამითი შეიძლება იმათი შეკავება,

მაგრამ ჩუქნისთანა გონიერისა და განათლებულისათჳს, მარიონ, ადვი-
რი ერთნაირი არ შეიძლება, როგორც იმათი.. ეგ ჩუქნ უკუა გიციოთ.
ეგ ჩუქნ კარგათ გვესმის:—

—ოო, რა საშინაო თქვენნი უურის გდება? წავიბუტუტე მე და
თივიფარე კელი პირსედე—

—შემახსენე, მარიონ, ნუ მიმაღამ შენს მშვენიერს შავს თვალებსა...
ნება მომეცე გავცოცო შენს თეთრს ბამბის ქულა კელებს, შენს
ნათელს შუბლსა, შენს ნებიერ კაკებს... და ნუ თუ ეს ცოდო არის?
ნუ თუ ყოველი, თუ უტოდავლი კაცი, არ დაუმოხბა ჩემსავით შენს
წინ მუხლებსედე და არა გცემს თავსანს?—აჰ სად არის ცოდო? ჩუ-
ქნს სიყვარულში რა ცოდვაა?—

—შენი ნებაა, მოგასხენე მე, და ძლიერ წამოვაყენე, ამიტომ რომ
იმან მართლა დამიხრქა. —მე თუთონ ბევრჯერ არა მწამდა სიყვარუ-
ლი უტოდოთ, ბევრჯერ მზათ ვიყავი, რაჟი ჩემი გული მოიღუტვიდა
თქვენსკენ, მზათ ვიყავი გაგტეომოდი ამსიყვარულში, ამ დაუშრეტელ
ტეცლში, მაგრამ მე მახრკოლებდა და ესლაც მახრკოლებს ფიქრი.
თქვენნი სიყვარული ჩემდამი —ჟინია და არა მართალი სიყვარული

—მარიონ, ეგ საიდგან წარმოგიდგა.

—ნუ ცდილობთ მომატეუოთ... მე კი არ გიყვარვარ, დედოფალი
გიყვარსთ!

—დედოფალი!... ღმერთს გეფიცები...,

—ოო, მე ვარსკვლავთ მრიცხელები არა შევანან გამომამიებელი
უცნობის საიდუმლოებისა; მაგრამ მე მესმის და ესეც, და რასაც
გერა ესეც და არ მესმის, იმან მივსვდები სოღმე.ოდდეფლის წინათ
თქვენ გიყვარდათ გერცოდინია დეშეკრეზი.

—ტეუილია! ცილი დამწამეს!

—მოგასხენე, რომ ქსწორეთ ის გიყვარდათ. ესლავი შეიბუღეთ
და შეძლებათ ისევ ის სიყვარულია.

—სიყვარულო მარიონ, ეჭვი გაბრმავეებს შენა. გერცოდინიასთან
გულ გრილობისა და ძულვილების მეტი არა მაქვს.

—ვისთანაც გულ გრილათ არიან, იმან დევნას არ დაუწყებენ;
და ვინცა ქსძულთ, იმაზედ შურის ძიებას არ იხმარებენ, უთხარი მე

—მე რა შურს ვიძიებ გერცოდინიასზედ, საიდგანა სეცამ მაგას.

—მამ არ გასხომთ თქვენნი განზრახვა, დაუბრუნო გერცოდ დე-

შეკრებს იმის ცოდის წერილები გრძელს — მიწერილები?

— მარონ?...

— ო, ნუ ფიქრობთ შეპაშინოთ თქვენის მრისხანებით... გიძე-
ო, თქვენ ისევ გიყვარს, დედოფალიც, გერტოლინაც... ჰ ამის
შეშფოც კიდევ მთხოვთ სიტყვებს ჰ გულს... გგონიათ, რომ სუ-
ლს იმიტომ წავიწყებდ, რომ ერთი ორი კვირის შემდეგ კი ზღაპრულ-
კლდეზე იდგები, თქვენს სულ ალებული?... ნუ სტუდენტობით. მე
არ გეგუთხები იმ სურს დადასტოვების რიტუალს, რომელიც, სავსა-
რისაა გულდებულის, ჰბოლებს ცრემლში ჰ წუწუნში ნუგეშს?...
მე მარონ დღემდე მკვინ! მე გულად ვარ ჩემის სიუჟეტულით
ჰ ამბობს ჩემი სილამაზით!.. დიად, დიად, წმინდა კარდინა-
ლ, მე არ ჩამოვალ არც დედოფალს, არც გერტოლინას! თქვენ
არ გახარებთ იმასეა ჰ ცრემლიანის თვალით არ დაჟღავნებ... მე
ან ჩემს თავს მოვიკლამ მაშინ, ან თქვენს!

ეს დიდ მშენებელი შესსა წამოვსთქვა ასეთის მრისხანების სასიით
ჰ მისერა მოხერით, რომლებიც გაუჭირდებოდა თვით უმარგელებს
ჰ ტრისას.

კარდინალი ძლის ძლით მომესვია ჰ აღტაცებით წამოიძახა:

— ბარაკლავ, მარონ! შენ ჰსწორეთ გახატებული სარ! მიუვარს
მაც კვარი მაქნევ მოქნევ გეფხვისა ჰ ყუმუტური ღომისა! ჰო, გე-
ფხვისა ტეშმარტებს! შენ ჰსწორეთ ის დედაცა სარ, რომელიც
მე მინდა.... მაგრც!.... ესლა მოისმინე მარონ: მართალია, მე ზი-
რეულთ გერტოლინაც ჰ დედოფალიც მიუვარდნენ, მაგრამ შენი სი-
უჟარული ათასჯერ მეტად მიღირს იმასეა!...

— დამტკიცება; დამტკიცებას მოგთხოვ მაც რწმუნებასეა, მოვას-
ხენე მე.

— რა დამტკიცებასა მთხოვ? რა გხუროს?

— ზირეულად მედალიონი (პორტრეტი) ანნა ავტორილისა... რა-
მელიც გულსეა გეგადებათ, როგორც ბუგინგემა.

— ვინ გითხრა შენა?

— ესლა არ მოგახსენე: რასაც ვერ დავინახამ, მიგზავნები შეთქი.
რასაკარგოდა ათას თუმნებს თქვენს იმიტომ არ გააფუჭებდით,
რომ ის პორტრეტი მეფისთვის ჰატებრუნებინათ? —

— კარგი, დაგმორჩილდები. — იმან გაიხსნა ორიოდე დიდი ყელ-

თან, ღ მობისნა მედალიონი, მაგრამ ჟაჟროთ გაწვეიტა წმინდა ღქ-
როს მეწვეი, რომელსედაც იყო მისმული ისა, ღ რა მომცა ზოტ-
რეტი მითსა;

— აჰა! უოგელი შენი სურვილი მე ბრძანებათ გარდამეჭცა.

— წმინდაჲ კარდინალო! უნებურათ მაჟერებთ თქუწნს სიეჟარუ-
ლში... ერთი უკანასკნელი დამტკიცებაცა — ღ მე სამუდამოდ თქუწნი
გარ.

— მითხარ, სირინოზო, სხჟა რაღა გხუწს?

— წერილები გრატ შალესი გერტოლინისთან.

— ეგ არ შეიძლება!

— მამ გინდათ, რომ უეჭველათ ჟაჟროი ამოიყაროთ ამ ქაღისა? —

მამ ეს ქალი ძალიან გაუყარს?... დაივიწყეთ ყველა რაც ჩუწნში გაი-
ანა... ინებეთ უკანვე თქუწნი მედალიონი... მსჯდობით! —

— დაიცა. დაცა! დარჩა აჰა! რათ გინდა შენ ეს წერილები?

— იმიტომ, რომ არ მიჟეილო მშუწნიერს გერტოლინისა; ის
დაუბრტოლებლიე გამოიმეტებს, რასცკი მოჰსთხოვ, თავის ნამუსსა...

— გეფიცები სხარებას, მარიონ, რომ იმ წერილებს არ გახვენებ
მე გერტოლსა, — იმის ქმარსა!

— სხარებას მეფიცები? განა თქუწნი გწამთ სხარებას?

— ზატოლსება სომ მესმის რაარის! ზატოლსებას გეფიცები რომ
ანსოდეს არ გელაზარეო გერტოლინისა!

— ის მოვა თქვენთან საღაზარეოთ!

— მე უუწს არ დაუგდე.

— მატყუებთ... თქუწნ მეტად კშმაკი სართ, მაგრამ კტეიანი
დედაკაციტე მხელი მოსატყუარია; ეგ თქვენი წინადმდეგობა უფრო
ამართლებს ჩემს ეტკსა. თუ გინდათ მომეცით იმათი წერილები,
თუ არა მივდივარ!

— ანა, არმეიდლება! მე უნდა წარჯადგინო ის წერილები ნანტის
გომისიში; იმით მტკიცდება გრატ შალეს დანაშაული.

— რა იქნება მანდ ცუდი, რომ ის ერთი საცოდაიე ემაწვილი
არ მოკლას? — ნუ თუ ჩუწნი ზირველი სიყვარული იმითი უნდა დი-
წყო, რომ ქრისტეიანის სისხლში გახრკილის სელებით უნდა მომე-
ხვიო? — ჩემი სიყვარული ღრმა არის ღ გრძელიე იქნება; მეც ამასვე
ვინაუდობ თქვენგან. მომთხოვეთ რაც გნებას მსხვერპლი, მე მისა-

თავად... მე არ მინდა, რომ სიუკერულში მოჩნდეს რამ ღრუბელი
დ წიგნოდეს ეჭვი.

კარდინალი იუკ ნაკლულათ იყო; ის უძლიანდებოდა შიგნეულს
ბრძოლას, ან იწინებს იგონებდა რასმეს ეშმაკობას, რომ კმაყოფილი
გაკვსდნე ფარისევლობით.

— დაჯექი, მარიონ, დ მოისმინე დაშვიდებით.

იმან ზარი დააწკარუნა. შემოვიდა ლაქია.

— დაუძსე ჩემი მტველების კაბიტანსა. —

შემოვიდა — კაბიტანი სენ-ჟორჟი.

— კაბიტანო! უთხრა რიშელიმ: ამ ქალმა მომიტანა დაწვრილ-
ბითი ამბავი ნანტის ტუსადისა შალესი. მე მინდა ამათ ჩემის კელით
ჩამოვართო ჩვენება. ვიდრე წერას გავათავებდე, არავინ შემოუძო ჩე-
მთან.

აქ კარდინალი წამოღვა, მივიდა კაბიტანთან დ რაღაც უჩუჩრულა.
მე ძრიელ შემშფოთა ამის ჩუმმა ბრძანებამა ასე ჩუჩრულმა.

კაბიტანი გავიდა; კარდინალი მოვიდა ისევ ჩემთან.

— შენ სრულებით ვერ მისვლები, მარიონ, რაც მე უთხარ კაბი-
ტანსა —

— რას მისვლები.

— მე ვატყობინე იმას, რომ შენგან მოტანილი ამბავი სხსარ-
გებლად გრატ შალესათვის. ესენი სიყმაწვილითვე მეგობარნი არიან დ
ძლიან მონაწილეობას იღებს სენ-ჟორჟი შალეს ბედში. ჩემთვის ს-
ხამოვინაა მივსტე რამ ამას იმედი... მართლეს მეუბნები მარიონ, რათ
დავქტოო ჭატის სისხლი? მე უოგედთვს მექნება ღონისძიება შალეს
დაუშალო, რომ იმან ვერა მავნოსრა. დაესსენ იმანაც იტოცხლარ დ
დ გაისაროს გერტოდინიასედე... რაც შეეხება ამათ წიგნებს, აიგე-
რა უუთი, იმაში აწევა (იმან ამოიღო უუთი განჯინიღგან დ დამი-
ღო წინა). აი რქროს გასაღებიც, გააღე. ამოიღე წიგნები, შენი იყოს...

მე გაგაღე უუთი, გადავშალე რამდენიმე წიგლი დ დაგრწმუნდი
რომ იმათი წიგნები იყო. მაგრამ მე მამინევე ეჭვი ავიღე. —

რიშელიმ რომ სჩქარით ამისხსა მიზეზი, რისთვისაც შემოუძსა
კაბიტანი, ამან მათეჭრებინა, რომ უთუოთ ის უბრძანებდა, რაკი მე
სასხლიდგან გავიდე, დამიჭირონ მამინევე. — უნდა რომ, როგორც
უნდა ყოფილიყო, ეს ბრძანება გამოძეცვლივინებინა, თორემ მეც დ

გარტოლინიც დავიდუშებოდი. საშიშროების სიასლოვემ დამიბრუნა მე გულგრილობა. რიშელე თვალს არ მამოკრებდა. მე ჩავაწეე ის წიგნები და შედელიონი იმ ყუთშივე, დაგვეტე და მიველ რიშელეასთან, რომელიც ცოცხად ჩემს მოქმედებით. —

— ეხ გამოცდა შევასრულე, უთხარი მე იმას: თქვენ გამოსვედით ამ ჩემს გამოცდისგან შატოანებით და სხეულებით, როგორც ველოდი. თქვენსგან. არა თუ დავრწმუნდი ესა თქვენს სამდევნ სიყვარულში, არამედ მოიბოკეთ ჩემი განცვიფრება და ღრმა შატოანისტემა... თქვენ მომეცით ღონისძიება წიგნებიც დამეფსრისა, ანუ დამეწა, შედელიონიც დამემტვრია. მაგრამ დამეცითა დამიფაროს, რომ მე ამითი არ გაწეინი, და ესა სრულებით მეორა თქვენი დამიბრება, რომ მარტო მე გეყვარები, და კიდევ გიყვარვარ.

ახაწრათ მწელია გავიერება და ღელავა, რომელიც გამომხდა კარდინალს სხეულები იმ ღრმის, როცა მე გლანარაკობდი. — იმას წამეგლო გელში და შექვიარა:

— მარიონ! შენ ღირსი ხარ თაყვანისცემისა! ქვეყანასევე ორი ღვთაებად არ იქნება შენი მსგავსი... შენი ქრევა მეტად კეთილშობილურია. დამეგადი მარიონ: შენ არ ინახებ მაგში.

— მე მივეცი იმას თავისი ყუთის ოქროს გასაღებიც და სხვა მეორეც, რომელიც მე განტეხე წამოვიღე შინიდან.

— ეხ მეორე რაღას ნიშნავს მარიონ?

— მე ჩემს დამიბრებას ვასრულებ; როდესაც თქვენ მოინდომებთ ჩემთან მოხვალს ჩემთან, თქვენ ნასამთ ბუფართანა შატოან ბაღის კარებს: ამ გასაღებით გაღებ და სხვების უნახავად ჩემთან შემოსვალთ შიდაში. —

— შენ გეუბრება მშლი, მარიონ! შენ მათრობ სიხარულით და ბედნიერებით!

— ეტადეთ, რომ აღარ აღოდინათ სოფელს ის, ვინც სიხარულით და სიყვარულით მიგიღებს: მას იქათ... ესევე ნება მომეცით გამოგეთხოვო.

— როგორ? გინდა წასვიდე?

— რამდენიც სხასელში მოვლავ იქნება ჩვენს ნახვა, რამდენიც გვიანგვიან მისვლავ აქ მოხვალს, იმდენი უკეთესია: ეს განგვათავისუფლებს ჩვენ ტორებისა და მრასებისგან, ნასკამდინ! —

— არ გავიშე, არ გავიშე... არ შეიძლება... შენ დავაგვიწედა

მარიონ, რომ მე სვალ ნანტში მივდივარ. ახლამ ათხი საქმე მაქვს.. წახვლამდინ აღარა გნახო... მეონია შენ არ მოინდომო ჩემი ესრე წყენა... მე ორი მთელი ხანით თავისუფლა დრო მაქვს, მანამ მე დავიწყებ შრომას მეფესთანა.—ან შენ რა განქარებებს ეგრე?.. სულოჯან, მარიონ. უარს ნუ მეტყვი!... ხადილი ერთათა ვჭეჭამოთ, მარტო ორთა... მარტო ბურნე გვემსახურება. მე მივწერ კაპიტან ჟორესა, რომ უფრო გაფრთხილდეს, არავინ, შემოუშოს... თანახმა ხარ, სულოჯან! თანახმა ხარ?... ჭოქო!...

—თუ რომ გსურს... თქვენნი ნებაა, მე...

—ეგრე ჩემო სულო, ჩემო სიცოცხლე, ჩემო სინათლე!.. ნეტა შენისთანა ვიდევ იქნება ვინმე! ის მიაღწევს დადსანს ამ გვარის წარწარის წოდებით. მეტე ხაჩაროთ მიჯდა სტოლოანა, მოუხლო ორით კაღმა, წარი დაწყარუნა, ღ რა ბურნე შემოვიდა, უბრძანა იმს:

—აჲ ეს ქაღადი, კაპიტანს მიეცი! ესლავ იზოვნე ხადაც იეოს.. რომ ტყუილად არა მოახდინოსრა,—

ჩემი ეჭვი ტყუილი არ იყო. უთუოთ რამელაე უგზავნიდა კაპიტანს ზირველის ბრძანების გამოცვლასა.

ბოლოს შევატე კაპიტან სენ ჟორეისაგან, რომ ზირველი ბძანება რამელაეისი ეს ფოფილიყო: «ესეჲმ ამ ქაღს? ეს გავა სხსდიგან დსაგლეითის მხრიდგან... წართვი ღ დამიბრუნეთ მე წერილები ღ ზორტრეტი, რომელეებსაც იზოვნით ამ ქალთან!»—

დაქა ბურნე გავიდა მეორე ბრძანებით, რამელაემ დამიხიქა მუხლებზედ ეს მესამეთ; იმისი წითელი ფარავა შლეიჭივით ვრცლათ ეშალა ზოლსედა. უეცრად მე მივიღე მწუნარე სახე. კარდინაღმა შემსნია, რომ მე ავკანკადდი ღ მითხრა:

—რა იყო, სავგარელო?

—არაფერი, არაფერი!..

—შენ მატყუებ, მარიონ... მითხარ, გესვეწები, მოხსარ... შენ თითონ არა ჭსოქვი, რომ ღრუბელი არ გინდა დაინახო ჩვენს სიუჯარულში? ესლა რაღამ დაცადინა?—ესეჲმ, რა ხსით მიუვარხარ.— უზირველისი შემძლებელი კაცი მთელს საფრანგეთში, ღ იქნება მთელს ქვეყანაზედ, მუხლზედ გიხიქა...

—მარიონ, მშვენიერო მარიონ, გამოიდარე, დამახსხვე შენი ტყუილა

დიმილი.

— თქვენ ამოგიტყუებთ ყოველივე ჩემს გულში, მოგასხიერე მე ამოხვრით : ჭკვი ღვარა გაქვსო ჩემს სიყვარულში; მაგრამ მე მგლეჯენ სინიღისი ჭ შ.შ.ი... ღვინდელი ფიქრები ისევ გულზედ მწვება, რომ წმინდა კაცი წავართო ცასა... თქვენნი ტანისამოსი... რასაკუთრებია, ეს სიუძაწილე ჭ მოკლე ხელობაა ჩემი მხრითა, მაგრამ ხომ მოგესხენებათ...

— გეფიცები, მართლა მე რეგვენი ვარ!... მე თვითონ უნდა მიმსხედარ ვიყავ, რომ ჩემი საქათლეიერო ტანთ სცემელი... მაგრამ ნუ ჭხწუსხარ, მარიონჯან, ესლავ გაგაჭხწორობს საქმეს, ესლავ გავიძრობ ამ ხაზიზღარს ანაფორას...

— გაძღომ, გაძღომ! შეგვევირე მე ჭ ალტაცებით დაუწვე იმას კელზედ კონსა. —

მოასლოდდა უკანასკნელი წამი მოტყუებისა; ყოველი ეჭვი ამოგატალე გულიდან ამიგამო. მე დარწმუნებული ვარ, რომ ღვამაჲ ქალს შეუძლიან თვთ ბრძენი კაცი ზამხულა გახადოს სიყვარულში...

— ხომ არა ჯავრობთ ჩემზედ, წმინდაო მამავ? რა გქნა? დედაჭრნი ესრე ხუსტის გონებისა ვართ, ტანისამოსიც გვაშინებს... ეგ წითელი ანაფორა, ეგ სახულიერო ჯვარი მრევენ. თითქმის აუკედრი ან ჩემს სიყვარულსა!...

— ნუღარ მიჭერ, ხულაჯან, ესლავ გამოგიტყუდი ტანთა...

— გაუფრთხილდი, მამაო, არ უნდა დაუმორჩილოთ ზიპველს ყინსა ქალისა; არ უნდა გარყვნა ქალი ხურვილში... მხოლოდ დღეს დაუთმე ჩემს ყინისაობას... მაგრამ თუ გინდათ ეგრევე ბრძანდებოდეთ... სოლო როდისაც ჩემთან მობძანდებოდეთ სოლო შინა, ჩაიცვით სოლო ჩვეულებრივი ტანისამოსი აზნაურისა. — განა თქვენ ზირველი აზნაური არა ხართ საფრანგეთისა? თქვენ უნდა ბრწყინვალე ტანისამოსით იაროთ სოლო ჩემთან...

— მე მსათაცა მაქვს, ხულაჯან, საერო ტანისამოსი მეორე ოთახში... ხუთი მინუტი მომითმინე, ესლავ აზნაურათ დაგენასები ჭ არა ხულიერ მამათა. —

ის საჩქაროთ შევარდა მარჯვნივ კარებში ჭ ღვიძლა. მე ისე მიტემა გული, ასე მეგონა ამომგარდებოდა. განკალით მივედი კარებთან ჭ ყური მივაღე; ზირველად ზოისზოდა ფეხის სმა გარდინაღისა

მეჩემე გაიღო იქითი კარები ღ ისევ მოისუნა. —

სკლის ეუთი წიგნებით სამსე სტოლზედა დევს. მე მარტოვას ვარ, მოწები არა შევანან. ავიტაცე ეუთი, ამოვიდე იდლიაში, დავაჭირე თითი ზრუენისა ღ გამოვარდი რაც კი მუკლებში ძალა მქონდა, ტა-ღანში; მე მეგონა, რომ ამ გძელ გამოსასვლელებს ბოლო არ ექმნე-ბათ. ბოლოს მე მოვადექ დასავლეთის მხარეს; იქ არაჟინ დამხვდა, რომ ჩემი წასვლა დაეშალათ. — ჭსჩანს მეორე ზრძანება კარდინალისა მიღლოთ — უკვე დაუშლელობისა ჩემს წასვლასედა. —

— ღმერთო! რა გაყვითლებულ ხარ, ქალბატონო, მითხრა კუჩერმა.

— ჩქარა, შინ... რაც შეგძლოდს დაჭკარ ცხენებს, თორემ ჩუქნ დავი-ღუხებით! — შოლტმა დააჭასუნა, ცხენები გაფრინდნენ, თითქმის ჩემს შიშა იმათაც ფრთება შეასსესო, ეს ცხენებიც კარდინალის მოართმეუ-ლი იყო. ერთის ფეხის დაკვრით, რა კარუტიდგან გადმოველ მე, ჩემს საწოლში გამოვხნდი ღ მოვესვი გერცოლისა დეშეკრესა ამ სიტყვებით:

— აი შენი წერილები... თავს უშველე! ხმა არ ამოიღო... რიშელიე ფეხ ღ ფეხ მომდევს... გაიქეცი. გაიქეცი!... გრავ შალეს ნუ დაი-ვიწყებ!.. კარდინალი იმაზედა ამოიურის ყველას ვაჟრსა.

ამდენმა ჯღრულებამ მომწვიტა მე; გული შემოიღონდა. —

რა გონს მოველ, ვნახე, რომ გერცოლნია ჩემთანვე იყო. იმან არ დამხება თავი ამ მდგომარებაში, მანამ არ მომამბრუნს სრულებით.

— თქვენს აქვე ხართ, გერცოლნია, შეეჭვივლე მე, რავი დავინახე. თქვენს გინდა უსარგებლოთ ჩატაროთ ჩემი ამდენი შრომა!..

— შენ რაღა მოგივას, ჩემო მარიონ?

— მეც უნდა გავიქეცე ღ დავიმალო სადმე... ჩემზედა ნუ ჭფიქრობ... ნულარას ელით. თუ ღმერთი გწამს, ნულარა ჭკარგამ დროსა; ჩემის კარტით წადი, ჩემი ცხენებისთანა აქ არავის არა ჭყავს. —

გერცოლნია მიმივარა გულზედა; ღოყები დამისველა თავის ცრე-მლით.

— შვიდობით, მოთხრა იმან, სიკვდილამდინ შენი ვარ!

გერცოლნია მამინეკ გასულიყო ზარიყიდგან ღ მეორეს დილას ბლუშივე ყოფილიყო. — მაგრამ ის ტყუილად ცდილიყო ღ მოესმარა თავისი ქმარიც ღ სსჭა შემძლეუენი ხალხიც წანტის ტუხადის დასა-

ხსნელად. —

კომისია აწარმოებდა იმის საქმეს რიშელაეს ბრძანებით და ჩუქნებით, მას გარდაეწეოდა საკვდილი შალესი. ერთს ქალაქში, ერთს დღესვე გააგებინა საქარწინა საწოლიც გასტონისათვის და ემატოტიც (თავის გასაგდებინებელი მამისა) გრად შალესთვის. —

ესრე იყო ნება კარდინალისა.

პირველი ცულის დაკვირვას სმა გავარდა ერთი მსრიდგან მეორეს მსარემდინ ფრანციისა, — და ეგელას აგრძნობინა ამან რა უბედური სუდრი ელისთ იმით, ვინც კვლავ კიდე გაჭბდავს გარდუდებს კარდინალს გზადედა. — ჯერ არ დამშვიდებულიყვნენ კეთილშობილნი ამ ხაშინელებისაგან, როგორც მეორე უკეთესი ემაწვილა კაცა გერცოლი მონმორანსი, შეიქმნა მსხვერპლი კარდინალის ბოროტებისა.

გამოტყეულმა ბრძანებამ დუელის დაშლის გამო, არა თუ შეამოკლას, არამედ უფრო განამრავლას დუელები. მონმორანსის კიდეც შეემთხვა დუელი ზარიუსა, მოასწრეს და დაიჭირეს ეგელანი. რიშელაისაგან დანიშნულმა კომისიამ გადაჭსჭრა ამითი თავის დაგდებინება გრეესების მეიდანსედ, როგორც კანონის ურჩებისა. გერცოლის ძმა, დიდი ჯდირალი ფრანციისა (ხელის ჯარის მთავარმმართველი) მოკლდა სათნოვნელად რიშელაისთან. ამან უზახსეს:

— მსედველობას ქვეშა გქონდესთ, თქუქნო უგანათლებულესობავ, რომ მონმორანსებს თავი ვისურსედ უმაგრესად არ ამათ ეადრეს სხეებს... თქუქნს მძას თავს მოჭკვეთენ.. და თუთონ თქუქნს, თუ რომ მეტად სმა მადლივ ილანარაკებს და შეურაცხ ჭეოფთ ჩემს ბრძანებასა.

ათისის წლის შემდეგ ამასაც აუსრულა კარდინალმა თავისი მრისხანე დაზიარება. — რა ვერა გასწევს რა რიშელაისთან, ჭხტადეს მოდრივით მეფე შესაწელებლათ. ორმა მეფის ჩამომავლობის ქალებმა (პრინცესებმა) მიიყვანეს მონმორანსის ემაწვილა ცოლი მეფესთან. ეს საცოდავი ქალი გულ შემოერაღა დაეცა მეფის ფეხებთან.

— შეიწეაღე, კელშიოფე, შეიწეაღე! შებღალელეს დასაშოენმა ქალებმა, რომელნიც ცრემლში იღვრებოდნენ.

იმ დროს კარდინალი მეფის გრესლას უკან იდგა. —

— სეინიდიხი გიშლისთ თქუქნს ამატოთ, წახურონელა მეფეს კარდინალმა.

— ქაღბატონებო, განმეორა ისევ ის სიტყვები ღუდოვებმა:

სვინდისიქ მიშლის ვაჟატიო.

მეორეს დღეს, მედნის საშვალ, გამართეს ემაჟოტი ღ გერცოდს
ქრანსუა მონძოწასის ვაგდეზინეს კეთილ შობილი თავი.

მთელს საფრანკეთს უგვარდა ეს ემაწვილი კაცი, რომელმაც ქსე-
დავდენ კეთილ შობილურს გმირულს გრძნობას თავის მამა ჰაზნას.
ქრანსუა წინა მძღოლი იყო ჯარისა. ის იყო ღომეზბრივი გულადი
ღ უგვარდა მას მამულიც ღ სელმწიფეც. რასაკერძოა დუელების
ჟინი განუგლიდა მას ერთად მდუღარე ემაწვილობასთან, თუ რომ
მოსისსლე კარდინალის სელს არ მოესწო უდროგოთ სიტყვასლე
მისი. —

ყოველი მოქმედება რიშელიესა სისხლის ღვრასედი იყო დაფუძნებული.
იმას უნდოდა დიდი კაცი ყოფილიყო, არა თუ ან მეფისთვის, ან
ფრანციისთვის, არამედ მხოლოდ თავის თავისთვის, ღ ზემის ფიქრით,
მართლნი იყენენ ისანი, ვისაც უკვი ქქონდა, რომ კარდინალი იკეთ-
ებს ვიბეებსა, სამეფო ტახტზედ ასასვლელათაო. —

მხოლოდ შემთხვეულება არ მიეცა იმას — ავრულებინა თავისი წადილი.

კარდინალსა ქქონდა თავისი სახასლე; ქვესნდა თავისი გვარდია
(ჯარი); ყოველ დღე ის იმატებდა სახლ სახლ ნებებს, რომელიც ეკ-
უთნით მხოლოდ მეფესა, ესე რომ იმას შთებოდა მხოლოდ გადაეწე-
დინა სელი გვირგვინის წასართმევად ღ მეფის მანტიის ჩამოხატლე-
ვით. — თუ რომ იმის დაუძინებელს მტრებს მიეცათ იმისთვის გოდვე
რამდენიმე წელიწადი მოხვეწება, ღ თუ სხეულებას, ამ ვეცადვან ჩა-
მოგზავნილს მტერს, არ მოეღო იმისთვის ბოლო უგანასვეწელ დრო-
ებში, ის უთუოთ ტახტზედა ცოცდებოდა ღ უსაქმო მეფე ჩაიგეტე-
ბოდა მონასტერში.

ამობდენ რომ რიშელიემ ბევრი რამ კარგიცა ქქმნაო. საქმის-
განსახველად აღამიანმა იმის თვალთ უნდა უუფროს საქმესა ღ იმა-
ქმედოს. ვისთვის შრომობდა ისა? მეფისთვის? არა. ღუდროვიც ქსივდა
ისა ღ იმასაც ღუდროვიკი. — მამ ფრანციასათვის? არც ამისთვის: ბევრჯელ
რიშელიეს გაწეწეკტინებია სოღმე განკებ მტრისთვის ფრანციის ჯარი
ღ აუკლებინებია სოღმე იმის სამფლობელოები, მხოლოდ ამ აზრ-
ით, რომ მედამ შიშში ქყოლოდა სუსტი ღ უღირსი მეფე, ღ დაესვლა-
ნჯა საქმეები, რომლის გამოსხნითაც თვითონვე სარგებლობდა. — მამ
იქნება ის საცოდავი სულისათვის შრომობდა? სისხლის მსშელი კარ-

დინალი ფეხით ჭსოვრუნამდა სსსრების დაწესებებს და სრულებით არა
ჭქონდა იმას გრძნობა მიტეგებისა და შებრალებისა; იმისი უმადური
გული არავის სიკეთეს არ დაიხსომებდა; იმის სინიღის არასოდეს არა
ვითარი მიტეგული პატიოსანი სიტყვა და იცინოდა ფიცსედა. — აზნა-
ურობას ჭსწევდა რიშელაუ არა თუ მეფის ძღაერების დახმარე-
ტებლად, არამედ ამიტომ, რომ აზნაურებს ჭსძულდათ ისა და უბრკო-
ლებდნენ გზას სატახტოდ. ის იდგა სულში ნამგალით ამხარტავე-
ბის გიბესედა და შეუბრალებლივ ჭჭკოდა ვეკლას თავსა, ვინცა იმის
წინ არ მოადრეკდა თავსა. იქნება საღსმა ოდესმე მიიღოს სარგებ-
ლობა ამ აზნაურთ დაძვინებითა, მაგრამ როცა მიიღებს ამ სამეკი-
დრებელს, ტუეილად დაუძაღლებს რიშელაეს. — ამას საღსიცა ჭსძუ-
ლდა და ათასჯერ გაჭკეუტინებდა ამით თავის კარკეტის ქვეშა, მანამ-
დისინ მისცემდა ამით მცირედ რასმეს ნებებსა. —

უბრუნდები ისევ ჩემს მოთხრობას.

გერცოდინია მარია დუშკრესმა გაატესინა ყუთი რომ დაწმუნე-
ბულ იყო, მოტეგებულა ჩემგან ეშმაკების ბატონი რიშელაუ. თუ
იმას მოუტეგებია და იმას წაიგნების მაგიერად, სხვა ქაღალდები-
მოუშვარვინებია ჩემთვის? ეს იყო მაისეზი, რომ მარამ თავისი წე-
რილები წაიღო და დედოფლის პორტრეტი მეშქმრსა. — მარია გავის-
ტუმრე კარდინალის ცხენებითა; ახლა მე უნდა მშინებოდა ჩემის თა-
ვისა. — თერესა გვიუფრებდა გაოცებული; იმას არა ესმოდა არა ამ ჩუქნი
არეულ დარეულობასა, მაგრამ მოწილად იდგა და ელა და ბრძანებდასა.

— ჩქარა, შენი ტანისამოხი მომეცი რამა, უსახარი მე. იმან მომ-
ცა და მე გამოვიცვალე ჩემი საცმელი.

— მოამზადე ჩემი სამკაული, ჩემი ბრილიანტები. ტერესავ!... შენ
მე გამომეყები; და დანარჩენი ებარებოდეთ მამა შენს და შენს ქმარსა.
ბრილიანტეულობა საჩქაროთ ჩავიღებუ ვიბეში.

— ესლავი გავიჭკოთ! შეგვევირე მე.

ჩუქნი გავედით ტაღანში; მაგრამ თერესას მამა შემოფოთებული
დაგვხვდა კარებში.

— პოლიცია, პოლიცია მოგვდგომია კარებსედა!... კარებს ამტრე-
ვენ! მაგრამ მე ორის სოლით დავამატრე და ორჯულ გასაღები მოვა-
ბრუნე კლიტში... ისინი ჯერ ბეკრს ეწვავლებიან...

— გაჩუმიდა და ჩუქნი გამოგვეკვ. უსახარი მე იმას.

კარსენის გარდა, რომელმაც წაიღინა გერცოდინია, ჩემი ჯანაბო

ა მამის გსენი იყენენ: ეჭვნი ღაქია, მებაღე, უფროსი მზარეული, ორიც იმისი თანამეწყე ღ მეუნიბე. — ესენი ეველანი მოგროვდენ, როცა ზოლიდამ აუყენს კარების ზარების ჩასახუსი.

— შეუდექით საქმეს! უბრძანე მე იმით: მიაწქით კარებსა, რაც ძალა ღ ღონე გაქვთ, ღ თუ ვინიცოზაა ზოლიდამ ცატესოს კარები უთხარით რომ ეს სამი დღეს შინ არ შემოვსულავრ.

თერესა ღ იმისი მამაგი მე გამოვიყოლე.

იქნება კარდინალს არ მოაგონდეს ჩემგან მიცემული ბადის განსაღები? გგფიქრობდი მე. ბადიღა მრჩებოდა ჩემს სანეკლებლად. — ბადისაგნ გავეშურნით. მაგრამ კარდინალს არა დავიწყობოდაჩა. იმ დროს, როცა მივაცანეთ ჩუქნ ზატარა კარებსა ბადისას ღ მინდოდა ჭარი გამელა მეორეს განსაღებიოთ, ჩუქნ მოგვეძმა რომ კლიტეში განსაღები შემოწყენს გარდგანან, იქვე სქელა ბუჩქები იყო, ჩვენ იქვე მივიმალენით. ამ დროს გაიღო ბადის კარები ღ ცოცხებით მე ფურცლებოთ შორის დავინახე თუთ კარდინალი ატლასის კაბით, ოქროს დეხებით ჩექმეზედა, წეროს ბუჩქულებით ქედზედა. კარდინალი ფეს ღ ფეს გამომდგომოდა ძე ღ უთუოთ სიჩქარეში ღ სიბრაცეში დავიწყობოდა რა ტანისამოხითაღ იყო. — იმას მოწნდეგდა სუთი კაცი; მე ვნახე როგორც გიფი, ისე შევარდა ის ჩემს სანსაში, სამი კაცი თან შეწყეს იმას ღ ორნი ბადის კარებთან დარჩნენ. — რაღა მექმნა? მე გავიწყვიტე იმედი თავის შეკლისა. ამ დროს თერესას მამამ ბუღმანმა ღამწია კაბა ღ მიჩურჩულა:

— აქეთ წამოდით, ქალბატონო, წამოდით!.. მე მაგარი ზურგო მაცქს, ცხენიც რომ შემომდგეს არა მიშავსრა...

— როგორცა ვოქვი, ამ ადგილსა სშირი სეები ღ ბუჩქები იყო. ჩუქნ გავძეერთ მცველების დაუნახავად; მე ბუღმანს მივწნდეკდი ღ არ ვიცოდი იმისი განზრახულება; იმან ერთს კედელთან მიმიყვანა, რომელიც სამი ადღის სიმაღლე იქნებოდა. ბუღმანმა დაიჩოქა; თერესა მარდად შესატა მას მსრებზედა, მერმე ბუღმანი ადგა ფესზედა ღ თერესა შესო კედლის თავზედა. ასღა ჩემზედა მოვარდა რიგი, ბუღმანმა მეც მიზურგულა ღ თერესას შემწეობით აცროცდი კედელზედა. მეორე გვერდზედა კედლისა ბადი იყო. ბუღმანს უთხარ მე, რომ ის შინ წავიდეს ღ ჩვენ მაგირათ კარდინალს თავი დაუქრას, ხოლო მე ღ თერესა იმ კედლიდგან ჩავსტით ბაღში ღ ნელა და-

გვერთი ასევე ამოთხრილ გვალში. ეს ბაღი კარგა დიდი იყო და არ
ვიცოდი ვინაა, იქაც ვგუფობთ იდგნენ ბევრგან ხეები და ბუჩქები;
ჩვენს აქ ამოგუფანებით ბუჩქებსა და ერთი ხანათი შიშში გავატარეთ,
ჩვენს გვერდითაა ჩემი ხსენების სახარების; აღებდნენ შავებს, აქეთ იქ-
ით ასეთებდნენ ბუჩქებს, აბრახუნებდნენ ტერს, ზოლებს. ბოლოს
ვარდინაღმა გავატარებინა ხსენი და ჩამოვარდა იქ სიჩუქი, მაგრამ
ჩვენს უფრო შიშში მოგვეტა: მთელი ზოლიცის სახსი დაეღო ჩემს
ბაღსა სამეზნელათ. — გაა თუ გავლხედან ამოვიდნენ და აქეთ გად-
მოიხდონ? ამ ფიქრსად მე და თერესს მეგობრის ფერი დაგვედო.
მაგრამ, დამეცათ თუ ემეცათ უშეგლოს ვარდინასა. იმას არ მოაგონდა
მეგობრის ხსენის და ბაღის განხრევა. — ბოლოს შესწუდა ყოველი
ხმა. მე გაგებდა გამოძრამა იმ სამალავიდან. ჩვენს ვიყავით მშვენი-
ერს ბაღში, რომელიც გაწყობილობით ბევრითაა ჭეშვობდა ჩემსას. აქ
იდგა მრავალი მშვენიერი ხეები და ვეგვილიან ბუჩქნარი, დიდის შრო-
მით გადმოტანილი ინდოეთიდან, ბრაზილიიდან, სხუა და სხუა
გუნძულებიდან; ეს ემგზავსებოდა დემონთა წაღოცს, მაგრამ ვერცა
აზნადა ჭხანდა. ესეც ჩქარა ვნახეთ. იმ დროს, როცა მე და თერესა
შეგვრთადნი მშველებივით გამოგვევრით ბუჩქებიდან და გულის ცან-
ჭისით მივგოგამდით სავარდოვანს ბაღასზედ, ჩვენ შემოგვეხმა ვოც-
ნა, მერმე მეორე, მესამე... ჩვენს შეხედვით, რომ არ დაგვეფთხო
ეს უხილავნი გვრიტები, რომელნიც ესრე ნარნარად ღუღუნებდნენ.
მე მიხდოდა უკანვე გამოგვრუნებულ ვიყავ, როგორც უეცრად ჩვენს
ნს ასედას მეათესე გონაც შემოგვეხმა, შემდეგ მსუბუქი სილა და
მერმე სიტილი. მე თვალებში მომიბლანდა რაღაც თეთრი და ვარდის
ფერი ღრუბელი... რაღაც აზრდილმა ატლასისმა და გრუქებისა მს-
წათფლად გაიფლა ჩემს წინ, მეორე აზრდილი დაეღვნა პირველსა და
ისე მომივსას, რომ კინაღამ წავიქცე. ეს ჩრდილი შესდგა, ის კაცთ
გარდიქა და ამ კაცში ვიცან პრინცი ღარომ ჭეჭო. —

ორივემ გარცხებით შევეჩვიე.

— რა იყო? ჭხთქვა თეთრ ზარის ფერმა ღრუბელმა და მოიჭრა
ჩვენსთან.

ეს იყო ნინონა ღანკლო, რომელმაც ოდესმე მომტაცა ღარომ-
ჭეჭო ჩემის ხსენიდან. — მე ძალიან შევერთა, რა დაუძლე თამაშობა
გენერასა თავის მწეშთან პრინსთან. შეუზავრის შემოსედელებით

ამჯერო მე თვალი ნინონამ თავით ფეხსმდის. ზრინცი გაწითლდა, როგორც დამნაშავე.

— საიდან მოსველზე... გინ მოგცა ნება ჩემს პაღში დამალვისა?... თქვენ კადლიდგან გადმოიტარსართ?... გაგონილა მაგისტანსა კადნიერება?... მითხარ, მითხარ! ყვიროდა ნინონა. —

— შენი გულისა, ნინონავ, ნუ ჯავრობ, მომიხმინე, — უთხარ მე მუდარებით.

— დმერთს გეფიცები... საუკრელო ნინონავ, ჰსთქვა ზრინცმა.

— შენ გინ რასა გკითხმს? შეუტია იმას ნინონამ: შენ აქედან გამეტყუ... მე მინდა ცალკე მოვილანაჩავო ამ ქალთან.

ზრინცი თავ დაღუნული გაბრუნდა.

— რა?... ესლა თქვენს უხდით ზრინცს ვაზიტსა? მომიბრუნდა მე ნინონა: მე გავიგე, რომ ჩვენის გაცნობის შემდეგ ის სამკურ ფოფილა თქვენთან ვიზიტით... სომ არ მოხუცართ დამაწყმუნოთ რომ იმასთან უმანგო ბრძანდებით!...

— თქვენსეი უმანგო სართ? უთხარ მე განხსლებულმა: თქვენ თუ უგეტყუად გესმოდესთ რაგი სტუმართ მიღებისა...

— მე თქვენთვის გაცემა არ გამომიგზავნა! მე როდი დამიპატიუნისართ...

— ნინონავ! უზიგობაა ჯ უადგილო შენი სიკაპსე, უთხრა ზრინცმა, რომელიც ისევ გამობრუნდა, რა შეესმა იმას ჩვენსი მკვასე ღაზაჩი.

— აა! შენც ამას ესარბლები! შევევირა ნინონამ: მამ მართლად მითხრეს მე რომ ამ ქალთან დიაირები?... კარგი, მამ ამ დღიდან გახსომდეს, რომ მეც სხუა საუკრელს მოვქებნი... ავიუვან ათს, ოც ჯ ათს! მეც ამ ქალის კვალს გავეყვები....

— ნინონავ!

— ორმოცს გავიჩენ... მამშორდი თვალითგან!... აი შენი საუკრელი!... ნინონა მიკვდა სკამზედა ჯ დაიწყო ტირილი. — მერმე უიწად ისევ წამოხტა ჯ მრისხანებით შევევირა:

— ორმოც ჯ ათს გავიჩენ!.. მე მთელს ზარიუს მოვაწვევ!.. რა ტუტუტი ვიკავ, რომ ის სქელი მეფის საზანადარი დავითხოვე!...

— ემერი? შევევირე მეც; განა ის გაბღენმილი შენც გვეურეურება? ნინონამ დაშტურებათ შემომსედა ჯ უეცრად გაისარსა. მეც გა-

მეტინა. მაგრამ ამაზედ უმაღლესი სსჟა საჩხარი შემოგვესმა. ჩუქნ
შეკედეთ იქით ჭ კნასეთ, რომ ჰრინტი მელაგ გაურილი ექერის მოა-
თრეკდა. რა იმან მე დამინახა. შეკრთა, გავეითლდა ჭ შეა დააწია.

ნინონამ იმს მძიმეთ თაგი დაუგრა, განკებ ჰრინტის განსჯავრებ-
დად. თურმე ექერი ყოველ დღე დადიოდა ნინონასთან, ჭ მეკა
არა გიცოდირა.

— ჰრინტო, უთხრა ნინონამ: მსურს დღეის შემდეგ წამართება
გქონდეს მარიონთანა.

— თქუქნო ზრწვინვალებავ, უთხარი მე ემერის: გულისა მსურს,
რომ მადმუხელ ნინონამ შეიბრალოს თქუქნის ოსკრა. —
ისინი გაცივდნენ.

— წამოდი, მარიონ, მითხრა მე ნინონამ, რა წამავლო მელაგში
ღ გამიტაცა. —

— რა ტუტუტუბი ვართ, მარიონ, რომ ჩუქნ ერთმანერთს გაძუ-
ლებით ჭ კეტუტუბით. — რა გვაქუს განყოფი? არა ჭსჯობს ჰრინტს
შეკვრათ?

— მე მაგაზედ უკეთესი არა მინდარა, უთხარ მე.

— სიტუტა მომეტით, რომ ჩემი საუტარლები არ წამართო; მეც
გეფიტები, ყველას ჰატივი ვცე შენებსა.

— ეგრე იყოს. უთხარი მე.

— დაიფიტე...

— გეფიტები ზეტარებს!

— მეც გეფიტები, მაისრა ნინონამ ჭ გადაძებია. ამას იქით ვინც
ვის დაიტერს, იმისი იყოს. — ვინც შენი საყვარელი ჩემთან მოვა,
შენკენ გამოვადგებ, შინ არავის შემოუშებ. —

— შენი თაყვანისმცემლებიც შეუხებელნი იქნებიან ჩემთან. — საზი-
ნადარი ემერი გარგი ვარია, მდიდარი, უხვი, მაგრამ მძიმია... თუ
რომ ის თქუქნთჯს სხსარებელა იქნება რაშიმე, მე შემიადიან და-
გიომო. —

— ჩემი ჰრინტიც მიეყარს, როგორც მეგობარი ჩემის უმაწულობი-
სა, მაგრამ როგორც მიჯნური, მეტად უბედურია... თუ შენ მოგწონს
ისა მარიონ...

ჩუქნ კიდე ერთმანერთს მოკვსეიენით. —

— რას შერბით! შემომიტია თერესამ: სომ დაგინახვენ, კერე

რომ გაჩნდილი სეპსა.

მართლა, მე დამავიწყდა შიში, რომელსაც გამოვეჩედი. მე მაშინვე
ზნელს სეიგინისკენ მივტანე. —

— რას ნიშნავს ეგა? მკითხა ნინოზამა. ვის ეძღებით?

— ეს ამას ნიშნავს, ჩემო საყვარელო, რომ კარდინალი მთელს
ზარიუში დაძეგბს. მე; იმიტომ გადმოვსტი კედლიდგან შენს ბაღში, რომ
იმის სალდათებს არ დავეჭარე; თუ იმას დავესხვე, ქვეყნის სინათ-
ლეს დამიბნელებდა.

— რას მეუბნები? — განა რა უფავი შენ კარდინალსა?

— მერმე შეიტყობ მაგას. მე ესლა მინდა დავიმდლო სადმე ქალა-
ქს გარეთ, მანამ ჰირველი მრისხანება კარდინალისა განულებდა. —
რავი დაბნელება, მე მოგშორდები შენა, ჩუქრს ვაზოვნით სადმე ქო-
სსა და იქ დავიმდლებით ვიდრე ქვეყანა შეიტყულებს როგორმე, ქსედავო,
მე ტანისამოსიც გამოვცვალე. —

— მაგრამ შენ მაგ ტანისამოსს სრულებით არ გამოუცვლისარ,
მითხრა ნინოზამა: მე მაშინვე გიცან... ან ვინ არ გიცნობსთ მაგ
ხატელში?... აქ დარჩი, იფსი არ მოიცვალა.. ესლავე მოკალ.

როგორც მერცხალი, ისე გაფრინდა ნინოზა თავის სასლისკენ. —
განგლო ათმა მინუტმა, ის აღარ გამოჩნდა: განგლო ნასიკარ საათ-
მა, — მაინც აღარ მოვიდა. მე გული მიწვალდებოდა და სპინელის
ოქროით ეჩვალდა ამატანა: ნუ თუ იმასი აღერსი ორგულობისა
იყო? ნუთუ ის ისარგებლებს ჩემის ნდობით და აცნობებს კარდინა-
ლსა ჩემს ბანასა? ნუთუ ვაგრი უნდა ამოიყაროს იმან
ჩემი, როგორც თავისი მეტოქისი?.. დედაკატუბში ბევრი მომს-
დარა ამ კვარი ორგულობა და ღალატობა. — უთუოთ ის მე დაღუ-
ნავს მიპირებს. —

უეჭრად მე დავინასე ბაღის ბოლოს ვიღაც გლეხის გოგო, რო-
მელიც ჩუქრსკენ მოდიოდა ბოხნით სელში. ამის დანასხვამ უფრო
ეჭვში შემიყვანა. მე და თერეზა შევარდით სშირს ბუჩქში, და იქიდან
მინდოდა მეუერებინა სად წავა ეს გოგო. ეს მოვიდა იქ, სადაც მე
და თერეზა ჰირველად ვისხედით, დაგდო იმან თავისი ბოხსა ბაღას-
ოქად, და რა გარეშეო დაათვალიერა, დაუწყო ტაშის კვრა და ზახილი:
— სულჯან... აუ... სადა ხარ??

ეს ნინოს იყო. —

მე გამოვარდი ჯ მოვესვიე; მევე შემრცხვა ჩემის ეჭვისა. მე და-
უწყე ამას შინშევა. ნინოსას ცნობა აღარ შეიძლება. ის ეჭვსა-
გნებოდა ღამის გოგოს, რომელიცე ოდესმე სოფელში დაბადებულა.

— აი ესე უნდა გამოცდილიყოთ, მიიხრა ნინოსამ: ჩქარა გა-
ისადე შენი ტანისმოსი; შენც უნდა გამოიცვალა, მიუბრუნდა თურ-
მასა.. ჩქარა, აი კიდევე ფერი, უმარილი, სხვა ჭხკა წამლები თქ-
ბისა ჯ წარბებისა — შესამდით... ესლა ქერა თმისაი გარდაქეტი მარ-
იონ: ამ ფერშიაც შეუდარებელი ღამისი იქნები. — ამასთან ნინოსა
მისხნიდა კაბის ზოხრებს, ამტრეკდა ღუგებს ჯ მატრიტვლებდა თა-
ვით ფეხებამდინ. — ნუ ცდილობ დაიფარო ეს საუნჯე... მე რომ კა-
ტი ვეოფილვიფო, ერთს ბეწვს შენსას არავის დავანებებდი!.. ნუგეში-
ნიან, არავის მოვა, ბრძანება მიმიცია, რომ ბუხებამაც თვალები და-
სუტონ, — ჩუტნ ერთათ გეძებოთ შენი სადგომი სასლი, მასამდისინ
მე არ მოგმორდება, მანამ არ დავრწმუნდე, რომ შიში აღარა ფრის,
გაქვს.

რა ოქროს გული ქონდა ნინოსას ჯ მე კი ეჭვი ავიღე იმაზე! —

ნინოსას ბალიც გადიოდა ბუფარსკედ. ოცის მანუტის შემდეგ იმ
ბალიდგან გამოვიდნენ სამი სოფლის გოგო, მშვენიერი, დასატულნი,
თერწანც ღამისი იყო. კელი გელს დაჭერილნი მიეჩქარებოდნენ ეს-
ენი ქვეითი. მოხეიწნე საღსა ვეკლანი ამით შესტყროდნენ, ვეკლანი
ამით ამტერდებოდნენ, ამით ღამის თვალებს აქებდნენ. —

ჩუტნ მოვიარეთ მრავალი ქუჩები, ვკითხულობდით განცხადებას კედ-
ლებზედ ჯ თანჯრებზედ მაერულს, ვისი რამდენი სასლი ეძლეოდა
ქირით. ბოლოს გნასეთ შეოთსე ეტაყაში ორი ოთახი თავისის მეტე-
ლით, თვეში შეიდ მანეთათ. —

ნინოსა ეველაში მოხერსებული იყო. იმან უთხრა დედაკაცს — სას-
ლის პატრონსა, რომ ესენი ჩემი დეა არიანო, ამა ჯ ამ სოფლი-
დგან ჩამოხუდნი, რომ ჩუტნ მეკრავა უნდა დავიწყეთ, რომ თუთ-
ონკი მიძათა ჭხდვას ერთს მოქალაქესთან ამა ჯ ამ ქუჩაში ჯ ის
ვეიარაში რამდენჯერმე მოვა ჩუტნს სასახავათ. ამასთან ნინოსამ მოუ-
მატა რამდენიმე ქება ჩუტნის პატრონურის ქვეყნის: მაგრამ სასლის
პატრონისათვის ეს ქება ისე სასიამოვნო არ იყო, როგორც ორი
თვის ქირის მიღება წინათვე ჩემგან. —

ნინოზამ ისწავლა სახლის პატრონისაგან სადაც რა უნდა ვეყვიდნა. საკმელი: იმან გარდიწია ბროლის ძეგლები და შეუდგა მზარეულობას ჩუქნის შემწეობით.

მკითხველნო, რამდენი რამ გამოგვცაღე ერთს დღესა თუ გახსოვთ; დილით ათ საათზედ ეგდებისაში ვიყავ და მოვიხსენიე ანდრიაშ ქადაგება; თერთმეტზედ გამოვესაღე დეპარტამანტის ბიულენი; შინგულზედ შეგდიოდი კარდინალის კაბინეტში; სამზედ იჭიდებოდი გამოვიქცეოდი; მეოთხეზედ ბუღმანმა მიზღუროს და გადმოგვცა ნინოზას ბაღში; მესამეზედ მე და ეს დავიჯიგე ერთი პირის პირ რეგულარულ მტრად და ექვსზედ ეს პირველი მეგობარი შეიქმნა ჩემი მოკლე კითხვა, შვიდ საათზედ მარიონ დელორში, მქონებელი ხანდახან, მხანგრძობის, ეკლესიის, გარდაქმნა სოფლის გოგონა, იდგა მეოთხე ეტაჟში ერთს მივარდნილ ქუჩაში, და მხარულებით წესდებოდა ვაშლის, დამტკრეულს ტოლზედ და გოგონას სკამზედ მჯდომი. მე ესეა სახელიც გამოვიცაღე — და ვიქცეოდი მარიონ ბუღმან, თურქისა მამის გვარი.

სასიამოვნოთ ვანგლო ერთმა კვირამ ჩუქნის ახალს სადგურში; მე ბაღში მქონდა შესასული რომელი თუქნის ოქროს, ათას სუთას თუქნის ბანკის ბილეთები, რვა ცხრა ათასის თუქნის ბრილიანტეულობა და მე და თურქისა ვადაშობით დღეებს სხვის ტანისამოსის კერვაში და შლიანის მორთვაში.

მეგობრობას ბევრს აწავის ვენსვენიო, მაგრამ ყველამ იცოდნენ რომ ღამასები ვართ, ყველანი აქებდნენ ჩუქნს თავ შესასულ ქრეფას; ყველანი კმურებოდნენ ჩვენთან მოეტანათ გელ საქმი. პირველად მესაღიებოდა, რომ ჩემის გელის შრომით ვერგვრებოდი, მერმე ცოტ ცოტად ამ გვარი ცხოვრება მღალამდა, მერმე სულ მომიწენდა, მე მოვაგელ გელ საქმობას, მერმე შივანდე სულ თურქისას, და მე წიგნებს დაუწყე კითხვა, მაგრამ ესეც ჩქარა მომბეზრდა; ახლა ფანჯრები დაჯალე და ვიწყო ყურება ჩემს განსართველად; მაგრამ აქედან ბანებისა და წარდასების მეტი არა მნდარა სასიამოვნო.

ერთსელ დილით, ჩვეულებრივ დაღონებული ვიჯექი ფანჯარაში და ვნახე საიდგანდაც გადმოგვრინდა ღამისი მტრული და სულ ფანჯრის თავზედ შემოვდა, გვეჯე გელი იმის დასაწყრათ და ის მაშინვე დაშინებდა; ეტეობოდა რომ შინაური იყო. მაგრამ რა სახით გავოცდი მე, როცა იმის ფრთის ქვეშ ვნახე შაბმული ბარათი. ჩემთან

თუ სწავსთან, არ ვატი. მაგრამ მოგხსენი და წავივითსუ. ესლა ამო-
ხნდა, რომ ჩემთან იყო. აი რა ეწერა. —

«მადმუასე! თქვენს გეწოდებათ მარია; მშვიდი, თავშენსული და
შრომის მოყვარე ხართ; თქვენს სიღამასეფადგი აღარას ვიტყვი:
მნელა გამოგნთქნა სიტყვითა, რასაცა გვრძნობ: მე გხედამ იმას
დუდაშიწსედ, რისაც იმედი მქონდა მენსა ცაში.»

მე გაშეცინი ამ ქებასედ. გნასოთ სხვა რაღა იქნება!

«შენს ხასლთან ერთი თავისუფალი ოთახია... შემოგფიცამ ჩემს
წმინდა განზრახულებასედ. თუ რომ ამასედ ეტვი გაქვს, მე დაუტე-
ვებ ჩემს სურვილს და აღარ ვაქირავებ მაგ ოთახსა; მაგრამ თუ ერწ-
მუნები ჩემს სიტყვასა, რომ მე კეთილშობილი და პატიოსანი კაცი ვარ,
რომელიც არ ეტდება შეშფოთილს თქვენს უმანკოება და დაღუბლს
თქვენს უმაწულებასა, მაშ ავოცე ჩემს მტრედს, და დღეიდგანვე
მე თქვენს მესობელი გავსდები.» —

მე ჩემს გარეშედი ყველა ფანჯრები დავათვალიერე; ზოგა მოხუ-
რული იყო, ზოგა ღია, მაგრამ არაერთი ქსნანდა, — არ ვიცოდი
ხად იდგა მტრედის პატრონი. — ამ შემოსევამ ძალიან გაშიშობა
ცნობის მოყვარება. მე მივაკარ ტუჩები მტრედის გიხეცსა, შემდეგ
განკათავისუფლე ეს მაწანკალი და თვალს გადავნიდი; იმის ფრენას,
მე გული ძოიელ მიჭიმდა დღევისაგან.

მტრედი დაეშო მეორე ქვეს სხსლის ბანსედ, ისეთივე მადლის:
როგორც ჩემი; იმის ფანჯარას მწვანე ფარდა ქონდა ჩამოთარებული,
ფარდა გარდისხნა და მე დავინახე ფერმკრთალი უმაწული კაცი. — იმან
შიიდგა სელი გულსედ და გამომიგზავნა დიდი მადლობა შემოხედვით,
შემდეგ აიყვანა იმან მტრედი გულში და მე უყურებდი, როგორც იმის
თვალები ეძებნენ ჩემს კოცნის კვალს მტრედის ყელსედ. ამ სა-
ღამოსედ თერესამ შემომიტანა ამავ, რომ ჩვენს გვერდსედ ო-
თახი დაუტეონ ვიღაც უმაწული კაცს მსატყარსა. —

ამ მსატყარს ერქვა ეტენ ლამბერი; იქნებოდა ოც და ორის წლი-
სა; ხასით შავგერქმანი იყო, იმისი მადლი შუბლი დანრდილეუდიყო
მშენიერის გაფუფუნებულის თითა; მშენიერის თვალბში გამოჰს
ჭერეტდნენ ღრმა ცნესლა ნიჭიერებისა და ნადედი. ერთის სიტყ-
ვით თუმიტა ცოტა გამსდარი და ფერნაგული იყო, მაგრამ მეტად
მისაზიდავი, იმან ჩქარა იზოვნა ათხის მიხეცი სმირის ვიზიტებისა

ჩუქსთან. ეს იყო შვედი წაღაც უგუნდის სულისა; შირველად ნდობად ამასაც მამის გეგობის დატყდა, მაგრამ მსატრობის სურვილს დაჰქოდა. მსუელად იზოგებოდა კაცო, რომელსაც ქქინოდა ამასუდ გეთილშობილური, მკმნობელი, სვანიდისიანი და დიდ სულგანი გუფი. მამის სიგუფილის შემდეგ, სრული სამეგრებელი იმისი ეტენს მიერ თავის დისთუზ, რომ იმის გარკი საქმით ამოცნია; თუთონ არ შეშინდა სიღარბესი. შირველად იმის ამოცნეულ გეგობამ მსატრობამ გამაიარა ბევრი წყალები და დაზარალები: შემდეგ და შემდეგ ცხოვრების ბილიკი ცოტ-ცოტად განუგრძელდა, და იმისი სასული იყო სიამოი გამოჩენილ მსატრობათ შორის. ის სმირად შემოდიოდა სოფელ. ჩუქსთან სადამოლობით შრომისაგან შესახვერებლად; შირველად მორცხვი იყო, მერმე და მერმე გათამამდა; იმის მოქყანდა სოფელ თავისი მტრედიცა, მე შირით გაქმედი ამის სასუელსა; როდესაც ეს ისევ გადაფრინდებოდა თავის პატრონთან, მე გხედავდი, რა საიმოგნებით წაიდებდა ეტენი ამის ნისკრტსა შირში და ქსწოწინდა სოფელ იმისგან ზემის ტუჩის სისველს. —

ათასმა გრძნობამ იწყო ფუფუნის ჩემს გულში; აქამდისინ იმით არ გაეღვიპათ ჩემს მეგრდში საშუალ ცოდვილის სიტაცსლისა. ცრემლი მეროდა ღიმილში; სული ჩემი დაფრინავდა სასიამოვნო ოცნებაში; მე მესხნებოდა ასადი ცა. სადაც გხედავდი ოქროს სხივსა, რომელსაც აქამდინ არ მამოცნია ჩემს გულში... ვამ, ვამ მე! მე გიგან შირველად წმინდა, საღმრთო სიყვარული. ის სიყვარული, რომელიც შირველად ჩამოდას ციფცან; მაგრამ ამასთანვე გიცოდდი, როგორ უდიდესი ვარ ამ წმიდა სიყვარულისა. ეტენი გვიკითხავდა ეოველად რომინებს ანუ სხუა ისტორიებსა. ვრთსელ იმან შემოიტანა რჩინდოს გამომადგომელი ფურცელი. ჟრუნტელმა დამარა ტანში ამის დაწვავსად; მაგრამ გულგრილად დაწვეუ ერის გდება იმის კითხვასა. — უფრად ეტენი განუიდა და თვალბში მრისხანება წამოუდგა... რას მიქარამს რჩინდო! ქსთქუა იმან: როგორ შეიძლება ქვეყნის ბიბიისგან ჭეშმარიტი სიყვარული... მე მამინვე გულმა დამაწყო კვჩესა. უთუოთ ჩემსუდ ამოკითხა რამ ეტენმა. იმის რომ შემოესჯდა ამ დროს ჩემთვის სასიკვად, ის მიხედებოდა ჩემს საიდუმლოსა. მე მეგონა რომ სული ამომსდება.

ეტენმა წამოკითხა სტატია, რომელიც ჩემს მეგობრებს მიერათ

რწოდლობას დასაბუთდავით, როგორც მე ეს ბოლოს გავიგე. — რწოდლობა ეგონა, რომ ამის დაბუთებით მე მომიპოვებდა სარგებლობას მიიღო, რომ შეეღწა და მეტადვე კარდინალს დაარწმუნებდა ჩემს მართებულებას წასვლას. აი რა დაუბუთდა:

«არა ვითარი ცნობა არ არის! მართლმართლ გავჩა, სრულებით გავჩა. იმისმა მსახურებმაც არ იციან რა იქნა. გუ-
შინ გვარწმუნებ ჩემს, რომ ეს დედოფალი მშვენიერებისა ქსცსო-
გების სხდოლად უმჯობესი ერთს უმჯობეს გაცნოს... მართალი ვერც ამ
სიყვარულს: წმინდა და უმანგო სიყვარულია ეს! მადამასევე დედო-
ფალი, როგორც ყოველნი იმის მგზავნი, გაათავებს ამას ქარწინე-
ბით.»

— ქარწინებით? დაიძახა ეტენმა: გინ მოინდომებს იმაზედ ჯი-
რის წერას! რომელი გაცი დაეცემა ისე მდაბლად... რათა დენენ წმინდა
სახელს ტფლობისას იმ გარეუნილ ბიბასედა... არა, არა, როგორ
შეიძლება... რა დაგეძახათ, მარია? მოუმატა იმან, რა შეამცნია ჩემი
უცნაო გავითლება და განკალი.

— მე შეუძლოა ვარ. მე გუფიმილირდება! უმჯობესე მე მომიკვდავის
სმითა: იქნება დადღეულობისაგან მომივიდა... მთელი დღე ვსაქმობდი.

— მართლა; რა სულელობა მომივიდა; ამოდენი ხანი რას უზი-
ვარ აქა და გაწუხებ თქვენს. ესლა თქვენს ძალის დროს.
მადლობა ღმერთს! მსატყარი გვარს მისვდა.

— დაშვიდდი, უთხარი მე: მხოლოდ თავის სისუსტე მომივიდა...
ესლა გარგათა ვარ, სრულებით გარგათა..., რას გვიკითხამდი, მე
სრულებით გვარ გავიგე.

— არაფერს, ამ გვარი ვითაც თქვენსა უფრებმა არ უნდა გაიგონოს.
მიიხრან ეტენმა: თქვენსა და ისიც იტყვის ქალები ვართო.... ერთი
ანგელოზი ციხა, მეორე კმაკი უფსკრულისა... მაგრამ ჩემი დროა
წახვლისა... მშვიდობით, მშვენიერო მარია!

— ძილნებისა, ეტენ!

რაც გავიდა ეტენი, მე დავეცი მუხლებზე და შეკვევი:

— ბიბას როგორ შეუძლიან ტფლობა ვაიმე დაიქნოს!... იმან
ესა წსთქა და მე სირცხვილმა როგორ არ მომეცა!

თერწა ტფლობა ნუგეში ეცა რამ ჩემთვის, მაგრამ მე იმას
უფრო არ უგაბდი, მე შევაბეტი ჩემს ოთახში და მთელი ღამე ტრე-

მღში ღ მწუსმრებაში გავატარე.

მე უკვლხავე გატევი ეტენსა, გამობდო ჩემ თავათ: დაე იმის შეიტყოს რა ბედმაღ წამატატა მე გარყენილებისა ღ დახადუმა გზა-ფედ... ის მოისმენს ჩემს ისტორიას, ის შეიბრალებს ჩემს ცრეკილ-სა... ღმერთო! მე სომ აქმდინ არაინა მუვარება!...რა ჩემ ბრალთა, რომ აქმდინ არ შემსგდა ეს ბედნიერება?... ეტენ, ჩემო ეტენო! მარტო შენ მიყვარსარ... თვალებს რათ მარიდე?... ჩემო დანამაული ეს არის, რომ აღრე არ გინცობდი, არ მინასვისარ!... შენ მართალი ხარ, ეტენო! ნურადღეს ნუ მაწოდებ შენს ცოლად; მე ღირსი არა-ვარ მაგ წოდებისა: მე ვიქნები შენი სავარელი: შენი მესხლე, შენი ტყვე... მხოლოდ მათქმენი. რამდენი ნარნარება ღ ერთგულება იბრება ჩემში შენთან... გავიქცეთ ხადი. რომელსამე ქეჭრენის გუ-თისში, ხადი მგელმა მოგონებამ ვეღარ მიზოგნოს, ვერ გამოამეკვს თან... მე ამეებს სულ მადლივ ვბოდამდი, როგორც სიცხეში

გაბზრუნდეთ ცოტა უკანვე.

ნინოსა კერაში ორჯელ მოდიოდა ჩემს სანსაცად. 'იმისი მოტა-ნილი ამბაგები არ იყენენ დამშეიდებულნი. ზარიყიდგან წასვლის წი-ნით ნანტში, რიშელიეს მთელი ზოლიცა თესსედ დაეყენებინა, ჩემს ხსლხედ თვალ ყურა ეჭირათ ღ ბრძანება ქქონდათ მიცემული, რაჟი მე აქ მოვსულ ვიყავ, მამინვე დავეჭირეთ.—

როდესაც თერესას ქმარს გრასენს მიეყვანა გარცოლინავ 'ბლუში ღ იჭადგან დაბრუნებუდიეო შინ კარეტიო ღ ცხენებით, ზოლიცაიშ შეყუნა ისა ღ გამოგითისა. იმისი ზასუსი გავგზავნათნანტში კარდინა-დთან. როგორც გერცოლინისა ხსელი ესხენებინათ, კარდინალი მ-შინვე ყველს მისკდროდა. იმას იმედი ქქონდა დაბრუნებინა უკანვე შალეს წერილები. ამან უფრო გაცეტელა ჩემსედ კარდინალი. ჩემი შიში ეს უფრო იყო, რომ კარდინალი ჩემის გსით დამდედა მე.— ხსახლში ჩუქნი სექმის გამო არაინ არა იცოდარა, ღ რასაკურვე-ლია კარდინალი უფრო არ გამოაცხადებდა ამას.

ნინოსს ჩემის თსოვნიო ენასა სორლენი, რომელაღ დაბრუნებუ-დიეო ნანტიდგან. იმას ეთქვა, თუ შეიძლება, ქეჭმენელს დაიძლოს მარილიო. მე მეგონა, რომ დედოფლის ზორტრეტის დაბრუნებით შემძლო შევრიგებულ ვიყავ კარდინალსა; მაგრამ სორლენს ეთ-ქვა: 'რიშელი დანბრდება ზატიებსაო, მაგრამ თუ გინდათ შეიტ-

ყოთ, როგორ სწრულებს ის თავის დახმობას, შედეგსაფლავსა ჭეი-
თხეთა.

სორდენის ფიქრით, მე არავითარი ნიშანი სიცოცხლისა არ უნდა
მეჩვენებინა ვისთვის. მე თუ შენ უნდა შენსავე საგანისათვის მეძე-
ბდნენ.

“გარდინაღის მრისხანების დასაცხრობლად მარონმა დროს უნდა
მიანდოს, ეთქვა სორდენს: მე გუნებში ვსცდამ ერთს გარემოებასა,
როდესაც მარონს შეუძლიან გამოადგეს გარდინაღის პოლიტიკასა,
მანამდისინკა ემინადეს და ეძლეობდეს; ნურც ერთს მეგობარს
სხლავს ნუ გაიტარებს; მე თვითონ არ მანდა შეკითხვებისა აღავიო,
რომ იქნება ვერ მოვითმინო და ვნახო: მაშინ იმასაც და ჩემს თავსაც
დავლუშადო. — ამ გვარად ჩემი სიცოცხლე, დრო მხარულებით და
განცხრობით სავსე, გარდაქმნა შეცრად მწუხარედ და ერთგვარ სიცო-
ცხლედ. —

ამ მწუხარე მდგომარეობაში ვიყავი, როდესაც შუა მავლად მოფ-
რინდა ჩემთან ეტენის მტრადი. მე აღტაცებით მივიღე მის კადი,
რომელსაც უნდადა გაეყო ჩემი მარტობა. — ამ კაცსაც მე უყვარ-
დი, ის მხოლოდ ჩემთვის ქსცხოვრებდა, გამოუთქმელის აღტაცებით
უხმენდი მე იმას სიყვარულსად დახმარებას. მე არავისგან გა-
მიგონია ამ გვარი სმა გულის საგრაგისა. როგორ არ უნდა მომეხ-
მინა? როგორ არ მოვსტუყვდებოდი? როგორ არ უნდა შეგეგვა სი-
ტეობის სსმელი, ტუჩებთან მოტანილი?... მე ვსედამდი ცნას, მაგ-
რამ ერთმა სიტყვამ ჩამაგდო ჯოჯოხეთშივე. როდესაც ეტენი გაი-
გებს ჩემს სსხელსა, ის შიშისგან შეთროფდებოდა. —

ამამ არ კაცობებ იმას ჩემს სსხელსა! — ძალას რა მატანს უთუთო
გამოუცხადო იმას ჩემი სსხელი და გამოგახენინო მიუღვარება? თუ
რომ ცოფილი ვარ, მე და ღმერთმა ვიცით მხოლოდ, ეტენსა გზო-
ნივარ უმანკო და სთხოვნიანი; რათ უთხრა იმას, რომ მე შეგეგე-
ბული და შერცხენილი ვარ? რათ დაურღვიო ანაზად იმას იმედი
და შეგლეწო ჩემი ბედნიერება? —

არც დღე იყო ეტენი ჩემთან აღარ შემოხუდიყო. მესამე დღეს
შამოვიდა ის გაჟვითლებული, თვალს დაწითლებული.

— მარი, სიყვარლო მარი! შექვეცო იმას: მე დავიქე, დავიღუპე!

— ეგ რა მესმის? რა უბედურება გეღის?

— ჯერ შელის გია, ახემდ გიდეტ მეწვია. — კონტაბლი მომკვდა-
რს, მთელი სასლი მგლოვიანეთ არის... დამარხვას უზირებდნენ...
იმან შემომიკვეთა ერთის კარტინის დასატვა, როდესაც ის რჯულს
იტყვის და ეზიგოზოხეში დაჩაქილი წნდვას... ცამეტი თვია, რაც
იმაზედ გმუშავობ და დღეს დილით გაგათავე. — ვალი დამედო იმის
მომზადებაზედ. მშვენიერი კარტინა გამოვიდა... მე იმედი მქონდა
მიმედო საკმაო ფული, რომ ვალებიც მომეშორებინა და სხვა რამეც
დამეწო... მაგრამ კონტაბლი ვერ გარდაწნა შეილებს თავისი კე-
თილმობილება და სიძარითლე... თითქმის გამომავდეს შინიდან
ჩემს კარტინით...

— მაგისთვის რასა ქსწუსარ, უთხარი მე: განა სხვები ვერ იყიდიან
შენს კარტინას. მე ვეისრულობ გავიყიდა.

— შენ, მარია?

— რატომ? მართალია მე მკერავი ვარ, მაგრამ სასახლის ქალები
მეყანან მცნობები, რომელთაც მე უყვარამ... მე მოვიღამარაკებ იმათ-
თან და დმერთს გეფიცები ორს დღეზედ გავიყიდი!

— ორ დღეზედ? შეწვევია სისარულით ეტენმა: მარიაჟან, მარია-
ჟან! შენ უტკიბლესი ხარ ჩემის გულისა... ჩემი ვალები... მართა-
ლია, მძიმეა, არა გქონდეს ღონისძიება ვალების გადაწვევებისა, მაგ-
რამ ჯერ გიდეტ ეს არ არის ჩემი უზირველესი ნაღველი... შენ ხომ
იცი რასხანთ მიეყარასარ. მე ფული იმიტომ მიიღოდა, რომ შემდ-
ლებოდა რიგიანათ მეცხოვრებინე და მეთქვა შენთვის: «მარიაჟან, მე
ესლა შემოიღიან ვიცხოვრო ჩემის კელით და ვაცხოვრო ცოლი.»
ხომ გესმის, მარიაჟან, ჩემი ჭაჭარი?

— მეშინიან გავიგო.

— გეშინიან? განიმეორა იმან ჯდრეულმა.

— ჩემი გული უზანუსებს შენს სიყვარულსა, მაგრამ ჩუქნ ჭაჭარი
განსხვავება იქნება... მოიცადე, ჯერ წიგნი მიეწერო ჩემ ნაცნობს
ქალსა შენის კარტინის გამო და მერმე მოვიღამარაკეთ ცოლ ქმრო-
ბაზედ.

მე ავიღე კალამი და საჩქაროთ მივსწერე ნინოანას:

«შენი გულისა, ჩემო ღამაზო, ამ წიგნის მიღების უძალ, იზოგ-
ნე ერთი იმისთანა კაცი, რომელსაც მე არ ვენახო თავის დღეში;
ეს ზირობა საჭიროა. იმას გამოგზავნი ჩემთან ამ ზანუსით, რომ-

მელხაც ძარსა გწერ:

«მე მივიღე, სიყვარულო მარია, შენი ბარათი, რომელითაც მთხოვე შევეწოო საზღვარსა მსატყაობსა. ჩემს ქმარსა დიდი სიყვარული აქვს «გარტინებოდა. იმედი მაქვს ის მოურიგდება ფასსად მსატყაობს, რომელიც მიგიღია შენ მფარველობას ქვეშ.»

შეგიძლიათ, ჩემო სულე და გულე. ერთმანეთის ნახვის დროს შინათ გეტყვი ამ ამბავსა. —

ბინდი იყო, ტერფა გაეცტუმრე ამ წყრილით ნინოსასთან და მე მარტო დავრჩი ეტენთან.

—მარია, მითხრა ეტენმა: მე ვცდესხე შიშით, რა უნდა მათხრა?

—ეტენ, არ მინდა შენი ცოლობა.

ის წამოხატა. იმის გავეითებულებს ღოუგად წამოიბინა ცრემლი.

—რატომ არ გინდა, მარია? მითხრა იმან ასეთის მწუხარებს ხმით, რომ მე გული დაძეთუქა.

—ამიტომ. რომ მიეყარნარ! შევევირე მე და მარტო იმან .მე არ მინდა, რომ ქორწილში, ამ სუდარამ, დამარხოს ჩუქნი სიყვარული. მე ჩემს სიცოცხლეში მინახავს სამინელი მაგალითები... და იმ დღეს, როდესაც შენ მიღლატე, მე არ ვიქნები შენთან შეჭრული ბოროტებით....

—მარია, შენ განა მრაცხამ იმისთანა გცადა, რომ მე შევიძლებოდი გატყობა?

—მე კი არ გიცია. მე მხოლოდ გარდამიწვევტია ქმრათ არა მევენდე. განა არ გეყოფა უბოროტლოთ სიტყობება? განა ეგრე უბეშოვით გეჩვენები?... ის დაეცა ჩემს წინ მუხლებზედ... ის მოცინიდა აღგზნებული, გაფოთებული...

—ჩუქნმა დამარცხა უნდა გადაწვეიტოს ჩუქნი მომავლა ბედი, უთხარ მე ეტენს: წინაშე ღუთისა გეფიცები, რომ ჩემი სიყვარული შენთან წმიდა და დრმა არის; მიხედი ამ გვარის სიყვარულისა პატრი სტეფანა შენგან: მხოლოდ შენის ბედნიერებისათვის მივიღე ეს განზრახვა... გვერს თუ არა? —

—მჯერა, მარია, მჯერა, როგორც ანგელოზის სიტყვები!

—იცოდე, ეტენ, ისე მიეყარნარ, რომ ვერ არავის არავინ შეგე-

სისარულით მხოთ იყო გიგერზედ მოხეოდან ამ დიდხულოვანს ბარონსა. ბარონი ფულის თვლამი, მე მეტად სშირად მიუერებდა სოლმი; მე ის აზნად მენსას, მაგრამ ძალიან ვი შეამოეთათ იმისმა უერად ღუბით ცქერამა. უთუოთ ის ახალი მლოცავი იქნებოდა ნინონას მშენიერებისა. — მე ბედნიერი ვიყავ ეტენის ბედნიერებითა. იმას წაიკითხა წერილი ტუფილი ბარონისა; იმას ეგელა მართალი ეგონა. უოველთვის სიუყარულს თვალგზედ კელცსოცა აქვს აერული.

თერესა უშლიდა ჩუქნის სიუყარულსა. მე განუსარტე იმას ჩუქნის ხაქმი. ერთს ხელმოხედ ჩემის დარაკებით ის შემოვიდა ღ გვითხრა რომ სხანტგებოდა ადგილი უზოგინა მკეუტნობისა ღ გახელას აზირებს ჩუქნისა. — ეტენს იამა გულში. მეც აღარ დაუშალე ღ გავისტუმრეთ, ის წავიდა შირველად ნინონასთან ღ ჭხთხოვა ჩემ მაგიერათ პატარა ხანს დაივიწოვს გზა ჩუქნის ხანდისა. ნინონა მაშინვე მისვდა ღ აღარ მოდიოდა. ჩემს მსატკარს დაივიწდა თავისი ხამხატრო. იმას ეგონა მიღებული ფული არ გამოიღეკოდა. ის არა ზოგამდა ეყიდნა ჩემთვის ტანისამოხი, ახალი მეხელა მოატანინა, ჩუქნის ფანჯრები დამშკენდნემ ყვავილებითა, რომელოა შორის სისარულით დაფრინამდა ჩუქნის შუამკავლი თეთრი მტრედი.

ეტენმა სქარა იგრძნო შემიტრება ქიხისა; იმან კვალდაიღო კელში გისტო (ხამხატრო გალამი); მეც გვერდით უვქე სოლმი ღ ვხაქმობდი, მეზობლები შემოდიოდნენ სოლმი შორტრეტების ახლებათ, თითო-ში სამ მანეთს აძლევენ, ხან იმაშაჲ ჭანტკელობდნენ ღ არ მაქქონდათ თავიანთ შორტრეტები ამ მიხეზით, რომ ზოგორც ამბობდნენ, ის შორტრეტები მე უფრო მკვანდნენ, ვადრე პატრონებსა. მე იძულებული ვიყავ კიდევ მიტყწერა ნინონასთვის, რომ მიდევლები გამოეგზავნა კარტინებისა. რასაკერეკია, ეს ფულები, როგორც შირველის შორტრეტისა, სულ ჩემი ქიხის ანგარიშზედ იყო. — ბედნიერება მამლედა მე გამბედაობას. მე დავიწვე კარზედ ხაირული; მე გვიდულობდი ჩუქნისთვის ხანძელ ხატქელსა. ხანამოცნო ხანახავი ვიყავ, გალათით სელში როგორ დაქმერებოდი ბაზარში. — კარდინალი წავიდა შირიუდგან, რომ თვითონ დაქმეიდებისა ხაღხის არეულება ღარო-შელში, იმისმა წესვამ უფრო მოშიმატა გამბედაობა. მე ღ ეტენმა სშირათ ვიწვეთ სეარნობა ქაღაქს გარეთ ვენსების ტეში. — მე სეას არ ვამლედი ეტენს თავის მკვარების მოყვანასა ჩუქნისთან; იმან გა-

მანო მსოფლოდ თავის ოსტატი დანიულა. გზომიწინილი წვრილ ზო-
ტრეტების ლეხებში (მედლიანებისა). ეს მსატკარო ლუკას სხსხლე-
ში ერთ ზო ოთხში იდგა ოტი წვლიწადი ჰქოთ იყო. — ამან ჩემი
ზოტრეტოტიც ზილო ძალის ძალთ, რომ არ მინდოდა ამეღებინებინა
რადგანაც შიში მქონდა არავის ენასა ჩემს მტრობებსა. ჩქარა გივრძენ
მე ტკბილი გრძნობა დედობრიობისა. — რამდენი სისხარული დაზადა
ამან ჩემს გულში!... მე ოსხულთ ვიყავი... წარსული ამოავები ზღაწ
ახსებობდნენ ჩემთვის და ეს ემაწვილა იყო სამღვთო გიარო ბედნი-
ერებისა მომავალში!... გამდლობ, გამდლობ, შენ დიქრითო!..

ეტენი სისხარულით გიუღებოდა. ჩუქნ ამ ქუზიდგან დროებით
გადაესხდით ქალაქ ცარკოთ, ვენსიანის ტუქსთან, სადაც გვიყვარდა
სეიონობა: ძველი სხსლიც ისევე ჩუქნსედევი გაუშეით, — სანამოთოთ.
— მარია, მეუბნებოდა ეტენი: შენ მე მომეკრი ქალს; იმას ექმნე-
ბა შენი შავი თმა, შენი სარტაწი შუბლი, შენი დიდრონი მოწმენ-
დილი თვალები.

— არა, გიუბნებოდი მე: მე ვაყი მეოფლება, იმასაც შენი მწესარე
დაფიქრებული სხე ექმნება.

— ვაყი რათ მინდა! ის ტანისამოხ დაიგლეჯს. —

— ებ უკოთხი, მე დაუგვრეს სოღმე.

— კარტინებს დამითუთხნისი.

— მაშ, უნდა ისწავლოს იმანაც სატკა.

— არა მეთქი, ქალი ჭხუობს, რომ შენც გამოგადგოს სხსლის მოვლაში.
ამ გვარი ჩუქნი ხსუბი თავგებოდა კოტნით. ერთსულ სეიონობაში ჩუქნ-
ნი ხსუბი უმეტესი იყო და ეტენმა შესარიგებლად სამჯერ ოთხჯერ
მაგონა, რა ვერ დაინახა ვრება კაცებისა და ქალებისა, რომელნიც
ჩუქნს ხსლობ, მესის ქვეშ ზურსა ჭხჭამდნენ.

იმით მაღალმა სარხარმა გაცნობა, რომ დაუნსავიჯრით! მე შემრც-
სვად გავწითლდი. ეტენმა დამიჭირა მკლავი და გაპირებდით ნიღლიანს
სეიონში შესვლას; ამ დროს უერრად ერთი სადილზედ მუდომი დე-
დაკაცი წამოვარდა, გამოიქცა ჩუქნსკენ, გადგვიღობა ცხა და მომეგვია
გისერსედე ამ სიტუგებით:

— არა, არა! მე შემტოარი არა ვარ... ეს ის არის, ის არის!

გული შემივიწროვდა შიშისაგან. ჩემ წინ იდგა ღიზა, გამეზარბს
უნამუსო ცოლი, რომელსაც სხესედე ესეა ბეჭედი გარეგნილებისა და

გაღოთებისა. შიშმავე მომცა მსხეობა გული არ შემწუხებოდა. — მე გელი არა გჭკარ ამ სამაგელს დუდაკაცს და ურში უხურხულე:

— თუ ღმერთი გწამს, სასელს ნუ დამიძსებ, თორემ დაგიღუპე!

— მართლა... ახ, საყვარელო მეგობარო, კარგი რომ ადრევე მო-
თხარ... აიბედნიერება შეკრეფა ათის წლის შემდეგ მცნობსა და მეგობარსა..
მე სომ შენ აღარ მინასვინარ, სახლადგან გაქცევის დროადგან... იმ
კირებმა ზოლიცის საფლავებმა ცისემა წამათრავს შენის სულელის
საქმითი... აი მსეცი?... იმას როგორ მივთხოვდი!... მაგრამ ნუ
ჭხწუნარ, მე გაცნობე იმას ჩემი თავი და შენი ჯავრიც ამოეყარე.
სა! სა! სა! წარმიადგინე, მე ვაძირებდი სასახლეში შესვლას, რომ
ვევლამ მიტანს მე გენისის ქალთ... მეფე, ჩემს მამ, იქადგან
გამომადგებინა... ეს სიმაღლა იმას მსრითა... ჩემს სულელ ქმარს
ფუელიც შემოაკლდა... კიდევ კარგი, რომ გვარდიას აფიცრებს ვაც-
ნობადი... იმათ განასვლეს ჩემთან სარეული: იმათში შენი პატარა
მარგარიტაც კრია... საწყალი, კინაღამ გამეყარა კრთხელ ის დანით
აგუწა... სა! სა! სა!...

დიდს ხანს ატყულებდა ღიზს ამ სამინელს ამბავს... მე მიწასთან
გამასწორარ... ათასჯერ მინდოდა გამეწვეტიებინა ღაზარავი, მაგრამ
სიტყვა ტუჩებზედ მიუიანდებოდა. სრულიად გამიუიანდა მე ხისხლი,
როცა შეკრეფე ეტენის სახეს, მარმარილოს ძეგლივით იდგას ის ჩემს
წინ და უძრავის თვალვით საშინლად მიტყუროდა, რა უერს უტდებ-
და ამ ღოთი დუდაკაცის ებედობას! —

— ჩემო საყვარელო, უთხარ მე მომაკვდავის სმით ეტენსა, წამო-
დი შინა... მე საშინლად შეუძლოთ შევაქენ! ეს ქალი მომიტყუებს,
რომ ესრე ჩქარა მივდივარ.

— სრულებით არ მოგიტყუებს! ჭსოქმე ღაზამ: ჯერ რამდენი რამა
მაქმეს სათქმელი ათის წლის შემთხვეულებს!... მე ვხედავ, რომ ეს სა-
ყვარელი კაცი, შენი მეგობარი, კარგი კაცი უნდა იყოს... ეს არ
მოანდომებს დაუძლოს ძეგლს მეგობრებს იღაზარავან თავიანთ წარ-
სულს გარდასავალზედ.

— რასაკერეველია მე არ დაგიშლით, უთხარ ეტენმა მეტის მეტად
დამშვიდებულის სმით, რომელიც კვრძნობდა, რომ მრისხანებაზედ
უარესია იყო; მერმე მე მომიბრუნდა და მითხრა ეტენმა:

— ეგ გუნებ ნაქცეობის მდგომარეობას, რომელსაც სმირად გამოჭ-

სტდი სოფლე; მოითმინე, ჩქარა გაივალს.

— როგორ? შეჩვევია ღიზამ: შენ ორსული ხარ?... მამილა ცამს,,
ეი, თქვენ! დაუძახე იმან სადილსად მუდამთა, თავის მეგობრე-
ბას: ჩქარა, ერთი სტაქანი ღვინო მომიტანეთ ვინმე!... როცა მეც
შენსავით ორსულად ვიყავ ჩემო საყვარელო, ღვინო იყო ჩემი წამა-
ლი მაგ სისუსტის დროს...

ამოდ ვეკედრებოდი ღიზას თვალებითა, იმას არა ესმოდა რა ჯ
აგრძელებდა თავის ამბავსა. დაცვირთული სირცხვილით ჯ სასოება
მიღებული, მე ვიჯექ სის ჯარვრედ. ამ დროს ღიზას მეგობრები
გამოიქნენ ჩუქსკენ ჯ მომიტანეს დუქნის სტაქანი არეითა, მე ზარ
სდით კელი გვარი იმას. — ეტენმა მწარეთ გაიღიმა, ამ დიმილით
მე სისხლი გამიშრა,

— კმარა, კმარა!... ჩუმთ! შეუტია ღიზამ თავის ამსანაჰებს: წა-
დით წინ, მე ესლავ მოგეწევით.

ღიზა მომიჯდა მე გვერდით. ეტენი გავეითებული ჯ მოღრუბ-
ლული, ჩუქს ზირდაზირ იდგა.

— უნდა გითხრა, რა ოინ მოუველ იმ სსცოდავს კამეზარსა...

— ნუღარას მეტვეი, არ მინდა! შეუტოე მე ჯ წამოვსტი. წავიდეთ
ეტენ, წავიდეთ, თუ დიქრთი გწამს!

— არა სუძრობ... მართლა მიდისარ? მითხრა ღიზამ: შენ ძალიან
ზრანჭია გამსდარსარ..., ასე ეგონებათ, ჯერ შენ ბუზარ არ აფორენია.
თუ მარტო დღეს მოგნდომია უბიწოება, წავიდეთ კველესამი
ჯ დავინოქოთ!... მართლა, ღოყა მოგიარხა? შენმა ნათლიამ რომ გაგა-
წნა...,

მე თავბრუ მესვევდა როგორც სირცხვილით, კრეთვე იმ დედა-
კაცის არეის სუნით.

— ჩემო საყვარელო, უთხარ მე ეტენსა: მართალია ოდესმე ვიცნო-
ბდი მე ამ დედაკაცსა, როცა სიემწველემ ჯ გამოუცდელობამ წარმი-
ტაცეს... მე ესლა საკმოდ ვიტანჯები იმისთხს... წავიდეთ, წავიდეთ
აქედან. გეფიცები შემოქმედსა, ვეელაფერს გეტვეი, ვეელაში გაგი-
ტედები!

— რა, ამ დედაკაცსა? შეჩვევია ღიზამ, რა მომგარდა ცხვირ-
თან... გეძინან შენ, რომ ესლავ....

— უგარათ, მე არ მინდოდა შენი წყენა, წავჩურჩულე მე: სვალ

მოდის დროს, აქვე რატომღაც მაქვს, შენ გაჩუქებ, ოღონდ გაჩუქდი!

— ეურში რათ უჩუქნულებ? მითხრა ეტენმა მთრთოლვარის სმით.

— სიმდიდრე? განიმეორა ღიზამ: მართლა, მე გავიგონე, რომ მარიონი გაზდიდრებუჯდა... ეგრე უნდა მეგობრობა?... რატომ ერთსეულ არ მომიკითხე...

— მარიონი? განიმეორა ეტენმა.

— რა არის. უთხრა ღიზამ: განა მარიონი არ უნდა ერქვას ზისებს?..

მე მწუხარებით კვლავ მივკექხვალსხედ.

ეტენი ეურს აღარ უბედა ღიზას: ის მომეპარდა მე, წამეღო ბელში და რა მანძიკვდა ძრიულად, ვეიროდა საშინლის სმით:

— შენა სარ, მარიონი?... მარიონ დელორმი შენა სარ?..

— კმარა, გებრალბოდე! უთხარ მე მუდარებით, რა დაუბოქე..

— ღმერთო! შექვეირა ეტენმა: ეს ის არის!.. მარიონ დელორმი!.. გარყვინილი, გავადნილი!.. ხეში შეიღის დედა!.. ოჰ, ოჰ, ოჰ!... ეტენმა ახწია თვალები ზეცისადმი, მეღვებე გაშალა, გბოლები დაგრაჭუნა და მიუშო, როგორც მიკვდარი, ბაღასხედ. — მე მივარდი მას და სელებს უღოკდი, — ცრემლით კვბანდი, ის თითქმის ახსას ჭკრძნობდა, ისე ქოშინებდა და მკვდრის ფერი ეღო. —

— გიჟი ყოფილხარ! მიიხრა ღიზამ: რას ეთერება მაცას, ცოტას იშოვნი მაცისთანებს.... დაუგარ მაცას თავი და მე წამომეყე... ახეთები გაჩვენო, რაი...

— ოჰ, შენ ღმრთისგან შეხვეწებულა! გამეცალე! აქედგან! თვალიდგან მომშორდი!... არ გეყო ჩემი ამაღნი ტანჯვა?... სომ მომკალ, სომ თავი მიმჭერ! კეუბნებოდი მე ღიზას.

— მაშ არ მოხვალ ჩემთან? შენი ნებაა!... მუდლობით, მარიონ, ღამათა მარიონ!

ეტენი თითქმის გონს მოეგო. ის მე შემომტყერდა გაჩუქებული, ხან და ხან ჭხტებოდა, თითქმის სიზმარშიაო. — ბოლოს მიიხრა იმან:

— ადე, მარი, წავიდეო.

იმან ამაყენა. საშინლად იყო გაყვითლებული, მაგრამ ხსხსედ გაჯერება არ ეტეობოდა. ზეჰუნ გაკედით ტყადგან. მე მუსლები არ მომიდეოდა. იმან დამიჭირა კეიზაყი და მომიყვანა ძველს ხასლში ზა-

წიუში. იმან გააღო ფანჯარა, დაძრა და მომავლა გვერდით.

— მარი... მსუღია სათქმელად, მაგრამ შეიდექი მიყვარსა!

— ჩემო ეტენო! ჩემო სულო!

— ოო, არ მინდა შენი აღვარსი... მსოფლიო იფიქრე: კაცნა მარი-
ონ ღელაშისა სომ უმატიურობას, უნამუსობას!... საცოდაო, წაწ-
ყედილო დედაკაცო: ციფან გამოგდებულა დედაკაცო, ციფან გა-
მოგებულა ანგელოზო! შენ უთუოთ მოგწეინდა და მოგბესრდენ
შენი ძველნი მეგობარნი და იმათი სიყვარული... შენ მოგსურებოდა
გაგეტოცნებინა შენი გამქრალი გული ასაღის წმადის სიყვარუ-
ლით... ამ დროს მე შეგსვდი... ალბათ ასე იყო ჩემი იღბალი... მე
შენ არ გამოტყუებ მარი, ამიტომ, რომ რაღაც ბედნიერა და საუკუ-
ნოვლო დღეები მინასამ ჩემს სიცოცხლეში, შენგან ვარ იმათი დავალებული.
იმან მიმოყვანა ფანჯარასთან.

— აი აქ, ამ ადგილას, მე წარვეყლად დაგინახე. მე შეგონა, რომ დი-
ვით ჩამოვუზავნია ჩემთვის ცის მსათობელი... დიდხანს გიფურებდი,
დიდხანს თვალი გეღარ მოგაშორე... მე მითხარე, რომ ღაცობი და
ნამუსინი მეგობარი სარ... მე შეგონა, რომ დიქრთმა გამოამინა მე
შენი თავი და გაგუთხებდი დღეს, საათს, წამს, როცა გნახე... თუ-
რემე უმზავისგანგი ფოფილხარ დანიშნული ჩემს შესხვედრად...

— გებრალბოდე, ეტენ, გულს მიფლეთ.

— ამ ფანჯარაში მოხსენ შენ ჩემს შტრედს ბარათი, და როდესაც
შენი ტყეები შეესნენ იმის გიხვრას, მე შეგონა, რომ სისარულინა-
გან გავგიუდებო...

ეტენი აქეთ იქით იფურებოდა და გულ ამომჟღარო ტიროდა. —

შემდეგ, რა ცოტად გული დაიმშვიდა, მან განაგრძელა კვალად:

— აი შენი აღვგი, მარი... შენ აქ იქვე სოფელ და საქმობდი... მე
სულელი რას მიგბებოდი შენს აღრეულებას, როცა ერთხელ გიკით-
ხაძი რენოლოზ ფურცელსა, იმ უნამუსო მარიონის გამო... კიდევ
ამიტომ იდექ უარსება ჩუქნა ცოლ ქმობის გამო... მშვიდობით
მარი, ბოლო არ ექნება ჩემს ჩივილს და გულის ტანჯვას!

— ეტენ, შენ გინდა სელი აიღო ჩემსედ?

— რასაკვრელია...

— ჩუქნა ემაწვადი? შეგვიფლე მე, რა მივარდი და დაუჭირე მელა-
ვი ტირილით.

— დაბადებადინ მაცან თავისი ტანჯვა გარდისდა, ჩსთქვა ეტენმა მწუსარებითა: ღმერთია მოწამე, რომ მაცის გულისთვის მიხდოდა სიცოცხლე... მაგრამ ემაწვილხს ახლახ მაცის დედა არის, დედა, რომელიც ვერ ისევ მიუვარს... ჩემი ღვთაა შენთან არ შეიძლება. მე ყოველთვის ვიგრძნობ შენს ტუჩებზედ სხვის გოცნასა... სიტყბებს მოწვევას სირცხვილი, მე ყოველთვის უნდა გეძახდე ბიბია მარი-
ონი... ოო, სუ მიშასუსებ, მარი; ანას გაგიგონებ! ჩემი განზრახვა შეურყეველია: როგორც ცისაგან გარდაწვეტილება... მშვიდობით, მშვიდობით, სულთ, რომელიც ესე საუბედურთ მიუყარდა... სანდა—
სან მომიგონე სოფლე...

— ოო, ეტენ, შენ ჭეუდიანა მშლი!... რა გიდექს გუნებაში?... მე მესმის შენი განძახება... შენ გინდა თავი მოიკლას!... კარგი, მამ
ერთათ დავისოცნეთ!—

— როგორ? მარი, განა გეჟმნება შენც მაგდენი გამოებადა?...
მოდი, მომიხეიე, ერთათ დავისოცნეთ... იქ ღმერთი დაგვიწვევს
აქურ ქვეყნიერების ამბავსა ღ ჩვენ კვლად გამოგხდით წმიდა სი-
ყუარულსა! . სამსტკორო წამლებიხათვს გვიდუღობ სოფლე საწამლა-
სდა. დარიშხანაყედ უძლიერსია... ესლავ მოგიტან, მათასარ? ეტე-
ნი შევიდა ოთასში... ვამ! განვალმა ამიტაცა! მე შეკმინდა სიკვდი-
ლისაგან, რომელიც მევე მოვთხოვე. —

ეტენმა შემოიტანა საწამლავი ღ გააკეთა ორი სტაქანი.

— აი, მარი, ზოლო ჩუქნის ტანჯვისა: მითხრა იმან: უშიშრად
დავლით, ღ ჩუქნი სულელები გაფრინდნენ უგანახეგელს გოცნაში!..
იმან უგვე მიიღო სტაქანი ტუჩებზედ. მე ელდასავით მივარდი გი-
ვილით ღ გამოგვლივე სელიდგან სტაქანი, რომელიც დავსეთქე
ზოლსედ, — მეორე სტაქანსაც ისე უყავ. —

— თავებს რაზედ ვისოცნეთ, უთხარი მე: ეგ სინულებსა ჩუქნის
მსოიო! შენ რა საქმე გაქვს ჩემს წარსულს ამბავთან? შენ გვეყვინის
მსოლოდ ესლანდელი ღ მომავალი.

— შენ მე მომატევე, მითხრა იმან დაღვრემილმა.

— მე ჩემი თავი მოვატევე... მე მეგონა, რომ შემძლო გაბე-
ვა... რა საჭუროვლია, რომ სუსტი დადავტი სიკვდილის დანახავზედ
უგუნდებს?... ემაწვლი, რომელსაც გატარებ გულ ქვეშ, გვიბრძანებს
ვიტოცხლოთ ამისთვის მერა ღ შენცა, კესმის? —

— ეგ უაწილი... გინ არის მაგის მამა? მეითხა იმან.

— ოჲ, ღმერთო ამამიან ეტვი გაქვს?...

— წასაკურველი იქნება? როგორ შეიძლება, რომ ერთერთმა შენს ძველს მეგობარებში ვერ მოაგნო შენს ბინასა. — განა არ შეგიძლიან მოატყუო ჩემისთანა სულელი მონღოლბილი კაცი, რომელსაც აქამდინ უმანკო, უბიწო ეგონე? ვინ იცის, იქნება შენ ეს ყოველივე სანამდე-ოხედ მოასდინე?

— შენ თუთონ არ ჭრწმუნები შენს სიტყვებს! შეკვივლე მე: შენ არ შეგიძლიან ერწმუნო!... მე არ შემიძლიან ვიჩივლო, მაგრამ შემიძლიან თავი გამართლო!

— აბა როგორ? მითხრა იმან დამშვიდებით.

მე მივარდი განჯინასა, ამოვიღე იქიდან ერთი პალიში და ამ პალიშიდან ჩემი ბრლიანტეულბა.

— ეტენ, გუთიციბო ცისა და ქვეყნის შემომქედსა, მე არავინ მინახავს თვალით ძველი ამსანაგი ჩემის გარყვნილებისა! თუ რომ იმ ღოთ დედაკაცს არ ეუბნება, მე მთელს ჩემს სიტყვას მთავანა-რებდი შენს ბედნიერებასა! მე არ ვინანებდი არც სიმდიდრისათვის, არც გამაფთილებსათვის... შენ თუთონ ვერა ჭნუდამდი, რა სხვით უმადლიდი ცისა, რა გავიგე, რომ დედობის ღირსი უნდა ვიყო! —

ეტენს კიდევ ცოტად გული დაუღბა. მე წავიკე კელში და ტრემლს ვაფრქვედი. —

— ეტენ, ეტენ! დამაუევდრე, შემარცხინე გავლილისთვის, მაგრამ ნუ იტყვი, რომ მე შელატნობ შენის სიყვარულისთვის!.. შენ მაგას გულიც არ გეუბნება, არცა გჯერა... რისა გეშინიან, რომ ისევე ადრინდელივით ვიცხოვროთ? ქვეყნის დაცინვისა? გუშინ სომ არ გეშინოდა მაგისა; დღეს რაღათ გეშინიან? აი ეს ბრლიანტეობი... დასედე... ეს სომ მთელი სიმდიდრია... მე ჩემს სხალს გაცქვიდი და შორს ქვეყნის კუთხეში გადავსხდეთ სადმე. — მე შემოგაკვლები თავს ისეთის სიყვარულით, რომ დაგაიწყო ჩემი სახელი!.. შენი შულის ისეთის სიყვარულით, რომ დაგაიწყო ჩემი სახელი!.. შენი შულის ალერსსა!... გავექცეთ ყველა მოგონებას აქედან. სხვა ქვეყანაში ჩვენს მდიდრები გიქნებით!

— მდიდრები შენის უნამუსობით და ბედნიერნი ჩემის შერცხვნიან...

— გახუმდი, გახუმდი, ეტენ, — შეუბრალებელა!

— ვინ გაჩუქა ეს ბრილიანტები?... დუბაროშ, ემერიმ, სორლენმა, ბუჟინდემმა, ათასმა სხვამ... შენ ჰსედამ, მარიონ, რომ რენოდოს გაზეთმა მაცნობა შენსგან უოგელი ისტორია... ეს ბრილიანტები, რასაკუთრების ჩუქს მდიდარნი ვიქნებით... ანგარიში ჰსწორია... აქ რვა ცხრა ათასის თუმიანა იქნება... რაღას ჭიოქრობ ღატაგო მსტვარა! მიჭყიდე შენი თავი ათი ათას თუმნათ უნამუსოებას! მიჭყიდე შენი ხასელი, მამიშენის პატრონის ხასელი ბიბასა თავის წონის ოქროზედ... ჯ შემდეგ გაქვევ იმასვე შორს ქვეყნის კუთხეში ხადმე; ის დატვილდოვებს დანარჩენის გოცნით, რომელიც გელარ გაუყიდნია, ჯ ბედნიერი იქნები!.. აგრეთვე, განა შენი პატარა ქალის გოცნით არ დაჭსტებები, ბედნიერო მამაჲ? იმ ქალის რომლის მარლებშიც იდგება სისხლი მარიონისა!...

— ოჲ, ბარემ მომკალ, შე უღმერთო! სიგვილი უფრო ადვილი არ არის შენ სიტყვებზედ! გჴვიროდი მე.

ეტენი შეთრთოლდა ჯ შუბლზედ გელა მოიგა. —

— მართალია, არ უნდა მეწვენიუბიანა შენთვის, რას გეძაროლები ხაწვალს დედა გაცხ! ეს სიმაღლია ჩემის მხრით, მე მეხმის... მაგრამ უოგელ დღე ეს სიმაღლე უნდა ჩავადინო სოფელ... ხასელი მარიონ დელორმისა მუდამ დამეწვენს ბეჭედს ყურებში... არა, არ შეიძლება... უმჯობესია მოვჭკდე, ამიტომ რომ, მაინც ვეკლას შენკენ მიანიდავს... შენ ახეთი ღატაზი ხარ მაგ მწესარებაშიც, რომ მანდა მოგესვია ისევ ჯ გარდავაბა თავი შერცხვენას... ჯოჯოხეთის სმა მიუჯარის გულისგან ჯ მიბრძანებს გეთანხმე შენს თხოვნას... მე გელარ ვითმენ... არა, არა. ჰსჯობს ისე მშვიდობით.

ეტენი გავიდა ისე მსწრაფლად, რომ მე ვერ დავიჭირე. მეც დავედევნე მას წვიფლით. ამან უფრო ააჩქარა, მე გავარდი ქუჩაში. ბნელდებოდა. შავი ღრუბელი ხეტევას მოასწავებდა ჯ სიბნელეს უმიტებად, მე ეტენს გერა ვხედავდი. ჩემს წვიფლზედ შეიფარენ მეზობლები, ჯ მითხრეს საითაც მიეშურებოდა ეტენი —

მსხვილმა წვიმამ იწერა სმიერებით დანება. ცა ქუსდა საშანელად. მე მივბრდი ჯ ვეკლას კვითხამდი, ისინი კმურებოდნენ წვიმასგან შეფარებას ბანებ ქვეშ; წვიმა გოგასავით ახსამდა. მე ხელ წინ მიგდიოდა გულ ამომკვდარი ჯ ვესმარებოდი ეტენს. ჩემს სმას ჯ ტირილს აურუებდა. სიბნელით გელარას ვხედავდი. უცრად ელვამ გააზო ცა

— მე დავინახე ერეკლე, რომელიც წელისაკენ მივბოძა. შიშმა შემსხსა ფრთები. მე მოვეწიე იმას მაშინ, როცა ის შეუბრუნდა სიდას.

— ერეკლე! სად მისვალ?

— სასიკეთდილოდ!

— მაშველეთ, მიშველეთ! კაციოდი მე. მავრამ ვის ესმოდა ჩემი სმა. ერეკლე ავარდა სიდას კედელზედ, იმ დროს წავსვლე კელი ტანისამოსში. ის ცდილობდა გაეშვებინებინა.

— ერეკლეს, უთხარ მე: თუ რომ აუცილებელია გინდა ახსრულა შენი სასიკეთდინო განზრახვა, თუ რომ არ გაბრკოლებს არც ჩემი ცრემლი, არც ჩემი ნაღველი, მეც თან წამიყვანე... მეც გაგებდა... დავისოცხეთ ორივე ერთად!

— მართლა? შენც ქუდავ? მკითხა ერეკლემ ცხინცხით.

— ჰო, მე უშენოთ აღარ მინდა სიცოცხლე!

იმან დამიჭირა მკლავი და ნელნელა ამწია ზეკვით თავისთან.

— დმერთო! დმერთო! ქსოქუა იმან, რა აღასენა უკანასკნელად თვალნი ცხინცხი: მიიღე შენს მოწველებასში ჩემი და ამ დედაკაცის სული! შენ ქუდავ, უფალო, ჩუენ საწამლავათ გარდგეობტა სიცოცხლე, ჩუენი ბედნიერება დაიდუბა... ამ ქვეყანაში აღარას ველოთ გეთილსა, ცრემლის გარდა... შეგვიწაღე და მოგვიტევე ცოდვანი ჩუენი!

— ერეკლე, მანამ არ დავსოცხელვართ, მომიტყვე შე!

— აქ მოდი, აქ მოდი! მითხრა იმან: მომადე გული გულოან! მომავარ ტუჩები ტუჩებზედ! სამინელმა ელვამ გაანათა ეს უკანასკნელი ჩუენი კოცნა; მდინარეს ჩუენ ფეხს ქვეშ გაუდიოდა გრძალი და შუილი. ერეკლე გადავარდა ამ სამინელს უფსკრულში და მეც თან ჩამიყვალა....

(ზოგი შემდგომ ნომერში იქნება.)

ველის ევაგილი და მისაკი (თარგმანი.)

ველის ევაგილი უბრძლო,
მისაკსა შესიზნებოდა,
მაჭტო მდგომარე საბრძლო,
უნუგეშოთა ჭგნებოდა.
გარსა მის მეზობლობითა
იგი ევაგილი მსჭოვანი,
განახლდა: ტანით, სასითა,
შეიქმნა სურდუნოვანი.

უოკლად განაგებლობთ კარგითა,
ხოლო დაგვარგავთ ცუდითა.
ჩუქნც ვიმეზობლოთ ის გვარს,
ჩუქნცე მდიდარი ვინც არი,
ვისწავლოთ მათი ზნეობა,
ჭხწავლა ყოთილი, — მხნეობა..

თ. მისეილ ფავლენოვი.

ქ. გორს. 1803 წელს ივლისის 10 დღეს.

ცისკარი. (1)

არეს ეწოდა, აწლას ცისკარი,
დაიშორებო, მთა, ვაკე, ბარი,
იუგის კელსა, ადგია დარი,
აწი რა მესმის, მოლექსეთ ჯარი.

შეფრთხინეთ გეტრეთი ჩემო ცისკარო,
სულწასულობით, შენდა სულ მნთები,
აცისკრავანე, სასე ნაწნარო,
ნისლავან დღენი, ბორცვნი და მთები.

სადმოთქმისათელი შენნი დაბნინილი,
განგებისგან, შარავანდედით,
ჩვილსსივ შუქითა, გარდმოდენილი,
ბნელშიდ მღუშართა, აღადგენს მეჭედრეთით.

შენ გილოდინებს, ტაძარშიდ მღუდელი,
ზეშთაღტაცებით, გონათა შემშურობი,
და ბიწიერთა გრძნობათა მეჭელელი,
ზარსა მსტუმს ბნელსა, ნათლისა მეობი,

შენებრ უმანკოდ, და განწმენდილად,
შენებრ სულმცირედ, მზის წინ მოხუდად,
სმა მისი ღოცვის, შენებრ დენილად,
თჳსელ შეუდგამ არს, მრუმისგან ჭჭრეტად,

ამისთჳს გეტრეთი ჩემო ცისკარო,
სულ წასულობით, შენდა სულმნთები,
აცისკრავანე, სასე ნაწნარო,
ნისლავან დღენი, ბორცვნი და მთები,

გოლხიდეელი.

(*) ეს ლექსი დაბეჭდილი იყო ერისთავისაგან გამოცემულს ცისკარში 1883 წელს მეორე ნომერში. რედ.

ეპიტაფიკ. (ნათ.)

მგზავრო! გასსოვდეს ზედ წაწერა ამა ქუასედა:
ერთი დავძარსუ ღ კსტიროდი დილას სსვასედა;
მაგრამ შენ მოკვდი, მეც თან წავიქცე საღამოსედა,
ის დაეწედათ თავს ისოცვენ ზემს საფლავსედა.

ღ შენც გასსოვდეს ეს მუსთალობა ამა სოფლისა,
ცრუ ღ მტყუნის, შეუჩენელის მეტად ოხრისა,
შენც გიღალატებს რაგინდ იუვე მისი ერთგული,
არც შენ დაგინდობს, ესე არის მაგისი რკული!

თ. მის. ფელენოვი.

1862 წელს.

ისტორიული მიმოსხლევა

რუსეთის და საქართველოს მეფეთა მოწიხი. (*)

1586 წელსა, მთარგმნელი ეგნატე რუსინი, რომელიცა გამოგზავნილი იყო, მეფის თოფდარე იოანევიჩის ბრძანებით გასწავლვას საქართველოში, ჩუქნის ქუჩისკების გარემოების შესატყობად, დაბრუნდა მოსკოვში და თან მიიყვანა მოციქულები ივერიის მთავრის აღექსანდრესგან გატარებული; ეს მოციქულები ივერენ, ერთი მღვდელი სახელად იოანე, მეორე ღირსი ბერი, მესამე ჩუჩქა სერაქი და ასან გარდა სუთი სხუა გაცი, რომელნიცა შეადგენდნენ ამ მოციქულების სკიტასა. ამავე წელიწადს მკეტომეფს, რუსეთის მეფემ მიიღო თავის სასახლეში, სადაცა მართევს ამ მოციქულებსა თავიანთ კელმწიფისგან გატარებული წიგნი, რომელითაცა ითხოვდა მიეღო მფარველობა ივერასზედ, რადგანც მეტის მეტად აღსკებდნენ ამ სამეფოს ოსმალოები.

11 აპრილს, შემდგომს წელიწადში (1587) რუსეთის მეფემან დაბრუნა უკანვე ეს მოციქულები და თან გამოაცნა მთავარ აღექსანდრესთან თავისი კარის კაცნი. რადიონ ბირკინი, პეტრე შივოვა და სტეფანე ჰოლუხანოვი. ამათა ქმნდათ თავიანთ მეფისგან დარიგება, რომ მიეღათ რუსეთის ქვეშევრდომელობაში ქართველი მთავარი

(*) სთარგმნია ბრახესგან შემდგარის და გამოცემულის წიგნი-თგან. — რედ.

აღექსანდრე იმის შვილები, სამეფოს დიდებულნი ზირნი და სრულიად ივერია.

1588 წელს, 13 ოქტომბერს, რუსეთის მეფის გამოგზავნილი მოციქულები დაბრუნდნენ მოსკოვში და მოასხენეს, რომ თანახმად მეფისა მთავრმა აღექსანდრემ იწება რუსეთის ქვეშევრდომობა მართლის თავის საბრძანებლითაჲ. ამას გარდა აღუთქვა რუსეთს, აძლიოს ყოველს წელიწადს საჩუქად ორმოც და ათი ნატყრი ძვირფასი თაგრი და ათი ხაღინა, მოქსოვილი ოქრომკედითა, ამავე დროს აღექსანდრემ გაგზავნა მეფესთან მოციქულები: ყაფლან, რომელიცა იყო თავადთაგანი, აღრინდელივე ჩერქეზი სუზმიტი და პერი კირილე, — ამათი სვიტა იყო შემდგარი თსუთმეტის კაცისაგან. რუსეთის მოციქულებმა მიახრთვეს თავიანთ მეფეს ავტი, აღექსანდრესაგან კელმოწერილი (13 სექტემბერს 1587 წ.) ამ ავტში იყო მოსხენებული, რომ ივერიის მთავრმა აღექსანდრემ მიიღო ქვეშევრდომობა, თავისი შვილებით ერეკლე, დავით და გიორგიითურთ; და მართლის ივერიით, აღექსანდრეს გარდა მოეწერათ კელი, ივერიის სამეფოს ზირველ დიდებულთ ზირთ: იაზონს, გორჯასზის, შარმაზანს, სოლომონს, დავითს და ანდერძანს.

ამავე მოციქულებმა მოასხენეს მეფეს, რომ როდესაც რუსეთითგან საქართველოში მივდიოდითო, გავიარეთ ალკას კელმწიფის სამფლობელოში გუმიკის, ინდულის და სხვა მთიან ალაგებშიო; რა მიველით სუთს ვერსად ალკასის სამეფო დაბისას, გაუგზავნეთ კაცი მთავარს ანკასის, ვთხოეთ ნება მოეცა, გაგვეგლო იმის საბრძანებელ ქუჩუნებისაჲს და ვაცნობეთ რა, რომ გვეჩნდა საჩუქრებიცა რუსეთის მეფისაგან, იმ წამსვე გამოგვავება თავისი სასახლის ერთი დიდებულთ ზირთაგანი სასეღადო ლევი, ოცის ცხენოანის კაცითა და დიდის ამათ თავისთან შეგვიანატიყო. — სწორეთაც ასე იყო: როდესაც რუსეთის მოციქულები შევიდნენ მთავრის დაბაში, ალკასმა შეიწვია თავის სასახლეში, მოციქულებმა უარი უთხრეს და სთხოვეს. ენას იხინი, კარავში, რომელიცა დადგეს დაბითგან განაპირებულს ალაგს. ალკასი მოვიდა იმათთან ცხენით თავისი ამალით ასის კაცით. რა მიახლოვდა კარავს, ის გადმოხდა ცხენითგან, მაშინ მოციქულებმა მიაგებეს ასის თავი და მთარგმნელი. როდესაც ალკასი შედიოდა კარავში, მოეკებნენ რუსეთის მოციქულები, მოიკითხეს მეფის მაცეიერ, მიახრთვეს წიგნი

დ მკირიფისი ტოლომა სხუქქათ გამოგზავნა. ალკასმა მიიღო წიგნი,
 აკოცა დ უთხრა მადლობა ტოლომასთვის, ამის შემდეგ სთხოვეს მოც-
 იქულებმა ანკას, რომ მიეტა კაცები საქართველომდინ გზის სხვერებლ-
 ად; ამისედ უარი უთხრა ალკასმა, რადგან მამის რძე მამის
 რდოელებთან დ სონის ერისთავთან. სუთის დღის შემდგომს ალკასმა
 გამოისტუმრა ეს მოციქულები თავის სამზღვრამდინ, თან გამოატანა
 სამყოფი სავალი დ კარის კაცი, დიდებულთაგანი ლევი, პირველს
 აკვისტოს მოვიდნენ ერისთავის სამოფლობელს სამზღვარსედ, აქედ-
 გან მამინვე გაგზავნეს ერისთავთან მთარქმელი დ ჩერქეზი სურ-
 შიტი, შესატყობად, რომ ისინი გამოგზავნილნი იყვნენ ივერის
 მთავართან ალექსანდრესთან რუსეთის მეფისაგან. ერისთავი თვთან
 მივიდა ორმოც დ ათის კაცით იმათთან დ ჰკითხა, სომ არა ჰქონ-
 დათ წიგნი დ სხუქქათი მეფისაგან, რადგანც უნდა გაეგოთ იმის
 სამოფლობელში. ამის ზახუსათ უთხრეს იმათ, რომ რადგანც რუ-
 სეთში არა ჰქონდათ ცნობა იმის სამოფლობელსედ, ამისათვის არც
 წიგნი დ არც სხუქქარი წამოეღოთ, მაგრამ თუ ნებას მისცემს გაი-
 რონ იმის სამოფლობელსედ, რამწავს დაბრუნდებიან რუსეთში, მო-
 ასხენებენ მეფეს, რომელიცა უეჭველად მოჰსწერს წიგნს დ სხუქქა-
 რსაც გამოგზავნიდა, ისინი შემოვიდნენ ერისთავის ქვეყანაში, აქ დაჰ-
 ვეს მრთელი ერთი კვირა, შემდგომს იმოგნეს რა ცხენები
 13 აკვისტოში გამოემართნენ ივერიისაკენ. თვთან ერისთავმა გამო-
 აცოდა ისინი საქართველოს სამძღვრამდინ, სადაც მოვიდნენ ოთხის დღის
 განმავლობაში. აქ დაუსვდა ალექსანდრესგან გაგზავნილი ერთი დარბაისე-
 ლი სხელად უმანი, ორმოც დ ათის აზნაურით დ ასის იანიჩარით.
 მოციქულები შესეს ალექსანდრესგან გაგზავნილ ცხენებსედ დ შვი-
 დის დღის განმავლობაში მივიდნენ იმ ალკას, სადაცა იმყოფებოდა
 მამის ალექსანდრე. ამ დროს შეეძგოდა ის ნადირობით, დ იბინა-
 ვებდა მთებში, სადაცა დაცემულ იყო კარვები, ისინი მოვიდნენ
 24 აკვისტოს, დ 26 აკვისტოში ინახვისა ისინი ალექსანდრე; პი-
 რველად მიაგება იმათ წინ, პირველი ალექსანდრეს მსედართ მთავა-
 რი იასონი ოცის აზნაურსელებით. რამწავს შევიდნენ კარავში, მთა-
 ვარი წამოდგა ივსედ, მოიკაიხა, მიიღო წიგნი რუსეთის მეფისა-
 გან გამოგზავნილი დ სხუქქარი, წახვის შემდგომს მიიწატიეს სადი-
 ლსედ. აქ მოციქულებმა ურჩიეს ალექსანდრეს მიეღო რუსეთის ქვე-

შეგრძელობა იმ პირობებში, რა პირობებსაც ითხოვდა რუსეთის მეფე.

საქართველოდან გაგზავნილი მოციქული ეაფლან, ინსკინა რუსეთის მეფემ 13 ოქტომბერს 1588 წელს. ეაფლანმა აცხადა მეფეს კელსედ, მიაწვდის წიგნი ალექსანდრესი და სხუთრები, ნახვის შემდგომს მეფემ მიიპატოყა ეაფლან ხადილსედ, რომლის გათავების შემდგომს ალექსანდრით სავსე ტოლომა და ოქროს სტაქნეში. ალექსანდრე თავის მოწერილის წიგნითა სთხოვდა, რადგან ასეა ქვეშევრდომი იყო რუსეთისა საქართველო, მოეცა შემწეობა, და დევნა მტრისაგან. ამასთანავე მოახსენებდა, რომ საქართველო ქრისტიანობის სარწმუნოებასედ იდგა ათასი წელაწადი მეტი. საქართველოს მოციქულები სთხოვდნენ მეფეს, გამოეცხენა კარგი მასწავლებლები, მღვდლები, ბერები და მსატყრები. —

25 თებერვალს 1586 წელს, მეფემ გამოუცხადა იმათ რომ რადგან მიიღო თავის ქვეშევრდომობაში. ეცდება, კიდევ საქართველოს კეთილმდგომარეობისათვის; აღუთქუა აგრეთვე გამოეცხენა კარგის მასწავლებლებისა, რამწაგნ გზებს გაეცდნენ. ამის შემდგომს მეფის ბრძანებით მოციქულებს ქქანდათ რქვეა საზინადარ ივანე ტრასნაიკოვთან. ამ რქვეაში ითხოვდნენ ქართველები მოეცა რუსეთს (ვარი) ოცი ათასი კაცი, შეეცალების დახმარებლათ; ამის გარდა, რუსეთის ავლო იმათი სტასტო ქლავი ტარკი და არა რქმუნებოდა არაფერში რუსეთი იმათ მთავარს არცა თუ მშინ, თუნდა თავისი შჯდამოცა ამანათთ, რადგან შჯლები იმათ მთავარს ძალთ უმრავლესნი ქქანდნენ. ამის გარდა მისცეს ცნობა ზოგი ერთის გზებისა, საქართველოსაკენ. შემდგომს რა გამოეთხოვენ, მეფემ დაბარა ალექსანდრესთან, რადგან თავის ქვეშევრდომი მიიღო, ამისათვის იმავე დროს ბძანება მისცა სტრასანის მსუდართ მთავარს, გაეცხენა ვარი შეეცალების დახმარებლათ. ქართველ მოციქულებს გამოატანა თან თავადი სჟმეონ ზეკიიგოროდსკი და ტარსა სტონოვი; მოსწერა წიგნი, რომელშიც იყო დარიგება, თუ როგორ მოიქცეს ალექსანდრე, რუსეთის მღვრელობისა ქვეშე; ამის გარდა გამოეცხენა საქართველოში სხუა და სხუა საცნების მასწავლებლები, აგრეთვე ბერები და მღვდლები, რომელთაც იტოვდნენ სატყის დასატვა.

საქართველოს მოციქულები გამოვიდნენ მოსკოვიდან 18 აპრილს 1589 წ. 23 რიცხვს ამავე თვისა და წლისას, მეფემ გამოისტუმრა

თავადი ხუმონ სეკნიგოროდსჳი ჭ კარასი ანტონოვი. ამით გამო-
ატანს მასწავლებლები, სასუფლო: ზაქსეი, ბერი წმინდის სამებას
მონასტრისა, მღუდელი იოანაძე, დიაკონი ჭეოდოსია, ორი მღუდ-
ელი ბაქრაძე და მიტრა; ჭ დიაკონი თეოდორე ივანიშვილი.

წიგნით, რომელიცა მოუტანეს ალექსანდრეს რუსეთის მეფისაგან
არწმუნებდა მეფე საქართველოსად მსოფრეულობას, მოასხენებდა ვი-
ხარ უბრუნებდა ჭ აწიბებდა, ატრასხანიდგან ჭაბის მოშველებას,
შეკვადების დამარცხებას ჭ გზის გაკეთებას რუსეთიდან საქართველომდინ
ღ უმისრად ხიარუფს; ამისათჳს ალექსანდრე ჭ იმის შემდგომდრეა უნდა
ყოფილიყენ ყოველთჳს რუსეთის ერთგულნი, არასოდეს არ შეერთებულ-
იყენ რუსეთის მტერთან ჭ არცა ნება მიეცათ თავიანთი მეგობადრე-
ებისათჳს, ყოველთჳს ყოფილიყენ ატრასხანის მსგადრთ მთავრის
მონასტრებში ჭ კმდათ რუსეთის მეფისათჳს ხარკად ის, რაც კე-
რეა რამ მოადგებოდა საქართველოს სასუფლოში, უკეთუ რომე-
ლიმე მხარე, სერბებსა, ან მეკვადებისა ანუ სხეწასდესი გაბედადა
მეფის წინააღმდეგობას, მაშინ ალექსანდრე უნდა შეერთებულყო,
ატრასხანის მსგადრთმთავართან ჭ ერთობის, ძალით დაემარცხათ
მტერი, ატრასხანის მსგადრთმთავარს აგრეთვე თავის მხრივ უნ-
და მიეცა შეპყობა ალექსანდრესათჳს. უკეთუ გაბედადა გიმე ანუ
იმის შემკვიდრეთი გაუგდნათ რუსეთის მესხანათობა, მაშინ ალექსანდრეს
უნდა დაესჯა სახტავად.

ეს წიგნი დაწერილი იყო აშრილის თვეში 1589 წ. ამის გარდა რუსე-
თის პატრიარსი სწორდა ალექსანდრეს წიგნსა ჭ ხიასოვდა მივარე-
ლობას იმ სამღვდელთ პირებისად რომელნიცა გამოუტანეს რუსეთის
მეფემ; ამავე საგანსად მოსწონა წიგნი პატრიარსმა, ივერიის მიტრო-
პოლიტს სიგლოვსს, —

1590 წელსა, რუსეთის მოციქულებმა აწიბეს თავიანთი მეფესა
რომ მთავრმა ალექსანდრემ გაისტუმრა რუსეთში ქაღალტის გრემითგან
მოციქულები ხუელიმან ჭ ხერმეტი, საკუთრად იმისათჳს, რომ მოას-
ხენონ ალექსანდრეს მაგიერ მადლობა ესრეთის რუსეთის მეფის შე-
წყობისა ჭ მივარეულობისათჳს. ამასთანავე გაუგზავნა ალექსანდრემ
მეფეს ხარკი: ერთი დიდი ხარკე, თჳლ მარგალიტით მოჭედილი
ღ ტყრა ნაჭერი თარხი; ღურჯი ცხენი, ოქროს იარაღით აღკზმული;
რუსეთის პატრიარსს გაუგზავნა თავისი მეუღლას მაგიერ, ერ-

თი ნაჭერი ფარსეული; ექვსი ნაჭერი ქამსა და ორი ნაჭერი ბერის-
თვს შავი ფარსეული; სოლო ქართველი მიტრონოლიტა ნიკოლაოზ,
გაუგზავნა ლურჯი ცხენი.

რუსეთის მოციქულებმა ესეც დამატეს, რომ ქართველების მოცი-
ქელთ სულეიმანსა ჭეკანდა თან ამაღათ ექვსი კაცი, სოლო სურშიტს
ოთხი; გაემართნენ იმ გზით, რომელითაც გამოაიკეს რუსეთიდან
საქართველოში, და რომელსედაც აღეკსნადრემ ამუშავა კატეხი, თოვ-
ლის გასაწმენდად და ხეების გასაკაფავად.

როდესაც რუსეთის მოციქულები თავადი სემონ სვენიგოროდსკი
და ტარსნატონოვი დაბრუნდნენ საქართველოდან მოსკოვში, მოასხე-
ნეს შეიფეს უოველივე თავს გადასავალი და დაუმატეს; მთავარმა აღე-
ქსანდრემ, იმ უმად ქადაქს გრემში მეოფმა, მოუწოდა რუსეთის
ზავსკია ბეჭს და გაგზავნა მთავარ ანგელოზის მონასტერში; არსიმა-
ნდროტმან ამ მონასტრისამან ათანასიმ, რომელიცა იყო ნათე-
ხავით ბერძენი, მიიღო გალანის კარებებთან და შეიფანა პატრიარქ-
მით ეკკლესიაში, სადაცა სთხოვა იმას და სსუათა რუსეთის სამღუდ-
ლოთაცა ეწირათ იმასთან ერთად. მეორეს დღეს, ესე იგი ბზობის
კვირას. მაშინ ზავსკი ბერმა და სამღუდლოთა ყურადღებით გასინ-
ჯეს ამბიონი და შენიშნეს, რომ არცა ჭეკანდა დაიფარა, არცა სსუა
შემელობილებსა, არცა ჭეკანდა ის სსხე, როგორც მოითხოვს ეკკლესი-
ური რიგი; ამას გარდა არ იყო ინდიკტიონი, სსარების კასში იყო
ტყავისა და ზედ არ იყო გამოსატულება წმინდანებისა; აგრეთ-
ვე არ იყო წმინდანების გამოსატულება ბარძიმფეშხუმზედ. ათანასე
არსიმანდროტის სიტყვებითგანა სჩანდა, რომ ეს მთავარანგელოზის
მონასტრის ეკკლესია იყო გაკეთებული ოც და ხუთის წლის წინათ. მაგრამ
როგორც ოდიკის ზედ წარწერითგანა სჩანდა, ეს ოდიკი დასატული
ას ორმოც და ათის წლის წინეთ, გადმოტანილი იყო სსუა ეკკლე-
სიითგან; აი რა ეწერა ამ ოდიკზედ. «სსეელითა უფლისა ჩუქნისა
იესო ქრისტესითა, — მიტრონოლიტი ნიკომადი, — მეფობასა მართლ-
მადიდებელის მეფის გიორგისათა. 1440 წელსა.» ზავსკი ბერმა
უთხრა მაშინ არსიმანდროტს, რომ რადგანც ასეთი უწესოება იყო
ეკკლესიაში, უნდა შეიცვალოს სრულებით და ეკკლესიაც კელასად
უნდა ეკურთხოს; მხოლოდ მაშინ რუსეთის სამღუდლონი აღსარე-
ლებდნენ საღმრთო ღიკურგისა დიდს ხუთშობათს. და უკეთუ არ.

სიმაღლითი ნებას არ მისცემს ამაზედ, მაშინ გერც შეუძლიან ამ სამღუდლოთ გარდასადონ წირვა. არსიანდრიტმა ამაზედ უზახუსა, რომ იერუსალიშში, წმიდა მთის ეკლესიებიც ამ სასიდე იყო შეკობილი; სოლო რაც შეესება ეკლესიის კადმოურეთ გუროხეას, ამაზედ არცა თუთან ღ არცა მთავარი ალექსანდრე შეიქმნება თანასმა; სწირამენ თუ არა, ეს სრულებით იმათი ნება არის. ამის შემდეგომს ზაკსეიმ ღ სამღუდლოთა მოისმინეს იმ ღამეს ღოცვა, მეორეს დღეს ცხეკარი ღ წირვა. ეს სამივე რიგი აღასრულა არსიანდრიტმა თანახემ, რომელსაცა ეწოდნენ საბერძნეთის სამღუდლონი. ამ დროს ალექსანდრე ისმენდა ღოცვა წირვას თუთის კარის ეკლესიაში. ალექსანდრემ დასატყინა სოლოლს თოლოში წმიდა გიორგის ეკლესია რუსეთიდან მოსულთ მსატყართ სამღუდლოთა ღ არ გაუშვა წაეყანათ თან რუსეთის მოციქულებს.

შესასებ ჯარით შემწობისა, რომელიცა სოსოკა რუსეთის მეფეს ალექსანდრემ, მოციქულებმა უთხრეს, რომ ამ საგანზედ იყო ბძანება მიტყეული ასტრასანის მსედაროთავარზედ, ღ როცა საჭიროება მოითხოვდა, უნდა ალექსანდრეს ეტნობებისა ამ მსედაროთავარისათვ ღ გაეგზავნა ტყენები, მიეტა გზის საგმლი, როცა მოსულიყენ რაც მონდომდათ ღ საჭირო იყო სალდათებისათვ, სრულებით უნდა ყოფილიყო ალექსანდრესი.

1490 წელს 30 ნოემბერს, მივიდნენ მოსკოვში საქართველოს მოციქულები სულეიმან ღ აღასურშიტი, თოლოდრე მეფემ მიიღო თუთის სასახლეში 23 დეკემბერს. იმათ მიატოვს ალექსანდრესაგან გატანებული წიგნი, რომელითაცა აღნობებდა, რომ მთის ხალხი აწუსებდა საქართველოს; დღე მოსვდებათ თუ ღამე ეტეშიან ქართველებს, სადაც მოასწორობენ იტყრენ ღ მიჯყეთ ტყეეთა მთებში, დიდ სიმაგრეებში; ამისთვს ქართველები სთხოვენ მივარველობას; გზა თერგიდან მოვიდებული საქართველომდინ სწორეა ღ ჯარს ავილათ შეუძლიან გამოვლა. ამას გარდა სთხოვდა, კადვე გამოეგზავნა მსატყრები, რადგანაც ადრინდელი გამოგზავნილი მსატყრები, ვერ ასწრობდნენ ეკლესიების დასატყას ღ ძველი სტუბის განასლებას; სთხოვდა ზარბაზნების ჩამომსმელებს, რომ ეს ჩამოსმა ესწავლებინათ ქართველებისათვსაც.

1491 წელს, 7 მარტს, მეფემ უბრძანა საქართველოს მოციქუ-

ლებს, რომ საჩქაროთ გამოგზავნიდა ჯარს მთის მტრების მოსაგერებლად, აგრეთვე მსატყრებს რამდენიც საჭირონი იყვნენ; სოლო რაც შეესებოდა საზღაპრების ჩამომსხმელებს, რადგანც იმ დროს ამ საქმის მცოდნენი მხოლოდ ქალაქში იყვნენ & იქ ქარსანებში მუშაობდნენ, ამისათვის იმ უამად კერ გამოგზავნიდა; მაგრამ მასტყვი ბანება სტრასანის მსუდარტომთავარს, რომ რაც საჭირო საზღაპრებში იყო საქართველოსათვის გაეგზავნა. ამ დამოკადებულების დროს ორთა მეფეთა შორის, უნდა მოვიხსენიოთ რომ, მამან ალექსანდრეს ჭყვანდა ჯარის კაცი, მხოლოდ ორმოცი ათასი.

21 აპრილს, იმავე წელაწადს, რუსეთის მეფემ გამოაცხადა საქართველოს მოციქულები გრამოტით, რომელშიაცაწყვდა რომ გზავნიდა ჯარსა წინამძღოლელად ით თავადის გრიგოლ სასიკვანას, მთებამ დასაჭერათ. ამ ჯარისათვის უნდა შეაერთებინა ალექსანდრეს თავისი ჯარი. ამისთანავე უგზავნიდა ორს მსატყარს. მესაზღაპრებს, რადგანც საჭირო საქმე ჭქონდათ მხოლოდში, არ უგზავნიდა, მაგრამ აღუთქვამდა კი, რამწამს საქმეს შეასრულებდნენ, ერთს კარცს ამ საქმის გელახანს გამოუგზავნიდა. —

ამავე დროს ნაბრძანევი ქმნიდა სტრასანის მსუდარტომთავარს, აედო ქალაქი თარგო & ყოვლის ძალით გაეწმინდა გზები საქართველოსკენ. ბორის გოდუნოვი მოსთხოვდა ალექსანდრეს მეფის ბრძანებით, რომ თითონ ალექსანდრე დასწრობოდა ომის დროს, ამასთანავე გაეგზავნა რუსეთის მეფესთან, თავისი შვილი გიორგი, ანუ მისი წული გიორგიანე მადლობის მოსახსენებლად & აცნობებდა რა საჭირო საქმე ყოფილიყო, ანუ ექნებოდა რამე ალექსანდრეს ბორის გოდუნოვის შირით ეცნობებინა მეფისათვის, უმისოთ რაც ერთს საქმეს არ მიეღწივა მეფემდინ. —

(ზოგი მერე იქნება)

მ. კერ.

ს. ლაქბოს ჟურნალი.

გაჩნევა სიღარიბისა და სიკვდილის შორის; — ჩუქნი ქართველთა ქალები და იმთავითვე; — გასსვავება ტყუილისა და სოფლების შორის; — ზოგი ერთი მხოლოდ ქართველთა ქალები; — ღოტის გამო სწივარი და განჩივრად ახედიან. — მიხვნი ქალების ყვედრება.

ქართველები საზოგადოდ ღარიბები არიან! — რას ანობთ? ვინ გითხრათ ეს ასეა ანაზი? სუ დაივრებო? ეს უცნაური მოგონება, სიჭრუვება! ქართველების სიღარიბე ეს უაღრესია. ღარიბები არა და გოტრებიც გახდებიან! დიან, გოტრები! როგორი გოტრები, იტი? ისეთი გოტრები, რომ რაც უნდა ბევრი გეჭიანდეს, რაც უნდა ბევრი შემოგვივიდეს, რაც უნდა უთქვამდეს და უნდა იმით, — მეორეს დღეს ცალი იფიქრებ და რა გეზადია, ვინაში სულ თავები დასტავი, — ამა მამის გვეწვევა სოფელს იხვრა აი! გულისხმიდრითან იხვრა, — ამა მამის გვეწვევა სოფელს იხვრა, რომ უფრო უგდებდეს ვინაში უმეტესი, შეიბრადებს, საწყადს მეტად უჭირს, ისე არა თუ, შესაბრადებელი არა, სასტილოა! რათა? ამისათვის, რომ თავის გულისა და იხვრის მარცხი იხვრის ბრძანება! დალოცვილებო, რა არის, რომ აჭმდინ ჭკუასეუდ ვერ მოვდივართ; ერთსელ გოხიერებასაც დაუბრუნდეთ, ამ დრთისაგან მოცემულს გოხიერებას, და ჩუქნიგნით შე-

უწყნარებელს. ამ კოტრობის შემდეგ, მოკვლევივართ ღეროთის სმით ვიძისით, თანსმობა არ არის ჩუქნშიო, ერთობა არ არისო, სიყვარული სომ სულ ამოწყდა ჩუქნშიო. მას რა იქნება, ღ რაღა თქმა უნდა, რომ ერთობა ღ თანსმობა, ძრეულ შორს წავლენ ჩუქნგან;

რა ერთობა იქნება იქ. სადაც ღონე მოკლებული ცდილობს ყოვლის ღონისძიებით კელში რამ ჩაიკდოს... შემოთ რომ ესთქვით, ჩუქნში ადარც ერთობა, ადარც თანსმობა ღ ადარც სიყვარულიაო, — აქ ერთში დიდი შეცდომა მოგვივიდა, ისრეთი შეცდომა, რომ ძნელა მოსატყუებელია! სიყვარული როგორ არ არის, მას ეს სიყვარული არ არის, რომ ჩუქნი ემაწვილვაცობა, ღ რა ემაწვილ კაცობა, თუთან ჩემისთანა დავაჟვაცებული, დამჯდარი ღ თუთქმის მოსუცებული, ძრთელი დღე ქარაფუტია, ძდედრქმნილებას დავსდევთ; ისიც როგორ, იცით, ისე, ისე, ღ რაღა ისე, ისე გატაცებული კვევართ, რომ გვათხრან კლდეზედ გადავარდითო, უნდა გადავარდეთ; თუ ეხერ ნაზურის ღ მისაზიდავის სმით გაიგონეთ: ახა თუ გიყვარდე, სვალ ბაღი არის კლუბში ღ... რაღა ღ, განა არ იცით, ითსოვს რასმეს რომ უყიდოთ ღ რაც რამ გაზადიათ, სედ გადავოთ; ასლა იმ ბაღში რაღასა ბძანებო, თავმოწონებით ვაშამსედ რომ შეიშატყუებთ თავისის კველურ თანაშეზრდილ, გაეშამკებულ ღ დასკლდონებულ ამსანაგებით; — ოჲ, მივაგენით, თურმე ეს ყოფილა მიზენი ჩუქნის გაკოტრებისა; ქალებო! ოჲ, ქალებო; თქვენ ძრეულ ბევრის შემძლენი ხართ; თქვენ ადგილათ შეგიძლიანთ გამართოთ კაცობრიობა ღ დააყენოთ სწორე გზაზედ; — ერთი უყურეთ, ხეირო არ არის, ვის ვეუბნები ამას, . . . ღ თუნდა კიდეც გუფს მოდგინებით უნდოდეთ, რა გამოვა, — ჩატმა რომ უნდათ, დასურვა, კა, მა, სმა, — თეატრი, — სოფკურ ბაღებში ტანცაობა; ჩუქნ რომ სწორე გზაზედ დაგვაყენონ, სომ ამოწყდენ მამინ ისინი შიმშილით; მამინ ვინ იქნება ამათი პატრონი; ერთს ქმარი რუხეთში ჭყავს გაქცეული, ძეორეს საბერძნეთში, ათინის ხანასავად ვითომც ღ, ცოლეზი გაქცევიან! — თქვენ ესა ბძანეთ, ჩუქნ რაზედ ვიჭარებთ ხაქმეს, რით ვერ შევიტყუთ, ჩუქნი ცოლები ჩუქნის სახლისათჳს არსა აკეთებენ; რას გააკეთებენ, როდესაც არ იციან თავიანთ სახლის კარები საითკენ არის, — განა დავადებიან შინ ერთს დღეს; განა სრუ-

ნამეს სახლისათჳს, კარისათჳს, შუღებისათჳს; ჩუქნ შუღებსა სრდიან გოგოები ჭ ბიჭები; ესენი არიან იმათი მასწავლებლები, ამათგან სწავლადენ ყოველს ჩინებულს ლექსებს, იმ ლექსებს, რომელსაც სმი-რად ერეს მოგვრამთ შუახაზარში; — თქუქნი მტერი დაიდუმოს რო-გორც ჩუქნი ცოლების გელში დადუმულები არიან; მადი ნუ დაი-დუმებიან; ცოლი გადის შინადან დილით ჭ შემოდის იმ ღამეს შუა-ღამისას, — ან რა საჭირო არის იკითხოთ სად მიდის; განა არ იცით ღოტის თამაშობა აქვსთ ერთ-ერთ თავისავით, უზრუნველ ჭ უღა-რდელ ქალის სახლში; ჩუქნცა გუბერდება შინ მარტო ჯდომი, — სად წავიდეთ? ამა ჭ ამ ქალის სახლში; მარტოაკელია, დროს გატა-რება უნდა, იმათი ქმარი ჩუმი დიდი მეგობარია, საღა ჟანდაყურებს არის წახული, ოქროს ზოდების მოხატანათ! — თქუქნ ასე თქუთ ჭ, იმის ცოლივი ხაყრდიან ქათიბებით დაბმანდება; ვისას წყალობით? — ეს ზემოთვე შეიტყუთ! — საღა ცხადია, ჩუქნი ქალები ჟაგრობენ ამა-სედა, თუ როგორ გუდავ ასე შეუბოგრად ღაპარებს; ანა, ბატო-ნებო, თქუქნ ნუ შეწუხდებით ჭ ნურც გაჟაგრდებით, შესაწუხებელი ჭ გასაჟაგრებელი თქუქნს უმომჩილეს მოხამსხურეს მოღაუბებსა აქუს, რადგანც თქუქნსედა ნაკლები შინ არც ამას ეგულებას; ჭ თუ სიანსლეხედ მიგარდა საქმე, ისე გაჟამანდება, როგორც კარგი კატა გუფსამოსულობის დროს, მაგრამ ჩუმი ბედი ეს არის, წიგნი არ იცის ჭ რას შეიტყუოს; — მართლა ჭ, საყვარელი ქათველია, ასე ზნეობის წამხადენი კიდეც არის რამ ქვეყანაზედა, როგორც ეს წყუ-ლი ღოტია!... სახლაგარნიანობაზედა გულის ატრეება, თავის დაწე-ბება, ყუჭის უგდებლობა, — ეს სომ მეტი საშინელებაა! ისეთი საში-ნელება, რომელიცა მრთელს სახლს მაწანთან გაასწორებს, თუმიცა ჩუქნის თვალისათჳს ძნელი შესანიშნია; მაგრამ სხუა საშინელება? ამა რა საშინელება? თქუქნ სომ გერ მიხედებით? ან როგორ მიხე-დებით, რამ დაჟგერებელია ეს ანბავი. — აი, რა საშინელება: ერთს სახლში, ღამის თორმეტ საათამდინ განაღებული თამაშობას ღოტო-თი, კაცებიც, იმათი ამოღენი, უაყანებენ კუთსეკებში, აშავობენ, იცო-ნიან. მოხდით ორს ქალს ჩხუბი, ერთი ქალი არის მოქალაქეთაგანი, მეორე კეთილშობილთაგანი; ჭაი აქეთ, ჭაი იქით; ანა, — ვერა რომელი დარბება ჭ აღერსი გერ შევლის; ბოლოს იქა-მდინ მიდის საქმე, რამ უმატიურ სიტყვებს ეუბნებიან ერთმანერთს

ღ რაღებზეც წამოხმსებენ. — თქუენ რა გგონიათ, როგორა თა-
 ღებს საქმე? მეორეს დღეს, კეთილშობილის ქმარს შეაქვს სხივარი
 სამხრეთში ღ თხოულობს დაკმარებულებას იმის ცოდნის შეურაც-
 სების მიტევისათვის. (რა ქმარია!) შემოაქვს მეორე შიშის ქმარს ზა-
 სუსი; იმართება გამომდებ, — მტუენდუა მოქალაქის ცოდნა, — მაგ-
 რამ უგარაოდ, ამ უგანასუნელს, რადგანც გადაწვეტილობის თანახმა
 არ არის, ანუ დიაცა შეაქვს უმადლეს ალაგს. ვაი თავის შერტყენას!
 ვაი ამ გვარად კაცობრიობის დაცემას! ვაი ზნეობას! ამ გვარად და-
 ცემულს ღ წამოღარს ზნეობას! — დღესაც გამომდებშია ეს საქმე ღ
 ვინ იცის როდის გათავდება, — მაინც ეს მოდგენი არ ეშვებაან ღო-
 ტოს, — როგორც გაღოთუელი კაცი ღ ღოთობაში გატარებული,
 სწორეთ ისე გატარებული არიან! ძალიან დაგიდევს ესენი სახლა-
 კარს; ძალიან საჭირო არის ამათაზე, თუ სამთარში სამთარის საზ-
 რდო არა აქვსთ შეტანაღი; — სოგი ერთი დარბაისელი ქალი, რომ-
 ღის ქმარსაც კარგი სოფელი აქვს, საფსულში სოფლად როდი გი-
 ახლებათ. რა იმისი საქმეა, უფროს, შედამსდევლობა იქონიოს,
 ან თავის გენასცედ, ან სენა თესვაცედ, ან საზამთრო შემის ანგ-
 რიშს შეუდგეს, შეამზადოს ყოველიფერი, რომ სამთარში სასეი-
 დელი არ გაუხდეს! — რათა? ეს იმას რათ შევხება? ეს რომ ამაღს
 გამოუდგეს, ქალაქს მოაგლდეს, სოფელში შემაქცეველი რომ არაიან
 ეოღება, იქ რომ დაგვლოცნებული ქაღებას საზოგადოება არ არის,
 აბა ვისთან გაატაროს დრო, ვის ეთამშაოს ღოტო! — ღჲ, ყოვლად
 უბედურებაჲ, ღ კიდეე ყოვლად უბედურებაჲ! უბედურო კაცობრიობაჲ
 ღ კიდეე უბედურო კაცობრიობაჲ, როდემდის უნდა იარო ამ გზა
 არეულ ასრებით; თითქო მშენებელს, გაუდარებულს ღ ყოველ მი-
 მოთქმათაგან მოკლებულს ბუნებაში დროს გატარება არ შეიძლება;
 თითქმის ეს დროს გატარება არ იყოს, როდესაც ოსტეუთსაჲ მწიანე
 სავერდ გადავრულ მანდერებთგან უნის მგის ღ მუშების გუგუნის
 სმა მოისმის; როდესაც კაღოთგან ჭკრეო, იმ ნაყოფს მუშაკობით
 მოზრებულს, რომელსაცა ძვირფასათა ყიდულობა სამ-
 თარში ღ შესს ყოფა ცხოვრებას ზედ აგებ; იმ ნაყოფს, რომელიცა
 დმერთს შენთს თავისის უსვის კელით მოუგია ღ შესვი ვერ იქმა-
 რებ; სხუას მიაქვს ღ სხუა გტარებს; — სახლ-კარაიანობის ყურისგდ-
 ბა ღ საზრდოს გაფრთხილება ქაღის კაღია; შვლების ცაღა თაგ-

დახირველად, მინამ ზატარები აჩიან. — ქალების გაღია! ასღა ამ მო-
გაღობას ვინ ღასრულებს, როდესაც ერთი ნიძუტი ჩუქნი ქალებიშინ
არა სსდებინ; თუნდა დასდნენ შინა, თავიანთ ტანისამობის
მორთულობას უნდებინ ღ იმთი ფიქრი იმშია გატაცებული; იმ
ტანისამობში, რომელიცა. — ქმარს, მოუზოგებია ვინ იცის რა
სასით, შეჭვირებათ, თუ შეუჭირვებდა; — მოქონა კაბა, იყიდა, — ი-
ყიდა, შეაკერვინა, (თუთონ სომ შნო არა აქვსთ არც ამაში, ამ შემ-
თხვევაში მდიდრების ფრანტუქანები ღ თან კიდევ დაიცინებინ)
შეაკერვინა, ჩაიცო; ჩაიცო ერთსელ, — გათავდა, — მეორეთ ღარ გა-
რგა, იღიას ქვეშ ოფელი მოსვედრია ბეკრის ტანციობით; ღარ
არის კარგი, თუნდა კარგოდეს კიდევ, მანც ღ მანც მობეზრდა! —
მობეზრდა — გადმოაწყო მის სუთს, — შეაკერვინებს ბოსჩში
ღ დაიბარებენ დაღა დედაცატებს, რომელთაც დაქვსთ კარ ღ კარ
ღ ჭედიან შეიღ თუქინან კაბას, — თქუწნ როგორ გგონიათ? როგორ?
არა, როგორ? სუთ სუთ მანეთათ! დას სუთსუთ მანეთათ! ყურებო
ნუღარ გაიგონებთ მაშედ მეჩად, ამ სმინელს ოჯახის დამატე-
ველის ქალების მოქმედებას! ჩუქნი რომ ჩუქნის თვალთ არ გვენას
კიდევ არ დავაჯერებდით; მაგრამ ცაცელი ეს არის ღ ესა მწკამს გულის,
რომ ჩუქნის თვალთ ვნსკით ღ დავრწმუნდით. ანა, კაითას! თურ-
მე ეს ყოფილა მიზეზი, რომ ჩეში სხალის მეგობარი, მეჩე როგო-
რი მეგობარი, — ერთგული, — როგორცა სხალს თავის თავსა, — ასე
უწყალოდ ანიკებს ჩუქნის უმისოთვე ღატაკს ქონებას; მალ მალე
მოძობს, «კაბა არა მქვს», შე გურთხეულა, რამდენი თქო კაბა არა
მქვს, მამინ როდესაც რომ ყოველთს იყრამ, თითქმის კვირაში
ორჯედ; ეს ქალქის მცაფიები, დღეში ორჯედ ღ სამჯერ
შენგან კი არის დაქვლილი ღ!.. «უკაცრაოთ!» მიზანსებს, — მარტო
ჩუქნით კი არ უნდა ვიფიქროთ, სხუბსედაც უნდა ვიფიქრობდეთ
მიზურხულებს ამა ღ ამ ღარიბ ქვრივს დედაცაც, ობლების ზატარის
განუქე — მეც სწორე მოგასსენოთ მეჯროდა ღ მისაროდა, რომ ამ-
ისთანა მადლიანი დედაცატი მეკანდა სხალში, — აფერუმ ჩემო ერთგუ-
ლო სამდროთ მეგობარო, აგრეთი შედლიანი ყოიღსარ, რომ შეი-
თუქინანი კაბები სუთსუთ მანეთათ გიყიჯვინებია ღ ეს სუთი მ-
ნეთებიც ღოტონედ მოგისმარებია; იმ ღოტონედ, რომელიცა იქ-
ნება მევე გამისდეს თივში სცემი ღ იმ აზნელისციის მზგაგსად უკ-

სადეკარი. არც ეს არის გასაკვირველი, რომ სიბერის დროს ესეც შეემატა და თავი მოეჭრა; — ეჭვსა მარტო შე, სუფევლანი ესეთი არიან; სულ, საზოგადოდ; რა გქნათ, თუ იტყვიან, სულ არ არიან, — გარკვევით ბევრნი არიან, რომელნიცა ერთგულად ემსახურებოდნენ თავიანთ სახლკაცსა. რა უფოთ! სამი და ოთხი; ოთხი და სუთი; — თუნდა ათი და ოცნი, რა გასდებიან მილიონ სახეებს სახლში!... იცით გადევ რა? ღმერთო შემიწოდო, ეს რა უბედურებაა! ზოგი ერთი ქალი, გსენთში რომ მამული ჰქონდეს, მეტი როგორი მამული, ძვირფასი! — ტფილისის სხლო მასლო სოფელში მიდის; რა არის იქიდან ქალაქს მალ მალე მოხდომს სოფელ და იუნორის იმისი გამტკრისებული სუნი! ამის მიზეზებს ჩუქნივერ ვიტყვი. ეს შორს მოვა და არც რიცია; მხოლოდ აშისკი ვიტყვი. რისთვისაც ასე შეუბოროდა გულმანაკები მკითხველებს და ასე შეუბოროდა გამგებანებ ჩუქნს დამღუბავს სასიეთებს! ახა რისთვის?

სწორეთ მითხარი უმატივერელებო ქართველო შეიხსენებო, მტრებაში ნუ ჩამოხრთები, რომ ვებრძოდე ვისმეს, ანუ მძადვებს, — არა ღმერთს ენდევ; გეფიცები ქართველობას და ამ ქართველების კეთილმდგომარეობას, რომ მიყვარან ქართველები, კეთილი მსურს ქართველებისათვის, — გარკათ იფრ, ვინც ვის უყვარს სულ ის აგონდება და იმარცხდება იქნება, — მიყვარან ქართველები და ამისათვის ვალაშაკობ, — გვება როგორც ვაგისწორეთ ჩუქნიანყოფი და დასლათელი გზა — გაწერებიან? რა მენაღვლება! რამდენსაც გაწერებიან, იმდენს უფრო დაწვერ, ამ წელიწადს მოტფილი ვარ, — წამართმევენ რასმეს? რას წამართმევენ რა? არა მასადია რა ერთი ძეგლის, რომელიცა ჩემდა საუბედურეთ შემჩნა ამ თხუთმეტის წლის შრომის შემდეგ. ან რათ ავეყვი იმათ წერამას; — განა როდესაც მამა შეიღსა სტუქსავს ავინ რიბათხმე, — წერება, ჯავრობს, ბევრჯერ გადევრ იღანდება, — მამა კელს იღებს? არასოდეს! ბევრი საღამარავო მსჭებს ჩუქნს ქალბატონად, სულ ერთიან რაც რამ ვიცე ცისკრით ვალაშაკობ, ეს არის ჩუქნი მკენე, — ზოგს შეგატყობინებ შემდეგამს წნომ-რებაში საყვარლო ქართველო მკითხველო, მინაჯისნი ვი ნება მომეცით, ავთავალაშოვთავარიადო ჩუქნი ცხოვრება.

რომ არა დაეკლო რა, ჩემგანთ ნათქმევში, ან ტყვილი არა ვთქვარ, რომ სამრახისი არ შევიქნე, — მე მართლის თქმა მიყვარს, ამასთანავე

პირდაპირ; ტყვილების დ მოგონების შტერი ვარ! ჩემი ფოფა ცხო-
ვრება დამიდაშების სიმართლესედ დ სიმართლესედვე ვაშირებ გადა-
გებას!..... ნსვამდინ!...

მოლაებე.

იოანე გუტენბერგი.

(წიგნის დაბეჭდვის მოგონება).

იოანე გუტენბერგი დაიბადა 1397ს წელს, მაინცის ქალაქში. — მამა იმისი იყო ფრიდრიხ გენსეტლეიში, რომელმაც მიიწეა თავის ცოლის გვარი, გენსეტლეიში. (1) იოანეს ეძაწულა აზრის აზრის სსომს, მაგრამ 1436 წლიდან 1438 წლამდე ქვეყნის მმართველი და სარგებების გამკეთებელი იყო. უწინდელ დროებში გუტენბერგის სახლი ძალიან მდიდარი იყო და ცოტა ხანს უკან გადაიხიდა ისრე, რომ საწვავი იოანე თავის ღირსი ძიებით ფუფუნებას მოუღობდა. იოანე დადიოდა სხვა და სხვა სასუბში და წიგნის წერას და კითხვას აწვავდა, აქედან ფუფუნებას აგროვებდა, იმითი ცხოვრობდა და თავის თავის განათლების საჭიროებაზედ სარგებდა.

წიგნის დაბეჭდვის ქასრი უნდა მოხლოდა კისმეს, ამისთვის, რომ იმ დროებში სატებს ბეჭდავდნენ თავის წამოთქმებით. აი რეგორა ბეჭდავდნენ: ზატარა მსხვილს ფიცარზედ ამოჭრიდნენ სატის თავის წამოთქმით. ზირისაზე სატის გამობერილი უნდა ყოფილიყო და სხვა სატები ისრე ამოჭრილი რჩებოდნენ. ამ გამობერილ სატე-

(1) გენსეტლეიში: უწინდელ დროებში ჩუქურლეა ქქონდათ კატებს თავის ცოლის გვარის მომატება, თავის გვართან. იოანეს გვარი იყო გენსეტლეიში გუტენბერგი.

შესაშავათა ღებავდნენ, ქალაქდს დაადებდნენ ზედა, ქალაქდზედ გა-
მოხსატებოდა ჰიროსასე სატისა. ამ ღონისძიებით ვისმეს შეეძლო,
რომ ასოებიც გამოესატნათ, მაგრამ ფიქრში აწავის არ მოუვიდა
იოანე გუტენბერგის მეტსა. — ზიკველად იოანე მთელ წარმოთქმას
გამოხერხებს ამოხსრიდა და შავათ ღებამდა, მაგრამ ამისათვის ყოველ
ტრიქონისათვის უნდებოდა ცალცალკე მსხვილი ფიცარი და კიდევარ
ზოგან კარგათ არ გამოდიოდა ასოები. ამის შემდეგ იოანემ კარგი
საბეჭდავი მოიგონა, რომლითაც კარგათ იბეჭდებოდა. მასთან რა-
გორც ზემოთ მოვისსენიეთ ღარიბი იყო იოანე და სხვის ფულით
მუშაობდა და მასლასაც ყიდულობდა კიდევ. საბეჭდავი რომ მოა-
გონა იმის აქეთ დიდი ხანი გავიდა და იოანეს ფიქრში მოუვიდა,
რომ ყოველი ასო ამოჭრილი იყოს. მასთან როგორც უნდა ასოებს
იხრე გააწყოფოს და რამდენიც უნდა იმ ასოებით წარმოთქმას
დაბეჭდას. აი ამ რიგით იყო: იმასა ქქოდა გამოჭრილი შუდი
ასო ღ. მ, ე, რ, თ, ი, და ამ ასოებისგან დაბეჭდა ექვსი სიტყვა:
ღმრი, ღმი, ერთი, ღმერთი, ღრი, ღი, ეი; აი ამ ცალცალკე ამოჭ-
რილი ასოებით შვიდი სიტყვა გამოვიდა და თუ მთელი სიტყვა
ქქანიყო გამოჭრილი ეს სიტყვა დაჩემოდა ერასიტყვათა (ღმერთი)
და მეორე ღარი გამოვიდოდა.

აქდამა ჩანს, რომ იოანეს დიდი ნიჭი მოუკადა წიგნის ბეჭდვისა,
იოანემ მშინვე შეატყო იმ ასოებსა, რომ მალე იხრისებანო და ცუ-
დათაც გამოდიან ბეჭდშიო, და კიდევარ ჰყვარა ჯოფა და ღრე იგარ-
გება იმ ასოების ამოთღმში, მეტადრე საბლიის დაბეჭდვისათვისაო,
ფიქრობდა, რომ რამე ღათონას ასოები ჩამოესხა, მაგრამ ამის ასრუ-
ლება არ დაჰმარა და სტრასბურგიდამ გამოვიდა და მანცის ქალაქ-
ში წავიდა. იქ ერთ მდიდარ კაცს გაუჩუკობოდა ფაუსტსა, და დაწმირ-
დნენ ერთმანეთს, რომ მანცში სტამბა (ტიპოგრაფია) უნდა გაეღოთ.
ფაუსტი დაწმირდა იოანეს, რომ სარჯი ჩემი იყოს და შემოსავალი
შუაზე გაყოფოთო. იოანე თუ კარგ სტამბანს კაცს გაუჩუკობდებო-
და იმისი საქმე უფრო კარგათ გაკეთდებოდა, მაგრამ საწყალი იო-
ანე მოტყუვდა და უხვანდისო კაცმა კაღში ჩააგდო კიდევ. — მანც-
ში იმან ღათონას ასოები ჩამოასხა და ეს ასოები უფრო წერილი
და ღამისები იყვნენ; აი როგორ აკეთებდა: სხაღენძის ნაჭერზედ ჩა-
ღრმავებული ასო იყო, და ამ ჩაღრმავებულში ტყვიას ასხამდა, ამ

წიგათ გამოვიდოდა ერთი ასო. ერთ დღეში რამდენ ასოს ასოებს ჩამოასხამდა და იმ სის ასოს ამოჭრისათვის ერთი დღე მოუწადებოდა. აქედამა ჩანს, რომ უფრო მეტი ჭკუა და გონება მოუწოდა ამ ცოტას სანში. იმან პირველად ბიბლია დაბეჭდა; დაიწყო ბეჭედა 1452ს წელს და შეასრულა 1455 წელს. ეს დიდი ჯაფა ძალიან ძვირათ უღირდა იოანეს. ამ ერთ წიგნისათვის, რომ სამი წელიწადი გასულა დაბეჭდვისათვის, ჩანს რომ მაშინ არ იყო ჯერ კარგათ შერეულბული რატ ტიპოგრაფიას მოუწადებოდა. როცა ბიბლიას ბეჭდამდა, მაშინ იოანეს და ფაუსტს პეტრე შეფთყერი შეუმეგობრდა. გერნსტემის ქალაქიდან. შეფთყერი უფრო მცბიერი კაცი იყო და მოიგონა სხუანაირი მაშინები ტიპოგრაფიისათვის და სხუა გვარად ჩამოასხა ასოები. ფაუსტს დიდი ხანი უნდოდა ჩამოსდოდა იოანეს და რომ უფრო შენიშვნა შეფთყერისათვის მცბიერება შეუმეგობრდა იმას და თავისი ქალიც მიათხოვა. როცა იოანემ თავისი საქმე სრულებით გაწყო და გააჩივა, აქ დიდი უბედურობა მოუვალა, ფაუსტმა მოითხოვა იმისაგან თავისი ფული რაც დასრულებული იყო, მაგრამ ამის წინათ ფაუსტმა ამატა იოანეს ეს სარკი და ესლა კი უცრად მოითხოვა. იოანემ გერ იშოვნა იმდენი ფული, რომ მიეტა ფაუსტისათვის და ფულის მაგიერათ თავისი ტიპოგრაფია მისცა. ეს ამბავი მოხდა 1455 წელს სამთარში. საწყალი იოანე ამ კაცს შეუმეგობრდა თავისი საქმე. თავისი ტიპოგრაფია, თავისი ქონება და სიცოცხლე სულ იმას ჩააბარა და საშინლად მომტყუვდა საწყალი და თითქმის დაიღუპა მწუხარებისაგან, უფულოთა, უბურთა შეშვენილად თვნიერ ყოვლის მფარველობის და უმიჯობითა, რა უნდა ექნა საწყალს იოანეს მაინცში? ჯა, რას იტყვით ამასედა!

ამ უბედურობით რამდენიმე ხანს დარჩა გიდე ქალაქში. ეს კაცი რომელსაც მთელ საზოგადოებას ნება ჰქონდა რამე შემწეობა (სახუჭარი) მიეტა იმისათვის. გავიდა რა ქალაქიდან შეწუხებული და მოტყუებული. იხეე სტრასბურგში წავიდა, საცა ჰქონდა იმედი რომ ასლად გაეძარტნა ტიპოგრაფია და ფულიც ეშოვნა უფრო მართლად და სვინიდიისაგან გაცემთან. იმის იმედი არ ასრულებულა, არც აქა, სუფელა იმისი ნაცნობები მდიდარი ვინც იყვნენ არავინ შემწეობა არ მისცა. მაგრამ ამ დროში როცა იოანე ამ მდგომარეობაში იყო, მაშინ ფაუსტი და შეფთყერი სხვის მონადევრით სარგებლობდნენ,

სხვის დათესილს მიჰდნენ, უხვინდისათ ფულებს იგებდნენ იოანესაგან გამართული ტიზოგრაფიისაგან. იმათ დავითნი დაბეჭდეს, რომელიც აქამდინაც შენახული არის, როგორც ნიმუში პირველი ტიზოგრაფიისაგან გამოტეხული; ის ორივენი ძალიან გამდიდრდნენ, და სწავლი იოანე, ამ დაუფასებელის იარაღის მომგონი, ძალიან ღაზრებით იყო და ძნელათ ერთს ნაჭერ ზურს შოულობდა. იოანეს სტრასბურგში ყოფნა ძალიან საცოდავი იყო და უეტრად გაუმეგობრდა ერთს ქაშის გიუმერის, რომელიც ძალიან მდიდარი გაცი იყო, და უთავაზო იოანეს თავისი შეძენა. რომ ტიზოგრაფია გაქმნათა, იონემ სულ ასლად დაიწყო გამართვა, სულ თავის შემღება ღრნისა ამაში გაატარა, და რომ საზოგადოებამ საჩუქარი რამ მისცეს, თავის შრომის გაწევისათვის. მაგრამ აქაც მომტევენდა, გიუმერიმ საშინლად მოატყუილა. იოანეს საიდუმლოს ფიქრების სარგებლობის სმა იყო საღსში დავა წდნილი, რომელიც ძალიან ეწეინათ. იმ დროს როცა ფაუსტთან და შეფუფერთან ბაზლობა ქმნდა, გაეცალა იმათ, და მაშინვე იმათი ტიზოგრაფია დაიშალა და ვინც იქ მუშაობდა ისინიც გაეცალნენ.

იქ ნამუშევარი გაცუბი სხუა და სხუა ქალაქებში გადასხლდნენ და გამართეს ცალცალკე ტიზოგრაფიები, ქალაქებში: სტრასბურგში, ფრანკფურტში და გამზურგში. მერმეკი მთელ ევროპაში გამართეს.

რომის პაპი დიტერის მაგიერად, რომელიც არსიეპისკოპოსი იყო, იმის მაგიერად დასვა ღრაფი ადოლფი. დიტერს ძალიან ეწეინათ ეს შემთხვევა და დიდი ჯარი შემოეკრა და ადოლფთან იოანე მაინცის მცხოვრებლები დიტერის მხარესედ იყვნენ და დიტერი ერთ ღამეს იმათ ქალაქში დამალულიყო. იმავე ნისლიანს ღამეს ადოლფმა მაინცი ტყეით აიღო. იმისმა ჯარმა ციცხლი მოუკიდა მაინცს, და რაც შენობა იყო სულ ერთით დაიწვა, ფაუსტის ტიზოგრაფიაცა. ფაუსტის ნამუშევარი გაცუბი გაიყარნენ და სხუა ქვეყნებში ტიზოგრაფიები გამართეს. ამ ერთ წელიწადს მუხს რაც ეს ამბავი მოხდა, მარტო ერთი ტიზოგრაფია დარჩა გაუნცარცველი, იოანესი და გიუმერისა.

იოანემ სასოვა გიუმერის. მე ფულის დასარჯვა ღარ შემოიღიანო და შენ აიღე ეს შრომა, რომ შენი ფული ისარგებოდესო. გიუმერიმ მიუგო რომ სარჯივი ჩემი იყოსო და შენ ზედამხედვეთ იყავიო. გიუმერის ტიზოგრაფია სამ საწილად გაქვევს, ერთი საწილი ეტვილის ქალაქში გამართეს, მეორე რეინგაუს ქალაქში და მესამე იქ

დაჩნა სტრასბურგში. არხიებისგანაზმა ადოლფმა იოანე თავის სა-
სლში მიიღო. ამითი თავდება იოანე გუტენბერგის ამბავი. 1469
წელს არხიებისგანაზი სასლში გადაიწვალა. სამოცდა თორმეტის
წლისა იყო. მაინცის მცხოვრებლებმა დამარსეს დიდ ქალაქის საყდა-
რში, რომელშიც სმიართ დადიოდა. იმისმა ნათესაებმა იმის საფ-
ლავს დაადგეს სასოკარი ძეგლი, ღ იმას აქეთ ჟერ არავის არ გა-
უასლებია. ესლანდელ, ჩუწნ დროებაში დიდი სასოკარი ქვა აუშენე-
ბიათ იმის საფლავზედა, 1837 წელს 14 აგვისტოს.

კონსტ. ყიუიანი.

ქუთაისის გუბერნიის სოფლის-მცხოვრებნი ემო- ბიდგან გამოსულნი!

დღეს გამოგვცხადათ თქვენ უმადლესად მონიჭებული თვენდა ემო-
ბიდგან განთავისუფლება; ამ დღეკანდელის დიდის დღიდგან თქვენ
შემოდისართ თავისუფალთ სოფლის მოსახლეთ რიცხვში რუსეთის
იმპერიასა.

გელმწიფე იმპერატორმა ანადაგ მზრუნველმა კეთილ მდგომარეობასათჳს ყოველთა თჳსთა ქვეშევრდომთა, ყოვლად უმაღლესების
მანიფესტის 19-ს თებერვალს 1861 წელსა მიანიჭა რა, რუსეთის
შინაგან გუბერნიებში საბატონო გლეხთა წოდება და უფლება თავის
უფალთ სოფლის მცხოვრებთა. მიიღო ხათროდ გარდმოჭვინოს მო-
წესება ესე ყმობაში მეოფს კაკასიის პირაქეთ სალსხცა. მის
დიდებას ზეგნებით, შარშან ამ დროს განთავსუფლდნენ ემო-
ბიდგან საბატონო გლეხნი საქართველოში; ახლა ეს განთავისუფლება
მოხდების იმერეთში და გურიაში.

მქონდა რა გელმწიფე იმპერატორისგან უმადლესად
ნაბრძანები, რათა წარუყდგინო წინადადებულებანი, რომ განჩქითდ-
ღეს ქუთაისის გუბერნიის საბატონო გლეხთ მდგომარეობა, მე
მოკუწოდე ამასში დასასმარებლად თუთ ადგილობითი თავადაზნაურონი,
რომელთაცა აღმოაჩინეს თავი თჳსი სრულიად ღირსად ესრე-
თის მინდობილობისა: მეპატონეთა ქუთაისის გუბერნი-
ისათა გამოაცხადეს პატრონებით მზად ყოფნა, არამც თუ შეჭ-
ნწვევითონ პატრონეობა თჳსი ყმათა ზედა თჳსთა ღირს მოჭსთსოვნ
მათ არა რამე მისაგებელი, არამედ მიუხინონცა მათ სანადაგო სა-
რგებლობად უჭირველის ცხოვრებისათჳს, ნაწილებიცა საკუთარის

მათდა კუთხრის მიწებიდან.

უნგარო ესე წინადადება თქვენი მეოფე მეპატონეთა შივილე მე, ღ თანსმად ამისა, ატრეთვე წინათვე ნაბძნებთ კე ლ მწ ი ფი ს ა გ ა ნ ს ა ფუძეელთა ზედა წარუდგონე მი ს ს ჯ ი დ ე ბ უ ლ ე ბ ა ს წინაგანს- რასკანი განთავისუფლებისათჳს საბატონო გლეხთა ქუთაისის გუბერ- ნიაში, ამასთანავე თუ რა კალდეულებს უნდა ქჷდესთ მათ მიწის პატრონთადმი, რა გარდასასადი ძლიონ ღ რა მმართველობა იქონ- იონ თავანთოჳს. ყოველივე ესე მისმა დიდებულებამ კეთილ ინება ღ დაამტკიცა უძლიელსად.

ახალი კანონები კელმწიფისაგან დამტკიცებული იწ წარმოგვიქმნათ თქვენ საზოგადოდ ხატნობელად ღ კეროვანად აღსასრულებლად. ჭაზრო ახალის კანონებისა არის ესრეთი:

1. პატრონური უფლება მოისზობა სამარადისოდ, ღ იგინი, რომე- ლნიცა იყვნენ აქამომდე უმანი, ამ დღიდან მიიღებენ ყოველთა უფ- ლებათა, რაფა ეკუთვნისთ თავისუფალთ სოფლის მცხოვრებთა,

2. გლეხნი შეიქმნიებიან სრულს პატრონად ყოველის თჳსის მომ- რავის ქონებისა ღ ატრეთვე იმ უძრავის ქონებისა, რაც შეუძინებიათ იმათ ნამდვილის ჭსეიდეით ანუ სხვა რიგის კანონიერის გზითა.

3. მიწა, რომელზედაც სახლობენ გლეხნი, ეკუთვნისთ სრულიად ღ შეუწყებლად მეპატონეთა; სოფო რაც ამ მეპატონის მიწაზედ აქვთ გლეხებს:

ა) ესო ანუ სამოსახლო, ესე იგი სადგომი შენობა ღ ამასთან: ქართა, ბოსელი ანუ სახვადგი, ეზოს კალო, ბუდელი, სასიმინდე, სელა ღ საბძელი, ჰორეტიკვის გამოსაშვებიცა;

ბ) საეკტრო ღ სხუა აღებამიტყმის გამართულობანი, ესე იგი: ფა- ბრიკები, ზავოდები, წიხჭილები, დუქნები, ამასთანავე ბოსტნები, საფუტკრები (თუ ესენი ზედ აკრავან გლეხების სამოსახლოს), ღ

გ) გენასები, —

სულ ყოველივე ესე დაეუფლებათ სანადაგო სარგებლობაში გლე- ხთა, დაწესებულის გარდასასადის მიტყმით მეპატონისადმი [მიწისა- თჳს.

4. გარდა ამისა, უეჭველ საცხოვრებლად გლეხთა ღ აღსასრულე- ზლად მოვალეობათა მათთა მმართველობის წინაშე, — მეპატონენი მიუწყენენ სანადაგოს სარგებლობაში გლეხთა სახსავ ღ სათიბ მიწე-

შესა, აგრეთვე კეთის ნაწილებსაცა სასარდნეს ანუ სასარეს, ამებსაც
გარდასასადის გამართმევით. თუ რადენი სასარესათიბი მიწა უნდა
მიეჩინოსთ გლეხთა, ესე დაწესდება უფრო უმეტეს კეთილანების
მებატონეთ და გლეხთ თანხმობით; და თუ თანხმობა არ მოხდა,
მაშინ მებატონენი დაუტყვებენ გლეხთ სარგებლობაში იმ სასარეს სა-
თიბ მიწებს, რომლებითაც იმათ ადრე უსარგებლიათ, მხოლოდ ამ
შირობით, რომ მებატონეთ არ უნდა დაჰყოთ თავიანთ განგებობაში
საკლებ სასარესისა იმ სასარესათიბის მიწებიდან, რომელიც აქვთ
იმ სოფელში, სადა სასარესი გლეხნი, და კიდევ ამ შირობითაც,
რომ თუნდა სასარესად მეტიც შეებოდესთ მებატონეთ, არას გზით
იგინი მოკალენი, არ არიან დაუტოვონ თუთოეულის კომლის სარგე-
ბლობაში უმეტეს თორმეტის ქტევისა. ამ ორსავე შემთხვევაში მება-
ტონეთ აქვს უფლება მომატებული ნაწილი მიჰქციონ თავიანთ სა-
კუთარ განგებობაში. მაგრამ, თუ რადენობა საგლეხო კელის მა-
მულებისა არ აღემატება ესრეთ წოდებულს ძირის მიწასა, სასარესობ
ოთს ქტევისა, მაშინ გლეხს აქვს უფლება დაიტოვოს თავისთვს, ამ
ძირის მიწის რიცხვი, ის კელის მამულების ნაწილიცა, რომ-
ელიც უნდა ჩამოერთვას მას მებატონისაგან; სოლო დასაწყობად
მებატონისა იმ მიწის ნაწილისათვს, რომელიც უნდა დაჰბრუნებოდა
მას, მაგრამ, რომელიც გლეხს დაუგდია თავის სარგებლობაში, დაი-
დების აღმადლებული გარდასასადი მათედით მეტი საზოგადოდ და-
წესებულს გარდასასადს.

5. რაკი ესრეთ გლეხნი განთავისუფლებიან მებატონეთ უმობი-
დან და დაიტოვებენ კიდევ თავიანთ სარგებლობაში კუთვნილთ მე-
ბატონეთადმი მიწათა, მაშინ გლეხნი მოკალენი არიან ადგილთ იმათ
როგორათაც მიწების ჰატრონთ, ჯეროვანი გარდასასადი ამ მიწები-
სათვს. თუ რადენი უნდა ადგილთ გარდასასადი, ესეც დამოკიდებუ-
ლია მებატონეთ და გლეხთ ნებაყოფლობით თანხმობასეც. მაგრამ
რადგანაც ამგვარი თანხმობა იქნება არ მოხდეს, და მიწის ჰატრონ-
თაც არ დაჰკარგონ გამოჩენა კუთვნილის მათდა მიწისაგან, — ამი-
სათვს, სახლის კანონებით, დაეწესებათ გლეხთა შემდგომი მოკალე-
ობით მებატონეთადმი გარდასასადი:

ა) კეთის ანუ სამოსახლოს მიწისათვს სამი მანეთი ქტევისეც წე-
ლიწადში;

ბ) კენახების მიწისათვის. დახლარისა — მეოთხედი ღვინის მოსავლიდგან, სოლო მდღლარისა — ანუ მარგო მესამედი ღვინის მოსავლიდგან, ანუ მეოთხედი როგორც ღვინის მოსავლიდგან, ისე დანათესოვანაც ამ გვარ კენახებში;

დ) სათიბადაც და ზგრეთვე ისლის მოსავლიდამ მესამედი, &

ე) საფოთ-მოდგემის სეებისათვის, რომელნიც ჰსდგანან კენახებში და გელას მამულებში, ზგრეთვე სხარდნეს ანუ სხარდესოვს — გელსნი მიწსტყენ მებატონეთ გარდასხადსა, მორიგების მათთან, ანუ მიწის მოხრედიანის გადაწვეტილობით.

ამაჲთ გარეთ, ყოველი გარდასხადი გელსთაგან შირადს სამსახურით ანუ მუშაობით, ზგრეთვე სარით, გინა ცსენით, მოსხობა.

6. იმ მამულებში, სადაც გელსთ უსარგებლიათ, ერთად მებატონესთან, კუთვნილითა მასთა სანახაროთი და სამოგებელას აგდილებითა, ზგრეთვე შირუტევის სხამელის წყალითა, იქ გელსნი ისარგებლებენ ამ საჭიროებაებითა, ისე, როგორც ყოფილას აქამოდვე დებულებისამებრ.

7. გელსთ არ დაქმლებათ გამოიტანონ მებატონის ტყიდგან ის ტყის მხალა, რაცთი საჭიროა კენახების შესამუშავებლად. რამდენი ხანიცა ეჭირებათ გელსი მებატონის მიწები; ამ სმარებისათვის უნდა აძლიონ მებატონეთ ცალკე ის ფასი, რასაც გადაუჭრის მირვის მოხრედიანო.

8. რადგანაც ზოგიერთი მთიანი მამულები რაჭის უეზდში, ესე იგი გუდაროს უჩასტკის გუდაროს სეობის სწორი, ზგრეთვე ორს უტერის უჩასტკის სოფლებს გლოლასში და ჭიორასში, არიან განსხვავებული სხუთა მამულები, ამისათვის სხენებულ მამულებში როგორც სარგებლობა გელსთაგან მიწებით და თვით სამოგებებით და ტყით ზგრეთვე გარდასხადის მიცემაცა დამთებთან იმავე სხნით, როგორც არიან დღესაც. დებულებისამებრ.

9. დაწესების დროს ამა კანონთა, არ შეიძლება მმართველობა არ შესულიყო იმ მებატონეთ მდგომარეობაში, რომელთაც აქვთ მაწა მეტად მცირე (სულ ნაკლები სამოცის ქვეყისა), და ამისგან არა ძალუქით, რომ მეტად უზარალოდ თავიანთს მიუჩინონ რაოდენიმე გელსებსაც. ამის მიზეზით, გელსთა, დასახლებულთა ამ გვარ მებატონეთ მამულებში, მიეცემთ ახალის კანონების ძალითა ნება, რომ

გარდასახლდნენ საეკლემიოზოს მამულებზედ, ზოგი ერთის პირბაჟების შესრულებით.

10. გლესთ მიეტემათ ნება, თუ რომ მებატონე თანახმა გასდეს, შეისყიდონ თუხდა საკუთრებად მიჩენილი მათდა სამოსახლო და გელის მიწები. ამ შემთხვევაში, თუ საჭირო იქნება, მმართველობა აღმოუჩენს შემწობას ფულის სესხებით. გლესნი, რაკი ესრედ შეისყიდვეს მიჩენილს მამულს საკუთრებად, მაშინვე განთავისუფლდებიან უოჯლის მოკალაობიდან მებატონეთადმი. მმართველობისაგან ნახესხებ ფულს გლესნი გარდაისდიან ორმოც და ცხრის წლის განმავლობაში, დღიდან მიტემისა მათდა იმ ფულისა. მებატონეთ, ამგვარათვე საფუძველთა ზედა. აქვით უფლება თუთვე მოჭნისთხოვონ გლესთ შესყიდვა მიჩენილის მათდა სამოსახლო და გელის მიწისა. ამ მოთხოვრებით უნდა შეისყიდოს იგინი მთელმა სოფლის საზოგადოებაში, და არა ცალკე-ცალკე კომლში.

გენასების შესყიდვა კალად არ ამკესთ გლესთა დასახრულად 11. გლესთა ყმობიდან გამხულოთ მიეტემათ ნება შეერთდნენ და შეადგინონ, საეკლემიოზოთ და საეკლესიოთ გლესებთან ერთი სოფლის საზოგადოებანი, თუთვე განაგონ თავიანთი სასოფლო და შინაგანი საქმეები და იქნაიონ თავიანთი საგლეხო სამხჯავრო, გარნა განსამართლებად უგულის სმობათა, რომელიც წარმოჭნდებიან მოკალაობის მამულის გამო ანგარიშებიდან გლესთა და მებატონეთ შორის, განწყობიან ადგილობრივ. სამუხალ თუთ სახსისსა, საკუთარნი მონამართლენი, წოდებულნი მიროვის პოსტდრიკებად, ხოლო ქუთაისში — გუბერნსკის საგლესო საქმეების პრესუტსტივე წინამჯდომელობით სამოქალაქოს გუბერნატორისა.

მაგრამ, რასაკვირველია, გარდასვლა ძველის წესიდან ახალ წესში არ შეიძლება მოხდეს უცებ. საჭიროა, რომ ჯერ ცნობაში მოვიდეს თუ რა მიწები მებატონის მამულებიდან უჭირავსთ დღეს გლესთა, და რომელნი მათგანნი შეიძლება მიეჩინოსთ მათ შემდეგთ დროთ სარგებლობისათვის; უნდა დაწესდნენ თუთ გარდასახლნი ამ მიწებისათვის მებატონეთადმი; საჭიროა, ბოლოს, რომ რაც პირბაჟები შეჭნდებოდა მებატონეთ და გლესთ შორის, ნების ანუ დაწესებულის კანონებით, დაიწერნენ ქაღალდით, რომელიც შეიქმნება შეურყეველ დამტკიცად ორივე

ასრულან იგივე სამსახური და იგივე გარდასახადი, და იმავე ზომითვე, როგორათაც უოფილა აქამომდე და არა უმეტეს. შეიდეგაჲ ორის წლის ვადისა, ამ გვარით გლეხთ მიეცემათ სრული უფლება აღიწიონ ცხოვრება, თავიანთის სურვილისამებრ.

ესრეთნი არიან უზირველესნი საფუძველნი სახლის განრებისა, რომელნიც ესლა შემოდის განრნიერს და ეკლასათჲს ვალადმისაღებას ძალში; დაწერილებით დადგინებაები ისილვებიან თუთ ამ განრნებადგან, რომელნიც არიან დამოწმებულნი კელმწიფე იმპერატორის უმაღლესის კელმოწერით და დამტკიცებით.

ყოფილ სანატრთა, რათა პირველისავე დღიდან და უკან კელ დადგინებადმდე სახლთა მამულებისაგან დამოკიდებულებათა მორიხ მებატონეთა ვითარცა ამ მამულებს პატრონთა, და გლეხთა — ვითარცა იმათ მონარგებლეთა, ყოველივე განსაზღვრებულაქმნას კეთილსინთის მორიგებითა. ამში, მე არ ვიჭვნეულობ, დიდს დასმარებას აღმოახსენ გუბერნსკის პრისუტსკიე და ნამეტნავთაც მიროვის პოსტდინიკები, რომელნიც არიან თუთ მსსლობელნი გაურჩეველნი და გამსაჯველნი პირნი ყოველთა საქმეთა მებატონეთა და გლეხთ მორის, და ამასთანავე ვალდებულნი დასმარებად რათა დამყარდეს მათში მშვიდობიანი და კეთილი დამოკიდებულება. მაროვის პოსტდინიკები არიან აღჩეუელნი ჩემგან, და ამასათჲს მებატონიერიც და გლეხიცა უნდა თანახმობის ნდობით მიჰმართვიდნენ იმათ. იმათ მოქმედებაზედ, და აგრეთვე გუბერნსკის პრისუტსკიის მოქმედებაზედ მე ვუჩაღდება მექმნება.

განგიძორებით: ორი წელიწადი არის დანიშნული — როგორც რომ-საჭირო დრო გარდასახელად სახლს ცხოვრებაში. ამ ორის წლის განმავლობადინ ანუ ვიდრე დაბოლოვდებოდეს ერთმანკერთან შეთანხმება, გლეხნი, ისარგებლებენარა სალანდელისავე მამულებითა, ამასთანავე ვალდებულ იქმნებიან უარის უთქმელად ადლიონ მებატონეთ შესასყდრი გარდასახადი უწინდელებ; სოლო მათგანნი, რომელნიც იმყოფებიან შინაშისურდად და რამსავე მოსელედ მებატონის ოჯახში და მამულში, აგრეთვე რომელნიც ჰსდგანან სიზსად და ჰსცხოვრებენ ქალაქებში და სავაჭრო სოფლებში, ისინიც უნდა ემსახურებოდნენ და აძლევენ მათ გარდასახადსა, როგორც აქამომდე. ერთნიც და მეორენიც უნდა ემორჩილებოდნენ მაროვის პოსტდინიკებს.

სოფლისმცხოვრებნი, დღეს ყმაბიძგან გამოსულნი! არ ვიჭენულობ, რომ თქვენ დათესებთ ყოველსავე სიდიდეს და ყოველსავე მნიშვნელობას ამ დღისას, რომელიც განგისხნის თქვენ ასახვას თქვენს; დათესებთ იმ უფლებათა, რომელნიც თქვენ დღესადღე მრავნიტყვათ და რომელთაცამოცა შეიქმნებით თქვენ სრულს პატრონად თქვენის მონადგარისა, სრულს გამკედ თქვენის შრომისა. ვიმედუელობ, იმცნეს და დაისხმებთ, თუ ვისდაძი სართ თქვენს ვადღებულნი ამ წყალობისათვის. დიდებულის კელმწიფე იმპერატორისადმი სართ თქვენს, ჯერ პირველად, ვადებულნი ამ დღის წყალობისათვის. შემდეგ ამისა, კეთილმოხილთ თავდასხნაურთა — თქვენთ მეოფთ მებატონეთა, კეთონისთ არა მცირედი თქვენის ყოფაცხოვრებისა განკეთილებას: მათ თავიანთის კეთილსაღობით დაჭმტქს უფლება თუხი თქვენსეც; პატრიარქსდეს რა თქვენს შრომის, იმათ დიდს მონდობილებით მოგინისთ თქვენს, თქვენის უჭირველის ცხოვრებისათვის, ნიდაგ სახმარისად, ნაწილი თავიანთის მამულებსა. მაგრამ რაკი გებოძებთ და მოგინიტყვათ თქვენ ამდენი კეთილი, თქვენც არ უნდა ივიწყოთ ვადებულება რომელიც გქვით. ეს ვადებულება არის ორგანიზაცია: წინაშე მმართველობისა და წინაშე პატრონთა მამულებისა, რომელსედაც სართ თქვენ დახსნალებულნი. მმართველობა მოკლის ჩუქრულებისა აღსრულებას თქვენსგან სახსინითა და სათემოთა სარგათა და გარდასხადთა, რომელთადაც არ არიან თავისუფალნი არაგან თავისუფალთ სოფლის მცხოვრებთაგანი. მებატონენიც სრულიად სამართლიანად მოელაპარ თქვენსგან რომ რიგსეც და თავის დროზეც აძლევედთ მათ სამამულოთა გარდასხადთა — ვითარცა ჯეროვანსა და კანონიერსა სასაცლოსა იმ კეთონიფისა მათდა მამულებისათვის, რომელთაც იგინი დღეს თქვენდა მოხენილყოფენ. მხოლოდ ჭეშმარიტის შეგებითა ამ მოვალეობათა და დაუყვადრებელის მათის აღსრულებითა თქვენ დაამტკიცებთ თქვენს მადლობას კეთილთათვის თქვენდა მონიტყვულთა.

ესა თქვენს გაქმთ განხსნელი გზა, რომ თუთ თქვენსეც დაფუძნით თქვენს კეთილმადგომარეობას; პატრიარქისა და გულ-დამშდებულის შრომით თქვენს შეგმილიანთ განავრცოთ იგი; დაზოგვით და კეთილსწიერის ცხოვრებით განამრავლოთ თქენი და თქენი შვილების

ჭირნახული. ამას ისუტეებს კელმწიფე იმპერატორი, ამას მთელი თქვენგან მე.

დუთის კურთსევა გიძლადესთ თქვენ ამ სახლს, განხსნილს თქვენ წინაშე, გზასა ზედა!

მარჯვლია: კავკასიის ნამახტნივი,
დენეკალაფელტეისმეისტერი მისი ჯ.

8 ნოემბერს 1865 წელსა.

სია 1866 წლის ტისკარზედ კელისამოწერთა.

ტფილისში

93 კნ. ელენა გრუზინსკისა.

თ. გივი ამილახვარი.

თ. ალექსანდრე მახაბული.

ნიკოლაოზ მღებროვი.

სტეფანე მიჩინოვი.

გოტში.

თ. ელიზბარ ერისთავი.

ივანე საამისაძე ჩერქეზოვი.

თელავში.

100 თ. დავით ჭავჭავაძე 3 წ.

მისეილ თურქისტანოვი.

თ. კიარო ერისთავი.

თბილისის უნივერსიტეტი

ქართული ენის გრამატიკა

ქუთაისში.

თ. ნიკოლაძის სახელობე.

სტუდენტ აკოფორი.

ივანე ბანდუქიძე.

ფოტო.

თ. შანია გუგუშვილი.

სიღნაღში.

სიღნაღის კლუბი.

თ. სოლომონ ანდრონიკოვი.

თ. ტყეშელაშვილის ქ. 4 წ.

სოხუმი.

110 კეთილშობილთა კრების დირექტორი.

შუშუმი.

თ. დიმიტრი ჯორჯაძე.

ბუღაგალიში.

112 გრუზ. პოლ. ბიბლიოტეკა.

სსფა და სსფა ანბანია:

- 1.—ქუთაისის გუბერნიის ბატონაშვიტაშვიტა.
- 2.—სია 1866 წლის, ცისკარზედ კელახმოქმტა.

1 8 6 6 წლის

«ცისკარის» დაბარება შეიძლება ამ სახით:

ტფილისში, ადგილობრივ გა- შვასკულად 6 მან. დამატებით. 7 მან.	სსფა ქვეყნებში გატანებით, და შმატებლივ 7 მან. დამატებით. 8 მან.
---	---

რედაქცია იმეორებს კუიას, საკუთარს კერესელიძის სსფაში,
ქ. ტფილისს.

კისიც ვერნადი დაკლდეს და თავის დროზედ არ შეერთოს, უ-
მონრიდესად იისოეს რედაქცია, მაშინვე აცნობოს ამ ადრესით:

«ცისკარის» რედაქციაში ტფილისს.